

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas

Pedagogikos katedra

**MOKYKLOS SOCIALINIO PEDAGOGO PAGALBA,
SPRENDŽIANT JAUNIMO, PRIKLAUSANČIO SUBKULTŪRAI,
PROBLEMAS**

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programos baigiamasis darbas

Darbo autorius

MHISP18 gr. stud. Simona Domarkaitė

Darbo vadovas

prof. dr. Lilia Žukauskienė

Klaipėda, 2020

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Simona Domarkaitė

(baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

Mokyklos socialinio pedagogo pagalba, sprendžiant jaunimo, priklausančio subkultūrai, problemas

(baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas magistro baigiamasis darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

Simona Domarkaitė

(baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

Simona Domarkaitė

(baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Magistro baigiamąjį darbą ginti

.....
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(baigiamojo darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Baigiamasis darbas įregistruotas katedroje

.....
(data)

.....
(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

Magistro baigiamąjį darbą ginti

.....
(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentu(-ais) skiriu

.....
(įrašyti recenzento(ų) vardą, pavardę)

.....
(data)

.....
(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

Domarkaitė, S. *Mokyklos socialinio pedagogo pagalba, sprendžiant jaunimo, priklausančio subkultūrai, problemas*. Socialinės pedagogikos magistro studijų programos baigiamasis darbas. Darbo vadovė – prof. dr. L. Žukauskienė. Klaipėdos universitetas, Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas, pedagogikos katedra. Klaipėda, 2020 m. Darbo apimtis - 78 puslapiai.

Raktažodžiai: socialinis pedagogas, jaunimo subkultūra, problemos, pagalba.

Jaunimo subkultūros – tai dinamiški subjektai, kuriems būdinga specifinis gyvenimo būdas, muzikinė raiška, išskirtinė pasaulėžiūra, bendros vertybės ir elgesys. Jaunimas, ieškodamas gyvenimo prasmės, siekia save realizuoti subkultūroje, tačiau jo raiška gali turėti teigiamą ir neigiamą aspektą, jaunuoliai gali susidurti su įvairiomis problemomis: atskirtis, patyčios, konfliktai ir pan. Socialiniai pedagogai bendraudami su individualių jaunimo kultūrų pasekėjais, dažnai sprendžia jiems iškilusias problemas. Šiame darbe detalizuojant mokslinę problemą keliami *probleminiai klausimai*: su kokiomis problemomis susiduria subkultūrai priklausantys jaunuoliai, koks vaidmuo sprendžiant jų problemas tenka mokyklos socialiniam pedagogui ir kokią pagalbą jis gali jiems suteikti?

Tyrimo objektas: mokyklos socialinio pedagogo pagalba jaunimui, priklausančiam subkultūros grupėms. **Tyrimo tikslas:** atskleisti mokyklos socialinio pedagogo pagalbos formas, būdus ir metodus, sprendžiant subkultūrai priklausančio jaunimo problemas. **Tyrimo uždaviniai:** išanalizuoti jaunimo subkultūros sampratą, išryškinant jaunimo subkultūros grupių ypatumus; aptarti mokyklos socialinio pedagogo pagalbos jaunimui, priklausančiam subkultūrai, teorines prielaidas; empirinio tyrimo pagrindu išsiaiškinti, kokią pagalbą socialinis pedagogas teikia subkultūrai priklausančiam jaunimui, sprendžiant jų problemas. **Tyrimo metodai:** lyginamoji mokslinės literatūros analizė, sisteminimas, interpretacija; pusiau struktūruotas interviu su socialiniais pedagogais, naratyvinis interviu tyrimas, metodologija.

Darbo struktūra: darbą sudaro santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, lentelių ir paveikslų sąrašai, įvadas, du skyriai, diskusija, išvados, literatūros sąrašas ir priedai. Darbe pateikta 13 lentelių ir 2 paveikslai. Literatūros sąrašė 79 šaltiniai.

Pirmoje darbo dalyje analizuojama jaunimo tarpsnio socialinio pedagogo pagalba, sprendžiant jaunimo, priklausančio subkultūrai, problemas teoriniais pagrindais, jaunimo tarpsnio charakteristika, subkultūros reiškiny, subkultūros ryšys su bendrąja kultūra, jaunimo subkultūros grupės, jaunimo subkultūrų grupių raiškos ypatumai. Atskleista, jog jaunystė galutinis pasirengimas suaugusiojo gyvenimui, tinkamiausias laikas savęs pažinimui, eksperimentams, tyrinėjimui, ieškojimui savęs. Jaunuoliai ypač svarbi asmeninė patirtis, kuri skatina priklausyti tam tikrai kultūrai ir/ar grupei, įsitraukia į subkultūras. Priklausymas subkultūrai suteikia galimybę atskleisti

savitumą, atsiriboti nuo visuomenės, atskleidžia siekį, kurio pagalba įprastas vertes perkonstruoti jaunai, savaip. Dirbdami su jaunuoliais priklausančiai subkultūroms, socialiniai pedagogai padeda jiems išspręsti kilusias problemas, jaunuolius paskatina, konsultuoja, kuria saugią aplinką, įtraukia juos į neformalią veiklą mokykloje, sudaro sąlygas asmenybės augimui.

Antroje dalyje šio darbo dalyje yra pateikiamas jaunuolių priklausančių subkultūroms problemos ir jų sprendimo būdai empirinis tyrimas. Pagrindinės tyrimo išvados: tyrimu nustatyta, su kokiomis problemomis susiduria jaunuoliai, priklausantys subkultūrai bei kokią pagalbą jiems taiko socialiniai pedagogai. Jaunuolių patiriamos problemos – patyčios, sudėtingiau įsitraukia į neformalias veiklas, patiria bendravimo, socializacijos trūkumą, išankstinį nusistatymą, atstumti, priekabiavimą, smurtą artimoje aplinkoje girdi užgauliojimus, apkalbas, neigiamus komentarus, blogėja jų emocinė bei psichologinė būklė, įsitraukia į neigiamas veiklas. Socialiniai pedagogai sprendžiant jų problemas taiko bendravimo metodą, išklauso bei pataria jaunuoliams, padrąsina keiptis pagalbos, analizuoja jų problemas, skatina bendrauti su kitais jaunuoliais, siekia sukurti saugią aplinką ugdymo įstaigoje, rengia edukacines pamokas, bendradarbiauja su kitais specialistais, padeda jaunuoliams integruotis ugdymo įstaigoje, neformalioje veikloje, taiko patyčių prevencines priemones, teikia švietėjišką pagalbą.

Tyrimo metu išaiškėjo, jog jaunuoliai linkę spręsti jiems iškilusias problemas, palaiko draugišką santykį su socialiniais pedagogais, kreipiasi pagalbos į socialinius pedagogus. Tačiau kai kurie jaunuoliai nenoriai kalba apie patiriamas problemas, sudėtingai priima teikiamą bei siūlomą pagalbą, ne visuomet kreipiasi pagalbos į socialinius pedagogus, jų problemos atsikartoja. Jaunuolių, priklausantys subkultūroms susiduria su socialinių pedagogų abejingumu jų problemoms.

SUMMARY

Domarkaitė, S. *Social Pedagogue's Assistance in Solving Problems of Young People who are Members of a Subculture*. Thesis of the Master's study program in Social Pedagogy. Managing Supervisor – prof. dr. L. Žukauskienė. Klaipėda University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Department of Pedagogy. Klaipėda, 2020 Thesis consists of 78 pages.

Keywords: social pedagogue, youth subculture, problems, help.

Youth subcultures – these are dynamic entities with specific lifestyles, musical expressions, distinctive worldviews, shared values and behaviors. Young people when searching of the meaning of life, seek to realize themselves in the subculture, but its expression can have both positive and negative aspects, young people can face various problems: exclusion, bullying, conflicts, and so on. Social educators communicating with the followers of individual youth cultures often help them to solve the problems they face. This Thesis work when dealing with the scientific problem raises *following problematic questions*: what problems do young people belonging to the subculture face, what role does the school social pedagogue play in solving their problems and what help can he give them?

The object of the research: The help of a school social pedagogue for young people belonging to subcultural groups. **Purpose of the research:** to reveal the forms, ways and methods of the help of the school social pedagogue in solving the problems of the youth belonging to the subculture. **Research tasks:** to analyze the concept of youth subculture, highlighting the peculiarities of youth subculture groups; to discuss the theoretical preconditions of the school social pedagogue's assistance to young people belonging to the subculture; on the basis of empirical research to find out what help the social pedagogue provides to the youth belonging to the subculture in solving their problems. **Methods of research:** comparative analysis, systematization and interpretation of scientific literature; semi-structured interviews with social educators, narrative interview research, methodology.

Structure of the work: the work consists of abstracts in Lithuanian and English, lists of tables and figures, introduction, two chapters, discussion, conclusions, list of references and appendices. The work contains 13 tables and 2 pictures. Reference list presents 79 sources.

The first part of the work analyzes on theoretical basis the help of the social pedagogue of the youth stage, solving the problems of youth belonging to the subculture, youth stage characteristics, subculture phenomenon, connection of subculture with general culture, youth subculture groups, peculiarities of youth subculture groups. It is revealed that youth is the final preparation for adult life, the most appropriate time for self-knowledge, experiments, research, self-search. For young people it is particularly important personal experience, which encourages belonging to a certain

culture and / or group, and engages in subcultures. Belonging to a subculture provides an opportunity to reveal originality, to distance oneself from society, to reveal the aspiration to reconstruct ordinary values in a young way. Social educators by working with young people belonging to subcultures, help them to solve problems, encourage young people, provide them with a safe environment, involve them in informal activities at school, and create conditions for personal growth.

The second part of this work presents an empirical study of the problems of young people belonging to subcultures and their solutions. The main findings of the study: the study has identified the problems which face young people belonging to the subculture and what assistance social educators has been providing to them. Problems experienced by young people are following - bullying, more difficult to engage them in informal activities, lack of communication, socialization, prejudice, rejection, harassment, intimate partner violence, hearing insults, gossip, negative comments, deteriorating their emotional and psychological state, deteriorating emotional and psychological state. Social pedagogues when solving their problems apply the communication methods, listen and advise young people, encourage communication with other young people, seek to create a safe environment in the educational institution, organize educational lessons, cooperate with other specialists, help young people integrate in the educational institution and in informal activities, apply bullying prevention measures, provide educational assistance.

The research revealed that young people are tended to solve their problems, maintain a friendly relationship with social educators, and seek help from social educators. However, some young people are reluctant to talk about the problems they experience, not willing to accept the help which they are provided and offered, do not always apply to social educators for help and therefore, their problems recur. Some young people belonging to subcultures face the indifference of social educators to their problems.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Darbe vartojamos sąvokos	6
2 lentelė. Informantų (socialinių pedagogų) charakteristika.....	30
3 lentelė. Jaunuolių subkultūros, su kuriomis susiduria socialiniai pedagogai mokykloje	31
4 lentelė. Informantų nuomonė apie jaunuolių, priklausančių subkultūrai, problemas mokykloje	32
5 lentelė. Jaunuolių kreipimasis pagalbos į socialinius pedagogus	33
6 lentelė. Socialinių pedagogų pagalba jaunuoliams, priklausantiems subkultūrai	34
7 lentelė. Socialinių pedagogų teikiamos pagalbos jaunuoliams priėmimas	36
8 lentelė. Jaunuolių kreipimasis į socialinius pedagogus tęstinės pagalbos	37
9 lentelė. Socialinių pedagogų bendradarbiavimas su kolegomis, sprendžiant jaunuolių, priklausančių subkultūrai, problemas	38
10 lentelė. Socialinių pedagogų sąveika su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai	39
11 lentelė. Jaunuolių motyvavimas kreiptis pagalbos į socialinius pedagogus	40
12 lentelė. Socialinių pedagogų siūlymai, kaip efektyvinti pagalbą jaunimui, priklausančiam subkultūrai, sprendžiant jų problemas	41
13 lentelė. Informantai, priklausantys subkultūrai.....	44

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Kultūra pagrindinis komponentas kurio pagalba vystosi subkultūros	11
2 paveikslas. Socialinės pedagogikos ryšys su aplinka.....	21

TURINYS

ĮVADAS	3
1. MOKYKLOS SOCIALINIO PEDAGOGO PAGALBA, SPRENDŽIANT JAUNIMO, PRIKALUSNAČIO SUBKULTŪRAI, PROBLEMAS TEORINIAI PGRINDAI	7
1.1 Jaunimas. Amžiaus tarpsnio charakteristika	7
1.2 Subkultūros reiškinyss	9
1.3 Subkultūros ryšys su bendrąja kultūra. Jaunimo subkultūros grupės.....	13
1.4 Jaunimo subkultūros grupių raiškos ypatumai	16
1.5 Mokyklos socialinio pedagogo pagalba subkultūros jaunimui	19
2. JAUNUOLIŲ PRIKLAUSANČIŲ SUBKULTŪROMS PROBLEMOS IR JŲ SPRENDIMO BŪDAI EMPIRINIS TYRIMAS.....	24
2.1 Tyrimo metodologija.....	24
2.1.1 Naratyvo tyrimas	24
2.2 Tyrimo eiga	26
2.2.1 Tyrimo duomenų rinkimas ir analizė.....	26
2.2.2 Tyrimo validumas ir patikimumas. Tyrėjo vaidmuo	28
2.2.3 Tyrimo etika	29
2.3 Interviu su socialiniais pedagogais tyrimo rezultatai	30
2.4 Naratyvinis interviu su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai.....	44
2.4.1 Naratyvinio interviu su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai, rezultatų analizė ir apibendrinimas	45
Diskusija	70
Išvados	72
Literatūra	74
PRIEDAI	

IVADAS

Temos aktualumas. Jaunimo subkultūros – tai dinamiški subjektai, kuriems būdinga specifinis gyvenimo būdas, muzikinė raiška, išskirtinė pasaulėžiūra, bendros vertybės ir elgesys. Šiuolaikinėje visuomenėje sparčiai sklaidžiama informacija apie subkultūros reiškinių, todėl jaunimui ji tampa labai lengvai pasiekiamą, per įvairias priemones jie sužino apie subkultūrų įvairovę, dabartinėje visuomenėje vyraujančius jaunimo sambūrius (Filakovska Bobakova ir kt., 2018). Jaunimas pasižymi domėjimusi naujovėmis ir yra ypač imlus joms, taip pat geba prisitaikyti prie pokyčių, naujoves pritaikyti savo kasdieniniame gyvenime (Šatūnienė, 2012).

Aktualumo nepraranda diskusija apie jaunimo, kuris priklauso savitai subkultūrai, mokymosi būdus, jų kultūros praktikos konceptualizavimą, identitetą ir pan. (Geldens ir kt., 2011).

A. Petridis (2014) tyrimuose teigiama, kad dažniausiai yra matomos tokios jaunimo subkultūros kaip *metalistai* ir *emo*, kitos matomos kiek rečiau. Subkultūrai priklausančius jaunuolius lydi muzika ir mada. Savitoje grupėje daug lengviau būti perspektyviu, yra palankesnės sąlygos keistis. Tačiau pastebima, kad jaunimo subkultūroje gali kilti ir neigiamų reiškinių, tarpusavio konfliktų. Jaunuoliai gali būti suinteresuoti sukurti savo tapatybę internete, kartais parodyti ją kitokia nei ji yra iš tiesų, todėl vis sudėtingiau atskirti tikrąjį subkultūros narį ir suteikti jam reikiamą pagalbą (Petridis, 2014).

Tyrimuose apie subkultūrą (Hodkinson, 2016) aptariami ne tik išskirtinės išvaizdos jaunuoliai, kurie išreiškia savo individualumą ir grupės savitumą, bet ir tos subkultūros pasekmės. Tiriant jaunimo subkultūrą (Geldens ir kt., 2011), aiškintasi, kokius potyrius jaunuoliai labiausiai vertina, kokioms nustovėjusioms normoms jie priešinasi, kokias erdves renkasi, kokių priešingai – vengia. Gilinamasi į jaunuolių asmenybę, bet ne sukurtą stereotipą, į jų norą būti kitokia visuomenės dalimi, į subkultūrą kaip pozityvų reiškinį. Laužant nusistovėjusią neigiamą nuomonę apie subkultūrą, parodoma, kaip ji gali būti ne pilkoji visuomenės dalis (Geldens ir kt., 2011). Dažnai jaunuoliai renkasi subkultūrą, norėdami pasipriešinti nusistovėjusioms visuomenės normoms, spręsti socialines problemas. Priklausydami subkultūrai, jaunuoliai neskuba suaugti, tačiau stengiasi formuoti savo nuomonę apie darbą, ugdymąsi ir pan. Subkultūros nariai savo kūrybiškumą rodo per saviraiškos sritis, drabužius, muziką ir kitą meninę veiklą. Pastebima, kad jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, iš meninių dalykų dažniausiai renkasi muziką, kaip vieną iš priemonių atsiriboti nuo kitų visuomenės narių ir išsiugdyti tapatybę bei atsinaujinti kultūriškai (Kabas, 2017).

Jaunimas, ieškodamas gyvenimo prasmės, siekia save realizuoti subkultūroje, tačiau jo raiška gali turėti kaip teigiamą (naujų draugų, naujų santykių, pomėgių ir pan.), taip ir neigiamą aspektą, pavyzdžiui, priklausomybė nuo narkotikų, agresija, jaunimo nusikaltimai ir kita (Smolík, 2013).

Socialiniai pedagogai, kaip ir kiti mokyklos specialistai (psichologas ir kt.), bendraudami su individualių jaunimo kultūrų pasekėjais, dažnai sprendžia jiems iškilusias problemas. Viena vertus, tai problemos, susijusios su jaunimo saviraiška: muzikinis stilius, gyvenimo būdas, provokuojantys drabužiai, slengas, makiažas, elgesys. Kita vertus, problemos, kurias patiria subkultūrai priklausantis jaunimas: atskirtis, patyčios, konfliktai ir pan., (Smolík, 2013).

Subkultūrai priklausantys jaunuoliai ugdymo įstaigose susiduria su tokiomis problemomis kaip kitokia išvaizda, klausomos muzikos žanras/ai, kitų bendraamžių nesupratimas, dėl kurio kyla aštrios diskusijos/ginčai ir pan., (McLaren, 2015). Subkultūrai priklausančiam jaunimui būna sunku socializuotis mokykloje, todėl jam svarbi socialinio pedagogo pagalba. Socialinis pedagogas gali konsultuoti subkultūros jaunuolius, kurti saugią aplinką, padėti integruotis į mokyklos grupę ir surasti bendraminčių, sudaryti sąlygas, kad jaunuoliai galėtų išsipasakoti, pasidalinti savo problemomis (McLaren, 2015).

Temos iširtumas. Jaunimo subkultūra yra sparčiai besivystanti tema, kurią analizuoja užsienio bei Lietuvos mokslininkai. Apie subkultūros fenomeną rašė užsienio tyrėjai P. Hodkinson (2016), A. Giddens (2005), J. Smolík (2013), D. Filakovska Bobakova ir kt., (2018) A. Petridis (2014). Teoriniu bei empiriniu aspektu analizuoja, apibūdina subkultūros narių raišką visuomenėje, teigiamas bei neigiamas subkultūrų pasekmes.

Lietuvoje kultūros, inkultūrizacijos klausimus analizavo V. Pruskus (2013); subkultūra aptariama A. Petrusėvičiūtės (2009), M. Miselytės (2009), L. Kraniausko (2012), R. Šatūnienės (2009) tyrimuose. Jaunimo subkultūrų problemas savo darbuose analizavo E. Ramanauskaitė (2004), T. Kavolis (2012), užsienio autoriai P. Geldens ir kt., (2011), B. Kabas (2017). R. Šatūnienė (2014) pastebi, kad Lietuvoje jaunimo subkultūros samprata analizuojama fragmentiškai, dažnai apsiribojant termino „*subkultūra*“ paaiškinimu. R. Šatūnienė (2014) teoriniu ir empiriniu aspektu analizuoja „*subkultūros fenomeno*“ ir „*narystės subkultūroje*“ sampratas Lietuvos kontekste, atskleidė šių sampratų kaitą. Subkultūros nariais R. Šatūnienė (2014) apibūdina asmenis, kurie aktyviai dalyvauja subkultūros veiklose, organizuoja festivalius, koncertus, groja muzikos grupėse, bendrauja bei bendradarbiauja su įvairių subkultūrų nariais.

Tyrimų analizė parodė, kad stokojama darbų, atskleidžiančių, su kokiomis problemomis susiduria subkultūrai priklausantis jaunimas, koks vaidmuo šioje situacijoje tenka mokyklos socialiniam pedagogui. Šiame darbe teoriniu ir empiriniu tyrimu siekiama atsakyti į šiuos, dabarties jaunimui aktualius klausimus. Šiame darbe bus apibūdintos įvairios jaunimo subkultūros, kylančios problemos ir socialinio pedagogo pagalba jas sprendžiant.

Mokslinė problema. Subkultūros grupėms priklausantis jaunimas mokykloje gali patirti atskirtį (nebūti priimtas kitų bendruomenės narių) ir emocinį diskomfortą; turėti mokymosi sunkumų; turėti priklausomybių ir elgesio problemų, ir pan. Mokyklos socialinio pedagogo pagalba,

sprendžiant subkultūrai priklausančio jaunimo problemas, tampa svarbi ir prasminga. Socialinio pedagogo pagalba jaunimui reikšminga įveikiant jų problemas ir užtikrinant sėkmingą jų socializaciją mokykloje. Šiame darbe *mokslinė problema* detalizuojama šiais klausimais: *su kokiomis problemomis susiduria subkultūrai priklausantys jaunuoliai, koks vaidmuo sprendžiant jų problemas tenka mokyklos socialiniam pedagogui ir kokią pagalbą jis gali jiems suteikti?*

Tyrimo objektas – mokyklos socialinio pedagogo pagalba jaunimui, priklausančiam subkultūros grupėms.

Tyrimo tikslas – atskleisti mokyklos socialinio pedagogo pagalbos formas, būdus ir metodus, sprendžiant subkultūrai priklausančio jaunimo problemas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti jaunimo subkultūros sampratą, išryškinant jaunimo subkultūros grupių ypatumus.
2. Aptarti mokyklos socialinio pedagogo pagalbos jaunimui, priklausančiam subkultūrai, teorines prielaidas.
3. Empirinio tyrimo pagrindu išsiaiškinti, kokią pagalbą socialinis pedagogas teikia subkultūrai priklausančiam jaunimui, sprendžiant jų problemas.

Tyrimo metodai: lyginamoji mokslinės literatūros analizė, sisteminimas, interpretacija; pusiau struktūruotas interviu su socialiniais pedagogais, naratyvinis interviu tyrimas, metodologija.

Šiame darbe remiamasi šiomis *teorinėmis nuostatomis*:

Pragmatizmo filosofija (Džeimsas, Pirsas) pagrįsta ugdymo koncepcija (Dž Diuji, 1859-1952), kurioje akcentuojama ugdytinio sąveiką su realia socialine aplinka, kurios rezultatu tampa laisva ir kūrybinga asmenybė, kaupianti gyvenimišką patirtį, gebanti spręsti realias gyvenimo problemas (Duoblienė, 2006). *Mokyklos socialinis pedagogas turi padėti jaunimui, priklausančiam subkultūros grupėms, atpažinti iškilusias problemas, skatinti ieškoti tų problemų sprendimo būdų.*

Edukologijos nuostata (L. Jovaiša), pagal kurią jaunuolis, turintis mokymosi, emocinių ir elgesio problemų, dažnai „neranda savęs“ formalioje grupėje, kurioje laikomas negabiu, „antrarūšiu“. Jei jis jaučiasi niekam nereikalingas, neužsiima sportine, technine, menine ar kitokia papildoma veikla, tai nusiramavimo ir pozityvaus vertinimo pradeda ieškoti gatvėje, susitikdamas ir bendraudamas su neformaliomis grupėmis, dažnai jungiančiomis delinkventinio elgesio jaunuolius. Rasdamas palaikymą „atstumtųjų“ bendraamžių grupėse ir dalyvaudamas jų veikloje, asmuo turi paklusti jų taisyklėms. Pamažu jauno žmogaus sąmonėje formuojasi ir įsitvirtina asociali mąstysena ir gyvenimo būdas. Taip perimamos ir degraduojančios subkultūros nuostatos, keliančios problemų aplinkai (Jovaiša, 2013, p. 172-173). *Šie teiginiai padės atskleisti jaunimo problemų identifikavimo ir pagalbos ryšį, suprasti, kaip socialinis pedagogas gali projektuoti savo veiklą, siekdamas padėti subkultūros jaunimui tas problemas įveikti.*

Subkultūrų teorijos (Cohen, Cloward, Ohlin, Miller, Wolfgang, Ferracuti) nuostatos apie subkultūrą kaip unikalų saviraiškos fenomeną; apie subkultūros identiteto formavimosi psichologinius, kultūrinius, socialinius bei kitus veiksnius; apie jaunimą kaip ypatingą amžiaus grupę, kuriai būdingi išskirtiniai poelgiai bei charakterio savybės, skiriančios jį nuo vyresniosios kartos (polinkis prieštarauti, maištauti, noras išsiskirti iš masės, siekis būti unikaliam); apie subkultūros atmetamas dominuojančios kultūros normas bei vertybes ir riziką tapti socialinės atskirties grupe (Ramanauskaitė, 2004). *Socialiniu pedagoginiu atžvilgiu aktualu apibūdinti jaunimo subkultūrų požymius, jaunimui dėl to kylančias problemas. Ši nuostata padės suprasti, kokiais būdais galima padėti jaunimui, kuris subkultūroje išreiškia savo individualybę, bet tuo pačiu susiduria su problemomis, sunkumais mokykloje.*

1 lentelė. DARBE VARTOJAMOS SĄVOKOS

Sąvoka	Paaiškinimas	Autoriai
Subkultūra	Tokia normų ir vertybių sistema, kuri skiria tam tikros grupės kultūrą nuo visuomenės kultūros. Žmonių grupė, kuri kuria savo normas ir vertybes kultūriniais klausimais.	Petrauskaitė-Pranskūnienė (2007) Gelder (2007)
Kultūra	Plačiąja prasme, tai kompleksinė visuma, kuri apima žinias, tikėjimą, meną, moralę, teisę, papročius ir visus gebėjimus, įpročius, įgytus žmogaus, kaip visuomenės nario. Žmogaus materialinių, dvasinių gerybių kūryba ir jų visuma.	Tylor, Bourdeau (2017) Jovaiša (2012)
Jaunimas	Socialinė grupė, kuriai ypač aktualus savęs ieškojimo ir išraiškos klausimas.	Furlong (2013)
Socialinis pedagogas	Vaiko socialinis asistentas, jo socialinės gerovės advokatas, asmuo įgijęs socialinio pedagogo kvalifikaciją ir pasirengęs dirbti socialinėse institucijose, atliekančiose ugdymo funkcijas ir gebančiose vykdyti socializaciją. Specialistas, tiesiogiai ar netiesiogiai organizuojantis vaikų ugdymą laisvu nuo jų mokymosi laiku.	Kvieskienė (2005) Černeckienė (2007)

1. MOKYKLOS SOCIALINIO PEDAGOGO PAGALBA, SPRENDŽIANT JAUNIMO, PRIKLAUSANČIO SUBKULTŪRAI, PROBLEMAS TEORINIAI PAGRINDAI

Teorinėje darbo dalyje apibūdinamas jaunystės amžiaus tarpsnis, analizuojama subkultūros samprata, jos ryšys su bendrąja kultūra, jaunimo subkultūrų raiška, atskleidžiama socialinio pedagogo pagalbos subkultūros jaunimui tikslai, formos ir metodai, sprendžiant jiems iškilusias problemas.

1.1 Jaunimas. Amžiaus tarpsnio charakteristika

Kas yra žmogus – galima rasti įvairių atsakymų. Aristoteliui žmogus visuomenės gyvūnas, Karlui Marksui visuomeninių santykių ansamblis, tačiau šie teiginiai gali būti priimtini arba ginčijami (Jovaiša, 2011, p. 62). Nors žmogaus asmenybės formavimasis nėra pakankamai ištirta problema (Miller, 2009), pripažįstama, kad vienas iš svarbiausių veiksnių šiame procese yra aplinka (Ramonienė ir kt., 2012). Žmogus egzistuoja palaikydamas savo gyvybę, o gyvena tuomet kai siekia aukštesnių tikslų (Jovaiša, 2012). Fizinis asmens gyvenimas turi atitinkamą simetriją, žmogus yra nepriklausomas ir savarankiškas jaunystėje ir viduriniame amžiuje, tačiau priklausomas ir pažeidžiamas kūdikystėje ir senatvėje (Žukauskienė, 2012). Žmogus siekia psichologinės bei moralinės laisvės, savarankiškumo visuomenėje, tai padeda žmogui suprasti ko jis nori, atrasti pomėgius, veiklas, suvokti jų naudingumą jo asmenybės formavimuisi, augimui (Sancho ir kt. 2017).

Brandi žmogaus asmenybė pasižymi kultūrinėmis vertybėmis, siekiu visapusiško išsilavinimo, socializacijos.

R. Žukauskienės (2012) teigimu, nustatyti tiksliai bei įvardinti amžiaus pradžią ir pabaigą, kur ir kada prasideda ar baigiasi tarpsnis, sudėtinga, todėl amžiaus ribos nurodomos tik apytiksliai. Sudėtinga vienareikšmiškai nustatyti ribą, kuomet konkretus asmuo tampa suaugusiuoju, todėl tarp paauglystės ir suaugusio žmogaus tarpsnio išskiriamas *jaunystės tarpsnis*.

Jaunystė trunka nuo paauglystės pabaigos iki pilnametystės (brandos) (Alschuler ir kt., 2009), ji vadinama gyvenimo tarpsniu, kai asmuo dar nėra pilnametis, tai nei vaikystė, nei pilnametystė, o laikotarpis tarp jų (Furlong, 2013). Nors pabrėžiama, kad jaunystė chronologiškai nėra apibrėžta, jos pabaigos taško negalima susieti ir su konkrečia veikla (Alschuler ir kt., 2009), Lietuvos autoriai šį raidos laikotarpį apibrėžia chronologiškai: pagal L. Jovaišą (2012), jaunystės amžiaus tarpsnis apima 17-21-uosius gyvenimo metus, pagal R. Žukauskienę (2012), jaunystė – tai 16-18-ieji metai.

Jaunystės tarpsnis – tai galutinis pasirengimas suaugusiojo gyvenimui, jaunystę žymi padidėjusi nepriklausomybė nuo globėjų, sumažėjusi bendraamžių įtaka, tikslų kėlimas, noras būti pripažintu (Navickas, Vaičiulienė, 2010), tinkamiausias laikas savęs pažinimui, tyrinėjimui. Šiuo laikotarpiu jaunuoliai pradeda palikinėti namus, parinkti kituose miestuose esančias mokyklas ar

kiek toliau nuo namų, atranda naujas galimybes, tokias kaip gyventi, mokytis bei dirbti, tačiau neturi ilgalaikių įsipareigojimų, tai laikas savojo „aš“ paieškoms (Žukauskienė, 2012), ieškojimas atsakymo į klausimą – „kas aš esu? (Spielhagen, Schwartz, 2014).

Jaunystė lemtingas žmogaus gyvenimo etapas, kuris išsiskiria specifiniais bruožais (Aramavičiūtė, 2009, psl., 168). Jaunystė apibūdinama gana vaizdžiai, kaip „išvaizda, šviežumas, veržlumas, dvasia ir pan.“ (Alschuler ir kt., 2009). Jauni žmonės išsiskiria savitu požiūriu, mąstysena (Furlong, 2013). Jaunuoliai suvokia, kad jie turi turėti savo gyvenimo planą, supranta, kokį kelią pasirenka, tačiau šis gyvenimo planas nuolatos keičiamas, jis padeda geriau suprasti, kokie yra jų siekiai, išmolti pasirūpinti savimi, priimti sprendimus. Jaunystė – tai galimybių laikas, šiam laikotarpiui būdinga: viltys, svajonės, dideli lūkesčiai, savarankiškumas (Jovaiša, 2012).

Jaunystės laikotarpiu ypač aktuali sava patirtis, kuri gali lemti norą priklausyti tam tikrai kultūrai ir/ar grupei. Asmeninę patirtį apibūdina kultūrinės normos ar tradicijos, o jaunimo priklausomybės lygis reiškia, kiek jis vis dar emociškai ir ekonomiškai remiasi savo šeima (Furlong, 2011). Jaunystė yra savimonės konstravimo tolesnis etapas. Jaunimo savivokai daro įtaką tokie kintamieji kaip bendraamžiai, gyvenimo būdas, lytis ir kultūra. Tai žmogaus gyvenimo laikas, kai jo pasirinkimai greičiausiai paveiks jų ateitį (Furlong, 2013). Šiame tarpsnyje jie vis labiau pradeda mąstyti apie profesijas, į ką norėtų lygiuotis, įsisavina suaugusiųjų vaidmenis, mokosi kontroliuoti impulsus. Jie vis daugiau siekia psichologinės nepriklausomybės nuo pedagogų ir kitų suaugusiųjų (Ražanienė, 2010). Tačiau jaunuoliai noriai priima jiems siūlomas idėjas, pagalbą, motyvaciją (Furlong, 2013).

Jaunuoliams mokslas tampa tolimesnės egzistencijos pagrindu, daugiau gilinamasi į jį, mokymasis tampa vienu svarbiausiu gyvenimo uždaviniu. Kartu jaunuoliai nori viską suprasti, suvokti, įsisavinti, jie stengiasi išmokus dalykus naudoti ne tik moksle, bet ir pritaikyti gyvenime, dažnai tikslingai atsirenka, kokie dalykai jiems naudingi. Jų veikla peržengia mokyklos ribas, jie tampa visuomeniškai, sąmoningi ir aktyvūs (Jovaiša, 2012).

Jaunystė – tai periodas lydimas ir krizių, kuomet asmuo išgyvena vaidmenų sumaištį. Jaunuoliai būna linkę į eksperimentus, kurių pasėkoje gali surasti savo vietą visuomenėje. Taip pat jie linkę į santykių paieškas, siekia įsitraukti į artimesniu, glaustesnius tarpusavio santykius. Bendravimas su įvairiais žmonėmis jaunuoliui suteikia informacijos apie kitų asmenų savybes, pomėgius, veiklas. Taip pat jis pamato, kaip jį vertina kiti žmonės, jo bendraminčiai, gerai jį pažįstantys, kokie jo bruožai kitiems žmonėms atrodo patrauklūs ir priešingai, atstumiantys vertinami priešingai (Žukauskienė, 2012).

Fizinio vystymosi aspektas. Jaunystės amžiaus tarpsnyje, lyginat su paauglyste, sulėtėja fizinis vystymasis, jis artėja prie suaugusio žmogaus: mergaitės užauga 16-17-aisiais gyvenimo metais, berniukai iki tol svoriu atsilikę nuo mergaičių, jas aplenkia; 18-os metų asmenys pasiekia suaugusio

žmogaus ūgį bei raumenų jėgą; užsibaigia lytinis brendimas, tačiau išlieka nervinis labilumas, gali rasti širdies ligos; 17-18-aisiais gyvenimo metais baigiasi formuotis griaučiai, todėl fizinė branda jau prilygsta suaugusiųjų brandai, bet jaunuoliai vis dar fiziškai vystosi toliau (Jovaiša, 2012).

Socialinio vystymosi aspektas. Jaunystė apibrėžiama kaip socialinė padėtis, atspindinti reikšmes, kurias skirtingos kultūros ir visuomenės suteikia asmenims nuo vaikystės iki pilnametystės, kurios atspindi socialinius procesus, pereinant prie suaugusiųjų nepriklausomybės (Furlong, 2013). Jaunuoliai savo laisvalaikį dažniausiai nori panaudoti prasmingai, juo metu siekia užmegzti santykius su žmonėmis. Jaunystėje didžiausią vaidmenį perima pastovūs pažinimai, socialiniai, etiniai, estetiniai, profesiniai ir kiti interesai, veikla tampa šių interesų tikslu. Tačiau pastebima, kad jaunystėje asmenys dažnai pervertina savo galimybes, klysta (Jovaiša, 2012).

Kultūrinio vystymosi aspektas. Jaunuoliams svarbu priklausyti kokiam nors grupei, jausti narystę, būti pripažintu, veikti drauge, būti mėgstamu draugu. Jaunuoliams nepatinka būti vieniems, todėl, jeigu nepavyksta susirasti draugų mokykloje, jie jų ieško už mokyklos ribų, taip išitraukdami į įvairias subkultūras (Gudžinskienė, 2013). Jaunimas – tai amžiaus grupė, kuri dažniausiai siejama su vizualine kultūra. Dažniausiai jaunimo subkultūros aplinkoje išsiskiria vizualiai išreikšdami save savitu stiliumi, kurio pagrindinis akcentas apranga, šukuosena ir pan. (Furlong, 2013).

Apibendrinant galima teigti, kad jaunystė galutinis pasirengimas suaugusiojo gyvenimui, tinkamiausias laikas savęs pažinimui, eksperimentams, tyrinėjimui, ieškojimui savęs. Pradedama mąstyti apie profesijas, į ką nori lygiuotis. Jaunuoliai siekia kuo daugiau bendrauti su įvairiais žmonėmis, kurie jiems suteikia informacijos apie kitų asmenų savybes, pomėgius, veiklas. Jaunuoliai linkę į santykių paiešką, siekia išitraukti į artimesniu, glaustesnius tarpusavio santykius. Galima teigti, kad jaunystė periodas savęs ieškojimui bei socializacijai.

1.2 Subkultūros reiškinys

Subkultūros terminas yra sociologijos, kultūrologijos bei antropologijos mokslų akiratyje. Subkultūra gali formuotis natūraliai arba sąmoningai, kuomet vienas žmogus arba nedidelė žmonių grupė suformuoja tam tikrą grupę, kuri išsiskiria elgesio, tikėjimo, aprangos ar kitokių kultūrinių elementų visuma, kuri pristatoma visuomenei, siekiant ją keisti (Hebdige, 2002).

Subkultūros esmę atskleidžia mokslininkų pateikti šio reiškinio apibrėžimai. *Subkultūra* yra ne tik ideologinis vienetas ar simbolinių tapatybių sistema, bet ir erdvinis darinys, kuriam reikalinga fizinė buvimo ir subkultūrinės tapatybės raiškos vieta (Kraniauskas, 2012, p. 168). *Subkultūra* apibūdinama kaip tam tikros visuomenės grupės žmonių socialinė, profesinė, etninė ar kita kultūra, šiuos žmones vienija bendra pasaulėžiūra, elgsena, įsitikinimai, nuostatos, pomėgiai, socialinė padėtis ir kt., o subkultūros nariais tampa perimant jos bruožus iš bendraamžių, tėvų, knygų, žiniasklaidos, interneto, taip pat autoritetais laikomų (dažnai įžymių) žmonių (Varienė, 2012, p. 17).

Subkultūra vadinamas bet kuris gyventojų segmentas, savo kultūriniais modeliais išsiskiriantis iš platesnės visuomenės (Giddens, 2005, p. 642). A. Giddens (2005) teigimu, subkultūra apibrėžia žmonių grupę, kurią pagal jos bruožus galima atskirti nuo „masės“, jai būdingas estetinių, politinių, vertybinių orientacijų, elgesio modelių, simbolių, gyvenimo būdo ir išorinių puošmenų rinkinys.

Subkultūros fenomeną tyrėjai aiškina kaip savitą ir įdomų kultūros darinį, kurį įvertinti nėra labai paprasta, nes subkultūrai būdingas uždarumas ir savi būties principai. Subkultūrinėms bendrijoms būdinga kultūrinė hiperbolizacija, kuri reiškia labai individualizuotą pasaulėžiūrą, žaidybinių ritualizuotą kultūrinę elgseną (Ramanauskaitė, 2004).

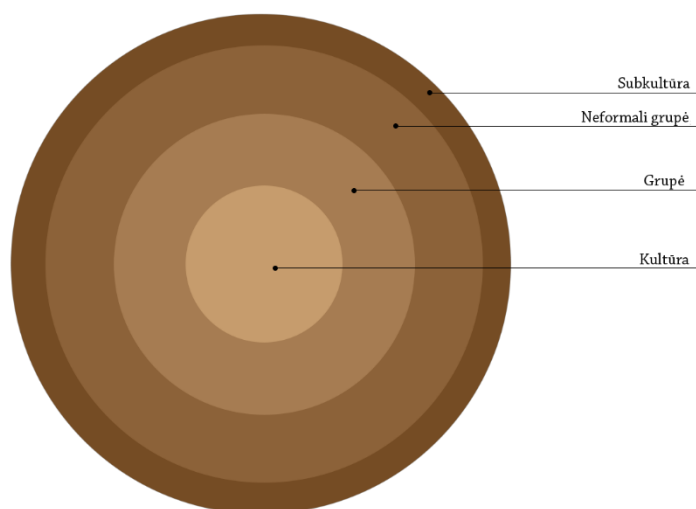
Žvelgiant retrospektyviai, jaunimo subkultūros suklestėjo Didžiojoje Britanijoje ir nuo septintojo iki devintojo dešimtmečio (Latysheva, 2011). Subkultūros atstovai atkreipė dėmesį į įvairias socialines problemas, kolektyvines baimes, tuo pačiu suteikė kūrybinę erdvę jauniems žmonėms. Subkultūra atskleidė stiliaus savitumą, ji išliko todėl, kad išreiškė jautrumą, rado galimybę, kaip pasakyti teisingus dalykus atitinkamu metu, kažko atsisakyti ar/ir net protestuoti. Kai kurios subkultūros grupės išreiškė savo rūpesčius per muziką, kuri svarbi kaip sanglaudos ir pagalbos grupės nariams priemonė, ir susijusi su tos grupės jaunimo judėjimu (Latysheva, 2011).

Pasak A. Giddens (2005), subkultūra tartum integruota grupė, kuri nepriklausomai besikurianti visuotinėje tautos kultūros struktūroje, bet taip pat subkultūra – visada antagonistiška kitoms kultūros formoms. Subkultūros grupės yra nepriklausomai besikuriančios visuotinėje tautos kultūros struktūroje. Tokia jos samprata pabrėžia jos nepriklausomybę, tam tikrą uždarumą bei atsiribojimą nuo visuomenės, kuri atskleidžia siekį, kurio pagalba įprastas vertes perkonstruoti savaip, naujai (Latysheva, 2011). Jaunimo subkultūros yra dinamiškos struktūros, pasižyminčios savitu gyvenimo būdu, muzikos pasirinkimu, savita pasaulėžiūra, bendromis jaunų žmonių vertybėmis ir elgesiu (Filakovska Bobakova ir kt., 2018).

Subkultūra – neformali grupė. Sociologijoje viena iš grupių rūšių yra *neformali grupė*, kuri neturi aiškiai apibrėžtų tikslų, pasižymi emociniais tarpusavio santykiais. Tokios grupės susidaro be specialaus organizavimo, dažniausiai psichologinės motyvacijos ir/ar tarpusavio simpatijų pagrindu, interesų bendrumu, požiūrio panašumu, bendryste. Neformaliose grupėse vyrauja noras įrodyti, kad esi kitoks, ne toks kaip dauguma, dėl to jos nariai renkasi kitokią aprangą, elgiasi ir mąsto kitaip. Tokių grupių jauni nariai dažnai bando paneigti nusistovėjusias suaugusių vertybes, maištauja prieš jas, kuria savąją kultūrą (Hebdige, 2002).

Visuomenėje gausu socialinių neformalių grupių, jos skiriasi savo dydžiu, grupės sudaro nuo dviejų asmenų iki keliolikos asmenų kolektyvų. G. Jakobs (2006), teigimu, socialinės grupės yra skirstomos į pirmines ir antrines. Pirminės yra mažos ir sieja asmenis prigimties ryšiais, pvz., tai šeima, draugai; tokios grupės nariai susiję glaudžiais ryšiais, potyriais, bendrais interesais, asmeniniais santykiais; joms būdingi bruožai – susitapatinimas su grupe, spontaniška saviraiška,

neformali visuomeninė kontrolė. Antrinėms grupėms būdinga, kad dažnai jos sukuriamos tam tikram tikslui pasiekti. Antrinėse grupėse dažnai akcentuojama nuasmeninti tarpusavio santykiai, t.y. priešingybė pirmai grupei. Tokios grupės asmenys nėra stipriai susieti emociškai, kaip pirminės grupės nariai, grupės nariai kuria sąveiką tarp statuso, vaidmenų pozicijų bei galios. Antrinėse grupėse dažniau keičiasi jos nariai, nes iš jos galima greičiau išeiti, pati grupė gali greičiau iširti. Tačiau šios rūšies grupė gali sėkmingiau išlikti kintant kartoms, vieni nariai gali lengvai pakeisti kitus narius (Jakobs, 2006). Apibendrinant galima teigti, be kultūros nebūtų subkultūrų. Kultūra pagrindinis komponentas, kurio pagalba susidaro subkultūros, tačiau tam įtakotus turi ir kiti komponentai t.y.: grupės, neformalios grupės. Todėl kultūra jų branduolys, kurį apima *grupė*, tam tikrų asmenų grupė, kurios pasėkoje vystosi *neformali grupė*, neformalios grupėse pasėkoje išsivysto *subkultūrą* (žr. 1 paveikslą).

1 paveikslas. Kultūra pagrindinis komponentas kurio pagalba vystosi subkultūros (Jakobs, 2006)

Subkultūros sampratoje pabrėžiamas jos *kompleksiškumas*, nes joje atsispindi skirtingų žmonių grupių elgesys, bendravimo motyvai, veiksmai, filosofškai vienoda bendrijos pasaulėžiūra, jungianti ją su visuomene, dalyvaujančių narių sąmoningumas, pačios subkultūros suvokimas bei sąvęs priskyrimas jai (Šatūnienė, 2014).

Šiame pasaulyje asmuo turi atrasti savąjį "Aš" per savo sugebėjimus bei galimybes, jausdamas, jog jo tikslas bei esminis judėjimo pirmyn stimulus – tai sparčiai besikeičiančios technologijos, kultūros, žinių, ir net santykių su visuomene, poreikis, priverčiantis individą spręsti svarbius kylančius klausimus, susijusius su jo vaidmens sudėtingame šiuolaikiniame sociume bei jų atradimu (Leliūgienė, 2003).

Jaunuoliai priklausantys subkultūroms neskuba suaugti, tačiau stengiasi formuoti savo nuomonę, prisitaikyti prie aplinkos (Kabas, 2017). Subkultūros sampratoje pasitaikantis apibrėžimas – „neformalios subkultūros“, kuris reiškia, kad subkultūra vertinama kaip laikinas,

sunkiai apčiuopiamas socialinis darinys, kuriame sunkiai apibrėžiamas pastovus subkultūros narys, kuriam būdingas postmodernistinis požiūris į subkultūros stilius. Pasak R. Šatūnienės (2014), subkultūrų analizėje galima išvelgti modernizmo paradigmai būdingus subkultūrų parametrus, kurie parodo konkrečius subkultūrų bruožus bei elementus. Tačiau, autorė akcentuoja analizuojančiųjų šį reiškinį abejonę dėl subkultūrų autentiškumo ar net egzistavimo. Jaunimo subkultūros dažai priskiriamos judėjimui, kurio kilmė – noras pasipriešinti vyraujančiai tradicinei kultūrai, kurti šiai kartai priimtinas socialines normas bei moralines vertybes, todėl mokslinėje literatūroje išsigalėjo supratimas apie subkultūrą kaip rezistuojantį (lot. *resistentia* – pasipriešinimas) socialinį-kultūrinį darinį ir jo padėtį visuomenėje, kaip natūralų jaunimo poreikį neigti ir priešintis (Šatūnienė, 2014).

Ankstesniuose savo darbuose R. Šatūnienės (2009, p. 192) pažymi, kad subkultūrinius visuomenės darinius turi jungti stilistiškai ir filosofiskai vieninga pasaulėžiūra, tam tikras gyvenimo būdas, elgesys, bendravimas, bendri ir motyvuoti sąmoningi veiksmai, kurie nebūdingi didžiajai daliai visuomenės. Tačiau tai nereiškia, kad subkultūra atmeta visas visuomenės taisykles ir griauna esamą santvarką – dažniausiai ji prieštarauja tik tam tikroms taisyklėms, normoms ar dogmoms, kurios traktuojamos kaip nepriimtinos ar neteisingos (Šatūnienė, 2009, p. 193). Jaunimo subkultūrų pagrindas, tai kad jie priešinasi įvairiems aspektams esamiems visuomenėje: karo tendencijos, ekonominė nelygybė visuomenėje, skirtumas tarp kartų ir veidmainystės, kurią sukuria akivaizdus atotrūkis tarp įgyvendinamų socialinių vertybių politikos. Šie jaunuoliai sprendžia socialines problemas, o ne individualumą, ir reaguoja į tai, kad jie yra įstrigę visuomenės suformuotose nuostatose (Kabas, 2017).

Jaunimo subkultūra yra subkultūros rūšis, susijusi su savitu jaunimo elgesiu, jų polinkiu į tam tikras vertybines preferencijas, priėmimas ar atmetimas tam tikrų normų bei gyvenimo būdo, atspindinčio jų būklę. Paprastai manoma, kad jaunimo subkultūra atsiranda ten, kur skiriasi gyvenimo filosofija ir gyvenimo stilius (Smolík, 2013). Jaunimo subkultūra priemonė išreikšti individualumui, tai pasirinkimas, galimybė priklausyti įvairesnėms grupėms, palyginti jų požiūrį su kitais asmenimis (Hodkinson, 2016). Jaunuolių alternatyvių subkultūrų elgesio formų ir adaptacijos pažinimas turi teorinę reikšmę: teorinis įvertinimas įgalina geriau suprasti ir pažinti jaunimą, pasižymintį išskirtinėmis, originaliomis, kontraversiškomis savybėmis (Kaffemanas, Gerulaitis, 2001). Jauniems žmonėms, kurie nėra subkultūros dalis, atsiranda sąlygos suteikti savo socialinei tapatybei pozityvesnę spalvą, palyginti su subkultūros grupėmis, išvelgti jų veiklos sferų, tikslų ar interesų skirtumus (Latysheva, 2011). Dalyvavimas subkultūroje aiškiai apibrėžia jo nario subkultūrinę grupę, prie kokių erdvių jis prisijungia (Hodkinson, 2016). Jaunimo subkultūros susikuria skirtingas gyvenimo filosofija, stilius (Smolík, 2013). Tačiau, kad jaunuoliai sugebėtų save išreikšti jiems itin svarbus pasitikėjimas savimi, gebėjimas save realizuoti kaip subkultūros narį, tai neatsiejama subkultūros nario savybė (Sweet, 2005).

Subkultūros atstovams itin svarbus žiūrovas, kuris iš šono mato ir vertina atliekamus vaidmenis. Asmuo, priklausantis subkultūrai, apsivelka gerai apgalvotą „apdarą“, jį dėvėdamas kreipiasi į dvi skirtingas auditorijas, į tos pačios subkultūros narius ir masinę kultūrą, taip sukeldamas jai iššūkį (Sweet, 2005). Subkultūros nariams, nepriklausomai nuo subkultūros pobūdžio, svarbus prisistatymas aplinkai, jų pagrindinis siekis išsiskirti iš minios, demonstruojant anti-vertybes, keičiant nusistovėjusias normas (Landowski, 2015). Kita vertus, socialinės ar panašios gyvenamos vienijamų žmonių grupės yra veiksminga jėga, kuri skatina visuomenės kaitą, subkultūros suteikia žmonėms laisvę reikšti savo nuomonę bei įsitikinimus ir jais vadovautis (Giddens, 2005).

Pagrindinis ir dažniausiai labiausiai pastebimas subkultūros bruožas – apranga, kurios išskirtinumas ryškiai matomas kasdieniniame gyvenime. Drabužių stiliai naudojami atskirti asmenis ne tik nuo įprastinės kultūros, bet ir nuo kitų subkultūrų, parodyti savito individualumą. Apranga, naudojami tam tikri ženklai ir/ar detales padeda sukurti atitinkamą subkultūros bruožą, kurio pagalba atskiriamas gotas nuo panko ir pan., (Williams, 2011). Pastebima, kad ne tik apranga simbolizuoja jaunuolių pasirinktą subkultūrą, bet ir paslaptingi rankų ženklai, maisto pasirinkimas, muzikos ir šokio formos. Įrodyta, kad muzika yra ypač stiprus jaunų žmonių gyvenimo prasmės suvokimo aspektas. Subkultūros stilius praktiškai reiškiasi ne tik per muzikos kūrimą, bet ir per jos klausymąsi. Subkultūros dalyviams taip pat gali būti būdinga kūno modifikavimo praktika – tatuiruočių darymas, auskarų vėrimas ir kt., (Williams, 2011).

Subkultūra „atsineša“ kultūrinę informaciją, savo vertybes, kurios vadinamos subkultūros kapitalu arba kitaip, simboliniu kapitalu. Subkultūra skiriasi nuo bendrosios kultūros, yra labiau priešinga jai, kartais atvirai ardanti kultūros vertybes (Hebdige, 2002).

Apibendrinant galima teigti, kad subkultūra atskleidžia stiliaus savitumą, nepriklausomybę. Subkultūra apibrėžia žmonių grupę, kurią pagal jos bruožus galima atskirti nuo „masės“. Priklausymas subkultūrai suteikia galimybę atsiriboti nuo visuomenės, leidžia atskleidžia siekį, kurio pagalba įprastas vertes perkonstruoti savaip, naujai. Suteikia jaunuoliams galimybę susirasti bendraminčių, sukurti savitas grupes atitinkamas subkultūroms. Jaunimo subkultūros yra dinamiškos struktūros, pasižyminčios savitu gyvenimo būdu, muzikos pasirinkimu, savita pasaulėžiūra, bendromis jaunų žmonių vertybėmis, elgesiu. Subkultūros pasirinkimą simbolizuoja apranga, šukuosenos, makiažai, paslaptingi rankų ženklai, maisto pasirinkimas, muzikos bei šokio formos.

1.3 Subkultūros ryšys su bendrąja kultūra. Jaunimo subkultūros grupės

Kultūra suprantama kaip visuma to, ką žmonės sukūrė praeityje ir dabar, ji skirstoma į materialinę ir dvasinę, siaurąją prasme – tai visuomenės dvasinė būklė, kuri lemiamą buities,

mokslo, meno, ideologijos, technikos bei gamybos laimėjimų (Jovaiša, 2012). Kultūra yra kartu socializacijos veiksnys, ji yra sukaupusi visas žmonijos sukurtas materialines ir dvasines vertybes (Leliūgienė, 2003, p. 9; Černeckienė, 2007). Žinios, savybės, kurios nėra genetiškai paveldimos, o įgyjamos ugdomosi procese, taip pat yra kultūra. Ji įsisavinama nuo vaikystės ir perduodama iš kartos į kartą (Pruskus, 2013, p. 122). Sociologo A. Giddens teigimu, „kultūra – tai konkrečiai grupei būdingos vertybės, apeigos bei gyvenimo būdas“ (Giddens, 2005, p. 634).

Kultūrą galima apibūdinti kaip specifinį tam tikros apibrėžtos grupės gyvenimo būdą ar žmonių visuomenę. Jos statusas suteikiamas atsižvelgiant į narių elgesio modelius visuomenėje (Smolík, 2013).

Kultūra suvokiama plačiai, jos apibrėžimai vartojami labai įvairiai. Dažniausiai kultūra suprantama kaip bendrai įgyta patirtis, kurią žmogus įgyja visuomenėje. Kultūra suprantama ir kaip tam tikras rinkinys savybių, kurios būdingos tam tikrai grupei. Kultūra būdinga skirtingoms žmonių grupėms, kurios užsiima panašia veikla, panašiai mąsto, elgiasi ar turi panašų patyrimą (Kaffemanas, Gerulaitis, 2001). Kultūros sampratoje akcentuojamas žmogaus, kaip sąmoningos būtybės, dvasinio ir materialinio įdirbio dėka gaunami rezultatai (Kaffemanas, Gerulaitis, 2001).

Kultūrinė aplinka padeda formotis asmenybei, didina asmens socializacijos sėkmę (Černeckienė, 2007). Pasak G. Socilienės (2005), visuomenės atžvilgiu svarbi asmenybės inkultūracija, todėl svarbu, kad lavinimo ir auklėjimo fenomenai būtų tvirčiau susiję, nes jų dėka individas tampa žmonių bendrijos narys ir užima vietą kultūroje.

Kultūra yra žmogaus gyvenimo veiksnys, savęs suvokimas ne tik skatina asmenybės raidą, bet ir stiprina asmenybės identitetą, kartu tai ir sąlyga išlaikyti unikalumą pliuralistinėje nūdienos visuomenėje (Šatūnienė, 2009, p. 194).

Skirtingose kultūrose formuojasi ir įvairios, kitokios, mažesnės grupės – subkultūros (Kaffemanas, Gerulaitis, 2001). Pagal bendruosius subkultūros principus formuojasi originalios kultūrinės nišos (Ramanauskaitė, 2004). Jau pačia savo esme subkultūra rodo atsisakymą nuo bendrumo „mes“ plačiąja to žodžio prasme ir pereina prie kito „mes“, suvokiamo per „aš“, taigi šio kultūros fenomeno bruožas – individualios patirties ieškojimas, tampantis pasaulėžiūrinės orientacijos ir bendravimo pagrindu. Subkultūros grupių raiškos pagrindą sudaro jų narių asmeninė patirtis, kūrybiniai poreikiai, nulemiantys vienos ar kitos grupės savitumą (Ramanauskaitė, 2004).

Subkultūra reiškiasi per socialinės grupės gyvenimą sąlygojančių veiksnių idėjų, tikėjimų, papročių, tradicijų visumą (Pruskus, 2013). Tačiau, kai subkultūra atmeta didžiąją dalį dominuojančios kultūros normų bei vertybių, ji rizikuoja tapti *socialinės atskirties* grupe.

Jaunimo subkultūra kaip prasmų ieškojimo sistema, raiškos ar gyvenimo būdas, kuris kuriamas tam tikros grupės, reaguojančios į dominuojančią sistemą, atspindinčios jos bandymą išspręsti prieštaravimus, kylančius iš platesnio visuomenės konteksto (Huq, 2006). Jaunimo

subkultūros, kurių kiekviena turi savo pasaulio vaizdą, įskaitant savo normų ir vertybių sistemą, požiūrį, įsitikinimus ir interesus (Gavrilyuk, 2016).

A. Giddens (2005) teigimu, egzistuoja daug įvairių subkultūrų, pavyzdžiui, *natūralistų, gotų, kompiuterių įsilaužėlių (hakerių), hipių, rastafariečių, hiphop, skinheadų, futbolo aistruolių ar futbolo klubų rėmėjų*. Kai kurie žmonės gali aiškiai susitapatinti su konkrečia subkultūra, o kiti – laisvai reikštis keliose skirtingose subkultūrose (Giddens, 2005, p. 40). A. Petridis (2014) teigimu dažniausiai matomos metalistų ir emo subkultūros. Šių subkultūrų nariai įvardijami kaip autsaideriai, ištikimiausi subkultūrų nariai (Petridis, 2014).

Subkultūros grupėms priklausantis jaunimas reiškiasi per aprangos stilių, šukuoseną, elgesį (Avramecs, Muktupāvels, 2000). Dalyvaudami renginiuose, grupės nariai išreiškia savo priklausymą atitinkamai subkultūrai: aktyviai lanko koncertus, perka atlikėjų muzikos albumus, ne tik klausosi konkretaus stiliaus muzikos, bet ir patys aktyviai ją kuria, suburia atlikėjų grupes (Baker, kt., 2015). Jaunesni subkultūrų nariai labiau domisi stiliumi, o jaunuoliai, kurie priklauso subkultūros grupei ilgesnį laiką linkę labiau pabrėžti ideologiją (Smolík, 2013). Subkultūros nariams vis lengviau keisti subkultūras, mada bei muzika, daug lengviau būti perspektyviu subkultūros nariu, lengviau rasti atitinkamą subkultūrai atributiką, bet ir reikalingos mažesnės finansinės investicijos. Ankstesniais laikotarpiais jaunuoliai turėjo prisiišti tam tikrą išsipareigojimą subkultūrai, dėvėti tai, kas tapatinama subkultūrai, nebuvo palankių sąlygų įsigyti kitos alternatyvios avalynės, atributikos, drabužių, todėl jaunuoliai turėjo galvoti, ko iš tiesų nori. Dabar viskas šiek tiek paprasčiau, semiotiniai ženklai nėra tokie griežti kaip anksčiau (Petridis, 2014).

Subkultūros grupės turi daug „veidų“, ji gali būti kaip pozityvi, taip ir negatyvi. Negatyviai subkultūrai priskiriama *kriminalinė subkultūra* (Petkus, 2006), pozityvios jaunimo subkultūros grupės labiausiai atsiskleidžia muzikinėje avangardinėje aplinkoje – *andergraunde* (alternatyvioji muzika), kuris simboliškai atskiria subkultūrinį lauką nuo aplinkos, pažymi visuomenėje kylančius kultūros prieštaravimus (Ramanauskaitė, 2004, p. 217). T. Gavrilyuk (2016) teigia, kad į šiuolaikines jaunimo subkultūras vyrauja neutralus požiūris bei teigiamas požiūris, tačiau jaunimo subkultūras lydi susiformavę stereotipai (Petridis, 2014). Kaip teigia P. Hodkinson, (2016), D. Filakovska Bobakova ir kt., (2018) neigiami kriminologinių jaunimo subkultūros tyrimai yra etiškai apibrėžti įvardijami: probleminis elgesys, gaujos, nusikalstamumas, smurtas, narkotinių medžiagų vartojimas, ankstyvu seksualiniu gyvenimu. Taip pat atsižvelgiant į technologijų plitimą kasdieniame jaunuolių gyvenime socialinių tinklų naudojimas priskiriamas, kaip probleminis elgesys (Filakovska Bobakova ir kt., 2018). Šie veiksniai formuoja neigiamą visuomenės požiūrį, kuris siejamas su atitinkama subkultūra (Hodkinson, 2016). Jaunuolių priklausančių subkultūroms probleminės elgsenos rūšys, kurios susijusios, gali būti tų pačių esminių socialinių veiksnių pasireiškimai. Pasireiškus vieno tipo probleminiam elgesiui, galima nuspėti ir kitokį elgesį su

problemomis bei atvirkščiai, tuo pat metu jie dažnai yra siejami su tuo pačiu socialinių veiksmų rinkiniu (Filakovska Bobakova ir kt., 2018).

Vienos subkultūros įvardijamos kaip „mirštamiausias“ subkultūros. Jos lydimos jaunuolių savižudybių kulto (Petridis, 2014). Jaunimui kyla problemų ugdymo įstaigose, bendraujant su kitais jaunuoliais, sudėtingiau įsitraukti į veiklas, jaučiama atstumtis nuo bendraklasių. Jaunuoliai patyria patyčias (Filakovska Bobakova ir kt., 2018).

Tos probleminės elgsenos rūšys, kurios dažnai yra labai susijusios, gali būti tų pačių esminių socialinių veiksmų pasireiškimai. Pasireiškus vieno tipo probleminiam elgesiui, galima nuspėti ir kitokį elgesį su problemomis, ir atvirkščiai, ir tuo pat metu jie dažnai yra siejami su tuo pačiu socialinių veiksmų rinkiniu (Filakovska Bobakova ir kt., 2018). Todėl jaunimas priklausantis subkultūroms nėra problema, nors tam tikros jos subkultūros gali būti vertinamos kaip grėsmė (Hodkinson, 2016).

Bandydami perteikti jaunimo subkultūros ypatybes, atstovai leidžia slengo kalba parašytą, neideologinę, pogrindinę (kaip patys vadina *undergroundinę*) literatūrą, tarp kurios žymiausi yra *fanzinai* – įvairių, dažniausiai *pankų*, *metalistų*, grupių fanų laikraščiai (Mažeikis, 1999). Tuose leidiniuose rašoma apie koncertus, publikuojama poezija ir piešiniai, rašomi komentarai, laisvai leidžiama išsakyti savo nuomonę. Jų rašymas, skaitymas skatina jaunimo kūrybiškumą, savo nuomonės formavimąsi (Melnikovič, 2007 p. 70).

Subkultūros nariai savo kūrybiškumą rodo per saviraiškos sritis (Kabas, 2017). Subkultūros jaunimo grupės siekia pademonstruoti savo originalumą, moralės ir estetikos suvokimą, bendravimo ypatumus, kūrybiškumą, tačiau, tai dažnai nesutampa su dominuojančia šalyje kultūra (Ramanauskaitė, 2004).

Apibendrinant galima teigti, kad kultūra bendrai įgyta patirtis, kurią žmogus įgyja visuomenėje, tam tikras rinkinys savybių, kurios būdingos tam tikrai grupei. Kultūra yra žmogaus gyvenimo veiksnys, kuris skatina asmenybės raidą, stiprina asmenybės identitetą, kartu tai ir sąlyga išlaikyti unikalumą pliuralistinėje nūdienos visuomenėje. Skirtingose kultūrose formuojasi ir įvairios, kitokios, mažesnės grupės – subkultūros. Subkultūros grupės turi daug „veidų“, ji gali būti kaip pozityvi, taip ir negatyvi.

1.4 Jaunimo subkultūros grupių raiškos ypatumai

Mokslinėje literatūroje išskiriamos tokios jaunimo subkultūros grupės: *gotai*, *pankai*, *hipiai*, *metalistai*, *emo*, *elektroninės šokių muzikos (reivo)* ir kt. (Ramanauskaitė, 2004). A. Petrusevičiūtės atliktas tyrimas (2009, p. 282) atskleidė, kad subkultūros atstovai muziką supranta kaip subkultūros išskirtinumą liudijančią galimybę, jiems tai yra vertybė.

Šiame darbe aptarsime šešias subkultūras, išryškinsime jų raiškos ypatumus.

Gotų subkultūros pagrindinė idėja – laisvė ir vienatvė, siekiant atsiriboti nuo išorinio „apgaulės pasaulio“ ir sukurti „kitokio“ asmens įvaizdį. Ši subkultūra labai estetizuota, semiasi idėjų iš Viduramžių gotikinio stiliaus ir filosofijos (Ramanaukaitė, 2004, p. 250).

Gotų subkultūrai didelę reikšmę turėjo pirmieji gotikinės muzikos atlikėjai, kurių įvaizdį sudarė tamsūs plaukai, dažniausiai juodos spalvos išvaizda, juodi aptemti drabužiai, šiurpūs ir gedulingi muzikiniai tonai. Šios subkultūros jaunuoliams būdingas liūdesys, pabrėžiamas irzlumas, tamsumas, aprangos detalės, juodai nulakuoti nagai, tamsiai ar juodai padažytos lūpos, stengiamasi išlaikyti kuo baltesnę veido odą bei išryškinti akis, kurios paryškinamos juodu pieštuku (Lauren, Bibby, 2007). Gotų subkultūra kildinama iš *punk judėjimo*, pakeitus to žanro anti institucinę retoriką, bet tęsiant domėjimąsi makabriškais dalykais ir grėsmingu mados stiliumi. Remiantis Didžiojoje Britanijoje atliktais etnografiniais tyrimais, kuriuose dalyvavo gotai, išaiškėjo, kad šiai subkultūrai impulsą suteikė naujos ir savitos jaudinančios, melancholiškos, bet įkvepiančios *punk* idėjos (Mueller, 2010).

Pankų (*punk* – angl., *pūvantis*) subkultūra apima įvairias ideologijas, madą, tas išraiškos formas, kurios vaizduoja meną, šokį, literatūrą bei muziką. Ši subkultūra labiausiai propaguoja anti institucines pažiūras, pasisako už asmens laisvę (Brockmeier, 2009). Pankų subkultūra atsirado Didžiojoje Britanijoje ir JAV aštuntojo dešimtmečio viduryje, nors dėl tikslaus regiono, iš kurio ji kilo, esama ginčų (Hannon, 2010). Lietuvoje sovietmečiu pankų subkultūra buvo siejama su pasipriešinimu sovietinei sistemai (Šatūnienė, 2009, p. 148), jai buvo svarbūs savanoriškumo ir entuziazmo principai (Šatūnienė, 2009, p. 90). Pankų subkultūrai įtakos turėjo įvairūs muzikiniai, filosofiniai, politiniai, literatūriniai ir meniniai judėjimai. Įprastai pankų požiūris apima asmens laisvę, anti autoritarizmą, „pasidaryk pats“ principą (Hannon, 2010). Ankstyvoji pankų mada kasdienius daiktus pritaikė estetiniam efektui: suplėšyti drabužiai buvo nešiojami kartu su segtukais, žiogeliais. Įprasti drabužiai buvo pritaikyti juos puošiant žymekliu arba dažais, kaip papuošalai buvo naudojami skustuvo mentės, taip pat populiarūs buvo odiniai drabužiai. Daugelis pankų dėvėjo aptemptus džinsus, marškinėlius, odines striukes (dažnai dekoruotas dažytais juostų logotipais, segtukais ir sagomis bei metalinėmis smeigėmis ar smaigaliais). Tradicinė pankų šukuosena – skiauterė, kuri dažniausiai nudažyta ryškia, nenatūralia spalva, jų tarpe gana paplitęs lengvųjų narkotikų vartojimas (Hannon, 2010).

Hipijų subkultūra suklestėjo JAV septintojo dešimtmečio viduryje ir paplito kitose pasaulio šalyse. Hipiai kūrė savo bendruomenes, klausėsi psichodelinės muzikos, pritarė seksualinei revoliucijai, norėdami patirti pakitusias sąmonės būsenas, vartojo tokius narkotikus kaip marihuana ir LSD (Moretta, 2011). Hipijų mada ir vertybės turėjo didelę įtaką kultūrai, populiariajai muzikai, televizijai, filmams, literatūrai ir menui. Nuo XX a. septintojo dešimtmečio visuomenė pasisavino daugelį hipijų kultūros dalykų, religinė ir kultūrinė įvairovė, kurią palaikė hipiai, sulaukė plataus

pripažinimo (Moretta, 2011). Hipiai yra atsiriboję nuo vidurinės visuomenės klasės, kurioje, jų manymu, vyrauja materializmas ir represijos, jie sukuria savitą gyvenimo būdą, pirmenybę teikia ilgiems plaukams ir atsitiktinei, dažnai netradicinei, suknelei, kartais „psichodelinių“ spalvų. Daugelis vyrų augina barzdas, vyrai ir moterys nešioja basutes ir karoliukus (Coelho, 2018). Pavyzdžiui, ilgos močiutės suknelės populiarios tarp hipių moterų, o akinius be rėmelių nešioja kaip vyrai, taip ir moterys. Hipiai dažniausiai laikosi bendro gyvenimo ir/ar bendradarbiavimo, laikosi vegetariškų dietų, kurių pagrindą sudaro neperdirbtas maistas (Coelho, 2018). Hipių subkultūra pasisako prieš smurtą, už meilę, todėl jiems svarbi mintis: „Mylėk, o ne kariauk“, dėl kurios jie kartais vadinami „gėlių vaikais“. Hipiai skatina atvirumą ir toleranciją kaip alternatyvą apribojimams ir režimui, kurį jie mato visuomenėje, jie dažnai praktikuoja atvirus seksualinius santykius ir gyvena įvairaus tipo šeimose, kartu jie paprastai ieško dvasinių patarimų iš įvairių šaltinių (Moretta, 2011).

Metalistų subkultūra susikūrė paskatinta muzikinio žanro – sunkiojo metalo. Pirmiausia, tai buvo šios muzikos mėgėjai, kurie ne tik vertino muziką ir pirkė albumus, bet ir per savo išvaizdą kūrė savo grupės išskirtinumą. Metalistai pasižymi tolerantiškumu kitoms subkultūroms (O’Neill, 2017), savitais bruožais, įvaizdžiu bei klausomos muzikos stilistika. Šios subkultūros jaunuoliai dažniausiai renkasi juodos spalvos drabužius, prie juodos spalvos derina raudonos spalvos detales, dažnai turi ilgus plaukus (Hebdige, 2002). Vis tik ne visi sunkiojo metalo gerbėjai „matomi nariai“, kai kurie jų turi trumpus plaukus ir dėvi įprastus drabužius (Weinstein, 2000). Jų muzika – sunkusis metalas, yra labai sustiprinta roko forma, priklausanti nuo nuolatinio standartinių gitarų rifų pasikartojimo (Hebdige, 2002). Dažniausiai šią subkultūrą renkasi jaunuoliai, merginos sudaro tik mažumą šios subkultūros (Arnett, 2018).

Emo subkultūra siejama su sunkiuoju emocionalių pankroku, kuris yra atskiras muzikos žanras, pasireiškiantis noru išreikšti savo jausmus. Roko muzikoje atsispindi maištingumas, nerūpestingumas, idealizmas, nuoširdumas, paprastumas ir tuo pat metu subtilaus meno ieškojimas (Avramecs, Muktupāvels, 2000). *Emo* trumpai apibūdinamas kaip „emocija“, tai besivystanti ir sudėtinga amerikiečių jaunimo subkultūra, klausanti specifinės muzikos, kuriai būdingas pažeidžiamumo jausmas ir noras išreikšti savo jausmus, kuriuos išgyvena jaunas žmogus. Daugeliui *Emo* subkultūra palengvina tapatybės formavimąsi, socialinę sąveiką ir emocinį įsitraukimą, tai vieta, kurioje jauni žmonės dalijasi savo patirtimi apie pasaulį ir per muziką išreiškia savo jausmus apie gyvenimą (Bailey, 2005). *Emo*, kaip ir daugelį kitų subkultūrų, sunku apibrėžti, o dar sunkiau susiaurinti iki vieno, visa apimančio pasakojimo, šios subkultūros atveju, kai prasmės tarsi vystosi, kartojasi ir vėl jungiasi. Ši subkultūra radosi kaip šiek tiek „sutarta“ kolektyvinė subkultūra, bet jos praktika tapo ginčų objektu, kai kuriems atrodo, kad tai yra „įdėta“ patirtis, bet iš tikrųjų tai išleidžianti patirtis, susijusi su skaudžiomis emocijomis ir kartu su malonės jausmu, savęs gailėjimu

ir su viltimi (Bailey, 2005). Šią subkultūrą dažniau renkasi vaikinai nei merginos, nes jauniems vyrams tai suteikia galimybę atsispirti ir netgi pažeisti tradicines vyriškas normas, ypač ribojančias emocijas (Allooh, Rumeel, Levant, 2013).

Elektroninės šokių muzikos (reivo) jaunimo subkultūra atsirado Didžiojoje Britanijoje. Šios subkultūros bruožai minimi kaip *techno* muzika, teisėti bei neteisėti *techno* muzikos vakarėliai, kurių metu vartojamos narkotinės medžiagos. Ši subkultūra nėra vienalytė, ją sudaro įvairios smulkesnės grupės, kurios gali būti skirstomos pagal klausomos muzikos stilistinius niuansus. Muzika, kuri kuriama naudojant technologijas, yra populiarai technologiškai išsivysčiusiose šalyse (Heller, 2014). Šios subkultūros atstovų koncertuose, reginiuose muzika dažnai lydima lazerių šviesos šou, projektuojamų spalvotų vaizdų, vaizdinių efektų ir rūko aparatų (Collin, 2018). Šios subkultūros nariai dėvi aptemtus drabužius, nešioja tamsoje švytinčius aksesuarus, tačiau populiarūs yra ir dažyti plaukai, auskarai. Drabužiai yra gyvybingi ir alternatyvūs, dažnai įkvepiantys naujojo amžiaus pankų stiliaus. Šios subkultūros nariai naudoja įvairius aksesuarus, kad sukurtų unikalią išvaizdą (Abramson, 2015). *Reivo* subkultūros ideologija skatina „saugų“ jausmą bendruomenėje, akcentuoja meilę, ramybę, vienybę, pagarbą (Collin, 2018).

Apibendrinant galima teigti, kad jaunimo subkultūros yra: gotai, pankai, hipiai, metalistai, emo, elektroninės šokių muzikos (reivo) ir kt. Kiekviena subkultūra apibūdinama individualiai, pagrindiniai jų bruožai įvardijami – apranga, muzika, šokiai, netradicinė išvaizda. Subkultūros atstovai muziką įvardina kaip subkultūros išskirtinumą liudijančią galimybę, jiems tai yra vertybė.

1.5 Mokyklos socialinio pedagogo pagalba subkultūros jaunimui

Visi be išimties visuomenės socialiniai-kultūriniai būviai, labiausiai bendroji mentalinė kultūra, paveikia ne tik teorines koncepcijas, bet ir žmogaus ugdymosi metodų bei priemonių sistemą. Ugdymas visuomet buvo svarbus procesas visuomenės raidai. Socialinės pedagogikos aspektas apima daugybę klausimų, apima kitas kultūrinės visuomenės grupes, analizuoja ugdymo aplinką, individo adaptaciją ir integraciją socialiniame gyvenime, jų individualią veiklą, elgesį, santykius (Juodaitytė, 2006). Žr. 2 paveikslą. Socialinę pedagogiką teikia tam tikrą pagalbą asmeniui, siekiančiam savo socialinių tikslų, kurių esmė yra santykis tarp individualaus žmogaus ir visuomenės (McLaren, 2015).

Socialinis pedagogas apibūdinamas kaip specialistas, dirbantis socioedukacinį darbą mokykloje ir bendruomenėje (Leliūgienė, 2003, p. 56). Socialiniai pedagogai padeda užtikrinti lygias galimybes į švietimą, vaikų saugumą, šalina mokyklos nelankymo priežastis, padeda ugdytis socialinius gebėjimus, vykdo neigiamų socialinių reiškinių prevenciją, skatina socialinį aktyvumą ir pan. (Labanauskas, 2010).

Socialinės pedagogikos interesų spektras yra labai platus bei įvairus. Socialinis pedagogas **tiria** patologinius socialinius reiškinius (šiuolaikinės visuomenės problemas kurios turi neigiamą poveikį arba kelia pavojų visuomenei – pavyzdžiui, netolerancija, ksenofobija ir kt.), ištaisyti patologiją kitus visuomenei nepageidaujamus reiškinius, jaunuolius įtraukti į grupės, visuomenę, daro teigiamą įtaką jaunuolio laisvalaikiui. Socialinio pedagogo siekis jaunuolių švietimas, jog jie atsakingai atliktų savo socialinius vaidmenis (Smolík, 2013).

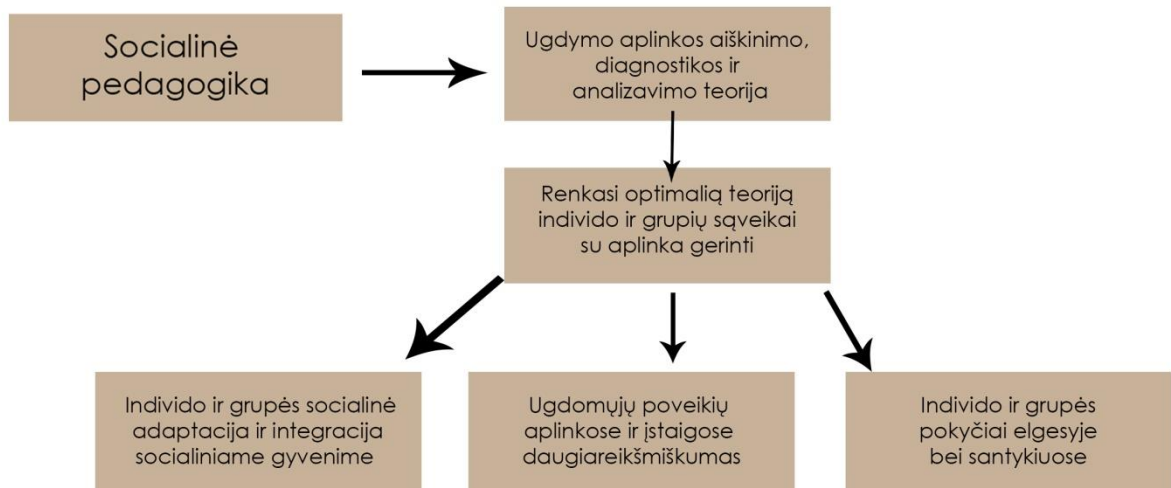
Socialinio pedagogo funkcija – vykdyti socialinį pedagoginį procesą, kuris plečia mokinių pasirinkimo galimybes (Kvieskienė, 2005), pagrindinis socialinio pedagogo siekis – vaiko gerovė, saugumas siekiant pozityvios integracijos ir socializacijos visuomenėje, skatinant visavertę asmenybės raišką bei pilietinę brandą (Labanauskas, 2010). Kiekvienam vaikui, jaunuoliui turi būti sudarytos galimybės gauti žinių bei jas plėsti, ugdyti gebėjimus (Kvieskienė, 2005).

Socialinis pedagogas, kuris dirba mokykloje, yra vaiko gerovės komisijos narys, dirbantis kartu su mokyklos mokytojais, psichologais, klasių vadovais, logopedais, administracija bei kitais įstaigos darbuotojais. Dirbdamas iš vien su kolegomis, socialinis pedagogas vertina ugdymosi aplinką, analizuoja vaikų ugdymosi poreikius, analizuoja problemas bei jų priežastis, nustato kokia jiems reikalinga pagalba, kokios būtinos priemonės. Socialinis pedagogas ne tik turi mokėti spręsti jaunimo problemas, bet turėti lakią vaizduotę, kurios pagalba galėtų nuolat siekti naujovių (Baraldsnės, Vaškienė, 2013).

Socialiniai pedagogai nuolatos bendrauja su aplinkiniais, mokiniais, tėvais, ugdymo įstaigos pedagogais. Jie siekia asmeninio bendravimo, kas padeda išlaikyti santykiu su aplinkiniais (Leliūgienė, 2003, p. 77). Siekdami užtikrinti tikslingą pagalbą, pirmiausiai jie bendrauja su jaunuoliais, siekia užmegzti teigiamus santykius. Bendravimas gali tapti vienu iš problemų sprendimo būdų (Smolík, 2013).

Socialiniai pedagogai dirba ne tik su mokiniais, bet ir jų tėvais (šeima), visa klase, dalyvauja pedagogų vedamose pamokose, taip pat patys veda socialinio ugdymo užsiėmimus, dalyvauja teikiant neformaliojo vaikų švietimo paslaugas mokykloje bei siekia įtraukti visuomenę į šias veiklas (Jovaiša, Gurskienė, 2012).

Socialinio pedagogo pareigybės apibrėžiamos kaip įvestis, kuri užtikrina besivystančio žmogaus integraciją į visuomenę, stimuliuoja subjektyvios asmenybės pozicijos vystymąsi šiame procese (Leliūgienė, 2003).

2 paveikslas. Socialinės pedagogikos ryšys su aplinka
(Juodaitytė, 2006, p. 28)

Nuolatos besikeičiančioje visuomenėje viltys nukreiptos į jauną asmenybę, kuri savo pastangomis gali tapti visapusiškai susiformavusia bei jaučiančia dvasinę pilnatvę asmenybe, kuriai gali padėti socialinis pedagogas ir socialiniai darbuotojai, jeigu tik pats žmogus to norės (Leliūginė, 2003). Todėl socialinis pedagogas turi gebėti suprasti skirtingų socialinių grupių, tautų, asmenų poreikius, atstovauti skirtingus interesus – pažinti asmenybę (Kvieskienė, 2005). Kaip teigia J. Smolík (2013), socialinis pedagogas turėtų sekti šiuolaikinių žmonių tendencijas, stilius, jaunuolių subkultūras, kad būtų tobulinamas jo konsultavimas, komunikabilumas, prevencinė ir intervencinė kompetencija. Turime omenyje ypač tuos socialinius pedagogus, kurie liečiasi su jaunimo subkultūros grupėmis. Todėl socialinis pedagogas turėtų gerai susipažinti su jaunuolių priklausančių subkultūroms problemomis, ypač norint suprasti jaunuolių, judėjimą tam tikroje subkultūros aplinkoje (Smolík, 2013).

Socialinis pedagogas prieš teikdamą pagalbą jaunuoliui įvertina kilusius sunkumus, kad užtikrintų poreikių tenkinimą bei saugumą. Konsultuoja jaunuolius, taip suprasdamas jo socialinius, psichologinius poreikius. Užsiima korekcine veikla, bendradarbiauja su įstaigos specialistais. Šviečiamoji, koordinacinė veikla stiprina socializaciją, tiria socialinės pedagogikos pagalbos poreikį. Socialinis pedagogas visuomet teikdamas pagalbą turi tikslą, problemų sprendimo uždavinius bei siekia tikslingo rezultato (McLaren, 2015).

Socialinės pedagogikos mokykloje veiklos objektu gali būti ir jaunimas, priklausantis subkultūros grupėms. Tai tokie jauni žmonės, kurie pasižymi autonomiškumu, nekonvencionalia elgsena, bet kartu ir kūrybiškumu. Tai ypatybė, kuri verčia „laužyti“ nusistovėjusias elgesio

taisykles bei stiliaus normas. Ši nuostata toleruojama todėl, jog jaunimo maištas, demonstruojama apranga, kalbos manieros, šukuosenos nėra pavojingos žmonėms (Kvieskienė, 2005).

Socialinis pedagogas analizuoja mokinių tarpusavio bendravimą ugdymo įstaigoje ir už jos „ribų“. Jie tiria ne tik vieną asmenį, tačiau ir su juo bendraujančius asmenis. Analizuodami asmenų grupes, socialiniai pedagogai dėmesį kreipia į jaunuolių kultūrinės nuostatas, siekia išsiaiškinti esančias problemas bei padėti joms rasti sprendimo būdus. Socialinis pedagogas veiklą kreipia į asmens socialinę gerovę, socialinių gebėjimų ugdymą (Kvieskienė, 2005). Tokia veikla itin svarbi jaunuoliams, priklausantiems subkultūros grupėms, nes jie dažnai susiduria su įvairiomis problemomis. Socialiniams pedagogams dirbantiems su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai, svarbu siekti grįžtamojo ryšio, suteikti informaciją, kaip jiems modeliuoti savo elgesį.

Socialiniai pedagogai turi gebėti padėti subkultūrai priklausančiam jaunimui spręsti problemas, kurios susijusios su jų saviraiška, pavyzdžiui, propaguojamu muzikiniu stiliumi, provokuojančiais drabužiais, elgesiu, taip pat toks jaunimas gali patirti patyčias, įsivelti į konfliktus arba būti atskirtas (Smolík, 2013).

Subkultūrai priklausantis jaunimas gali būti nesuprastas bendraamžių, dėl ko gali kilti ginčai (McLaren, 2015), nors jaunuoliai priklausantys subkultūrai nėra linkę konfliktuoti, tačiau pastebima, jog gali kilti konfliktų (Petridis, 2014), taip pat gi jam gali kilti socializacijos mokykloje sunkumų (McLaren, 2015).

Subkultūrai priklausančius jaunuolius, susidūrusius su problema mokykloje, svarbu paskatinti, įvertinti jų pastangas, pagirti juos ir pan. Paskatinimas padidins tikimybę, jog pozityvus elgesys pasikartos, įvertinimas bus paskatinta įsivertinimui (Gudžinskienė, 2013).

Socialinis pedagogas gali konsultuoti subkultūros jaunuolius, kurti saugią aplinką, padėti integruotis į mokyklos grupę ir surasti bendraminčių, sudaryti sąlygas, kad jaunuoliai galėtų išsipasakoti, pasidalinti savo problemomis ir pan. (McLaren, 2015).

Socialinio pedagogo funkcija – padėti jaunimui įsitraukti į neformalią veiklą mokykloje (Kvieskienė, 2005). Jis siekia sudaryti sąlygas jaunuoliams, kurios palaikytų asmenybės augimą dviem priešingomis kryptimis – nepriklausomybės ir tarpusavio priklausomybės link (McLaren, 2015).

Subkultūrai priklausančiam jaunimui socialinis pedagogas gali padėti burdamas juos su kutais jaunuoliais, turinčiais bendrų interesų ar problemų. Dalyvavimas veikloje, kuri turi vieną bendrą tikslą, skatina savęs pažinimą. Todėl šis metodas gali būti taikomas padedant subkultūros jaunimui spręsti jiems iškilusias problemas. Probleminių situacijų analizė gali būti taikoma suburiant jaunuolių subkultūrų grupes arba vykdant darbą poromis. Darbas poromis palengvina jaunuolių izoliacijos problemas, jie dažnai pagalbą mieliau priima iš bendraamžių nei iš pedagogų ar kitų suaugusiųjų (Vosylienė, 2009). Socialinis pedagogas jaunuoliui prieš paskiriant porininką

išanalizuoja jaunuolio pageidavimus, norus, siekius, kokia pagalba jam reikalinga, kad pagalba teiktų tikslingai (McLaren, 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis pedagogas specialistas, dirbantis socioedukacinį darbą mokykloje ir bendruomenėje. Socialiniai pedagogai padeda ugdytis socialinius gebėjimus, vykdo neigiamų socialinių reiškinių prevenciją, skatina socialinį aktyvumą. Socialiniai pedagogai dirba ne tik su mokiniais, bet ir jų tėvais (šeima), visa klase. Jis vertina ugdymosi aplinką, analizuoja vaikų ugdymosi poreikius, sprendžia problemines situacijas. Socialinės pedagogikos mokykloje veiklos objektas jaunimas, priklausantis subkultūros grupėms. Dirbdami su jaunuoliais priklausančiai subkultūroms socialiniai pedagogai padeda jiems išspręsti kilusias problemas, dėmesį kreipia į jaunuolių kultūrinės nuostatas, juos paskatina, konsultuoja, kuria saugią aplinką, įtraukia juos į neformalią veiklą mokykloje, sudaro sąlygas asmenybės augimui.

2. JAUNUOLIŲ PRIKLAUSANČIŲ SUBKULTŪROMS PROBLEMOS IR JŲ SPRENDIMO BŪDAI EMPIRINIS TYRIMAS

Empirinio *tyrimo tikslas* – išsiaiškinti, kokią pagalbą socialinis pedagogas teikia subkultūrai priklausančiam jaunimui, sprendžiant jų problemas.

2.1 Tyrimo metodologija

Kokybiniai tyrimai suteikia galimybę interpretuoti bei diskutuoti apie socialinės realybės prasmę. Kokybiniai tyrimai vyksta natūralioje aplinkoje, jo metodai lankstūs, orientuoti į interpretaciją (Kardelis, 2016, p. 37), grindžiami interpretacine paradigma bei siekia aprašyti, suprasti, tyrimo reiškinį, išreikšti, atskleisti patirties, pojūčių, išgyvenimų prasmes (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Kokybiniai tyrimai ir jų elementai naudojami pokalbio turinio analizei. Kokybiniai tyrimai kurie nepriklauso nuo hipotezių, pasižymi lankstumu, duomenų indukcinė analize. Teigiama, kad tyrėjas, atliekantis kokybinį tyrimą, nesikiša į vykstančius įvykius, tiria juos tokius, kokie jie yra, tačiau tyrėjas atlikdamas kokybinį tyrimą ieško būdų, kaip paskatinti individus atskleisti socialinę realybę. Kokybinių tyrimų metodai yra lankstūs, orientuoti į interpretaciją, sutelkia dėmesį į elgesio bei situacijos ryšį, o ne kiekį, gilina į reiškinų kilmę, todėl jiems nėra taikomi griežti imties tūrio reikalavimai, dėl šios priežasties galima teigti, kad kobybinių tyrimų elementas, gautų tyrimo rezultatų, duomenų apibendrinimas. Kokybiniai tyrimai vyksta įprastais etapais, tačiau jų turinys išsiskiria savita specifika, keliama darbinių hipotezių, kurios tiriant gali keistis. (Kardelis, 2016, p. 103-106).

Kokybinį tyrimą sudaro jaunuolių, priklausančių subkultūrai naratyvų (istorijų) tyrimas ir interviu su socialiniais pedagogais.

2.1.1 Naratyvo tyrimas

Empiriniam tyrimui pasirinkta naratyvinė prieiga (Clandinin, Connelly, 2000), nes remiantis ja galima atskleisti tyrimo dalyvių patirtis, suprasti, kad dabartinė tiriamųjų patirtis ir suvokimas yra nulemti ankstesnės jų patirties ir, tuo pačiu, turės poveikį būsimoms patirtims. *Naratyvinis tyrimas* neturi griežtų taisyklių duomenų rinkimui ir analizei, tyrėjas “<...> ne atranda istorijas, bet pats dalyvauja jų kūrime” (Neander, Skott, 2006, p. 297), formuojant temas ir jas aprašant. Naratyviniame tyrimo svarbu išvelgti įvykius ir už jų slypintį žmogų su savita refleksija (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Naratyvinio tyrimo pagrindą sudaro kasdieninė, natūrali žmonių gyvenimo patirtis, sąmonės objektų socialinių ir kultūrinių prasmų indentifikavimas (Juodaitytė, 2012, p. 44-45). Toks tyrimas sudaro galimybę į socialinį fenomeną pažvelgti iš vidaus, apibūdinant

dalyvių patirtis (Bitinas ir kt., 2008, p. 141). Realizuojant naratyvinį tyrimą, dėmesys skiriamas asmens gyvenimiškai patirčiai bei jos raiškai išsakyimuose, kurie geriausiai ją atitinka. Tokiu tyrimu siekiama aprašyti ir atkleisti asmenų patirtis. Duomenys gaunami interviu arba išplėstinio pokalbio metu. Asmens patirties tyrimas itin aktualus nagrinėjant išgyvenamas problemas susijusias su atliekamu tyrimu (Bitinas, 2006). Metodologinė prieiga – tyrėjas atvirais klausimais ir dialogu surenka tiriamųjų patirti, išsakyimus ir jų pagrindu aprašo patirtį (Bitinas, 2006).

Naratyvinis interviu paremtas dialogo principu, tačiau esmė yra tyrimo dalyvio pasakojimas, tyrėjas turi būti atidus klausytojas, raginti tyrimo dalyvį papasakoti, komentuoti, argumentuoti (Žydzūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Naratyvinis tyrimas turi būti grindžiamas abipusiškumu ir bendradarbiavimu, kad būtų sukuriamas ryšys, įgalinantis papasakoti istoriją, suprasti sąveikas, vykstančias tarp žmonių, grupių ir visuomenės (Žydzūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Aprašant, naratyvinio interviu metu gautos istorijos suskirstomos į smulkesnes dalis, paliekant ir tyrimo dalyvių patirtis. Interpretuojant, pateikiamos asmeninės išvalgos, apmąstymai. Paaiškinimas pateikto naratyvo smulkesnės dalies atskleidimas aprašomas remiamas mokslinė literatūra, pastebėjimais (Clandinin, Connelly, 2000). Ši metodologinė prieiga tinkama išsiaiškinant subkultūrai priklausančio jaunimo patirtis, kurios yra išgyvenamos susidūrus su problema ir ją įveikus, padedant socialiniam pedagogui.

Siekiant tyrimo tikslo, naratyvo tyrimas papildomas *iš dalies struktūruotu interviu*, kaip vienu iš kokybinio tyrimo metodu. Šis metodas tikslingas suprasti, kaip socialiniai pedagogai atpažįsta jaunuolius, priklausančius subkultūrai, ir kokią pagalbą jiems teikia, jei jie susiduria su problema.

Interviu – tai abipusis sandėris tarp klausančio ir atsakančio asmens, jo metu vyksta pokalbis su tiriamuoju tam tikra tema. Interviu apibrėžimas, jog tai tyrėjo inicijuotas dviejų žmonių pokalbis, kurio metu užduodami klausimai, renkama informacija, siekiama gauti būtiną informaciją tyrimo atskleidimui (Kardelis, 2016). Interviu apibūdinamas kaip standartizuotas teminis pokalbis, kuriuo pagalba rinkdamas informaciją, tyrėjas formuluoja teoriškai kryptingus fiksuotus klausimus, į kuriuos nori gauti kokybiškai interpretuojamą atsakymą (Bitinas, 2013, p. 276).

Iš dalies struktūruotam interviu būdingi šie privalumai: galimybė gauti naudingą informaciją bei svarbias detales, kurios dažnai nulemia naujas išvalgas; interviu metu vyrauja akių kontaktas su informantu; kruopštus problemos tyrimas, nes tyrėjas turi galimybę paaiškinti klausimus, dėl to padidėja tikimybė gauti naudingus bei informatyvius atsakymus; matomi ne tik kognityviniai, bet ir emociniai pokalbio aspektai (Bitinas ir kt., 2008, psl. 4-9). Pasirinkus interviu, kaip informacijos šaltinį, būtina griežtai laikytis jam keliamų reikalavimų ir, metodologiniu požiūriu korektiškai aprašyti (Kardelis, 2016).

Interviu su socialiniais pedagogais pasirinktas, siekiant geriau suprasti subkultūrai priklausančio jaunimo naratyvus, kuriuose jaunuoliai, priklausantys subkultūrai dalinosi savo išgyvenimais, problemomis, istorijomis.

Tyrimo imtis. Naratyvo tyrime dalyvavo **8 jaunuoliai (16-18 metų)**, priklausantys subkultūrai. Informantų atranka buvo atlikta 2020 m. vasario – kovo mėnesį. *Patogiosios atrankos būdu*, atrinkti lengviausiai prieinami tiriamieji (Rupšienė, 2007, p. 30). Buvo atrinkti 8 jaunuoliai, priklausantys subkultūroms, kurie buvo lengviausiai prieinami, tyrėja informantus pažinojo.

Iš dalies struktūruotame interviu dalyvavo **5 socialiniai pedagogai**, dirbantys Klaipėdos miesto mokyklose. Taikytas netikimybinės *tikslinės imties sudarymo būdas – kriterinė atranka*. Siekiant tikslingų rezultatų pritaikyta *informantų kriterinė atranka*, ši atranka taikoma tuomet, kai imties vienetai iš visumos atrenkami laikantis tyrėjo nustatytų kriterijų, taip surenkami kokybiški duomenys (Rupšienė, 2007, p. 31). Pedagogai buvo pasirinkti dėl turimos darbo patirties (ne mažiau 5 metų); aktyvios socialinio pedagogo veiklos; ir esminis kriterijus – buvo susidūrę su subkultūrai priklausančiu jaunuimu ir jų problemomis. Šiuo atveju tyrėja susisieki su informantais, užduodama klausimą, ar pedagogai turi darbo patirties dirbant su jaunuoliais, priklausančiais subkultūroms, tuomet atrinko tuos informantus, kurie jam gali suteikti daugiausiai informacijos.

2.2. Tyrimo eiga

Tyrimas vyko keliais etapais:

- I etape (2020 m. sausio mėn. – 2020 m. vasario mėn.) parengta tyrimo metodologija;
- II etape (2020 m. vasario mėn. – 2020 m. kovo mėn.) atliktas empirinis tyrimas (naratyvinis interviu ir pusiau struktūruotas interviu su socialiniais pedagogais);
- III etape (2020 m. kovo mėn. – balandžio mėn.) atlikta empirinio tyrimo duomenų analizė, parengti tyrimo apibendrinimai, išvados.

2.2.1. Tyrimo duomenų rinkimas ir analizė

Tyrimo duomenys renkami *naratyvinio interviu metodu*, renkama informacija tyrimui, siekiama surinkti kuo daugiau informacijos apie nagrinėjamo naratyvo savybes. Šis metodas padeda suprasti, įvertinti kasdieninį asmens gyvenimą iš tyrimo dalyvių perspektyvų. Siekiant suprasti jaunimo, priklausančio subkultūrai, papasakotose istorijose atskleidžiamos jų išgyventos patirtys, kalbant per bendras temas orientuojamasi į tyrimo esmę. Interviu rengiamas panašus į pokalbį, tačiau siekiant užduoti tikslesnius, atvirus klausimus. Naratyvinis interviu grindžiamas asmenų išgyvenimais, istorijas apie specifinius reiškinius. Jaunuolių pasakojimai suprantami per naratyvinį minčių išreiškimo būdą.

Naratyvinis interviu buvo paremtas dialogo principu, bendraujama su informantais, išklausoma jų patirtys, išgyvenimai. Kad informantams būtų lengviau papasakoti savo istorijas jiems buvo užduodami atviri klausimai, leidžiantys informantams atsakyti plačiau, pateikti atviresnius atsakymus. Atvirų klausimų pagalba gauti individualesni, labiau apgalvoti, platesni, turtingesni turinio prasme atsakymai, informantai noriai pasidalino asmenine patirtimi.

Naratyvinio interviu metu kiekvienas informantas buvo supažindintas su interviu tikslu. Informantai buvo raginami papasakoti savo istorijas, pakomentuoti, argumentuoti ir pan. Naratyvinis interviu vyko jaunuoliams patogiu laiku, iš anksto sutarus laiką bei vietą. Interviu vyko ugdomosi aplinkoje, kavinėse, siekiant kad informantai gerai jaustųsi. Interviu truko nemažiau nuo 50 min., iki 2 val., 30 min. Jaunuoliai apie interviu buvo informuoti iš anksto, jiems pasirašius raštišką sutikimą, pokalbiai buvo įrašinėjami, vėliau transkribuojami.

Pusiau struktūruotas interviu su socialiniais pedagogais vyko 2020 metų vasario – kovo mėnesiais. Duomenys buvo renkami taikant interviu *klausimyną* (žr. 1 priedas). Klausimynas apėmė penkis aspektus: 1) klausimai, susiję su jaunimo subkultūromis, problemomis, kurios iškyla tokiam jaunimui; 2) klausimai, padedantys išsiaiškinti, ar jaunuoliai dėl iškilusių problemų kreipiasi pagalbos į socialinį pedagogą, kokia pagalba jiems suteikiama, ar noriai ją priima; 3) klausimai, susiję su socialinio pedagogo bendradarbiavimą su kitais specialistais, sprendžiant subkultūrai priklausančių jaunuolių problemas; 4) klausimai, padedantys išsiaiškinti, ar socialiniams pedagogams pavyksta sukurti sąveiką su šiais jaunuoliais ir kaip juos motyvuoti kreiptis pagalbos, kaip ją efektyvinti.

Interviu buvo organizuotas socialiniams pedagogams patogiu laiku ir iš anksto susitarus. Interviu vyko jų darbo aplinkoje. Interviu truko ne mažiau nei 40 minučių. Informantai apie vykdomą interviu buvo informuoti ne vėliau nei prieš savaitę iki numatytos interviu datos. Kiekvienas informantas buvo supažindintas su interviu tikslu. Informantui sutikus, interviu buvo įrašinėjamas, vėliau duomenys transkribuojami.

Tyrimo duomenų analizė. Aprašant naratyvinio interviu metu surinktus duomenis, informantams buvo suteikiami slapyvardžiai: Povilas, Greta ir pan. Remiantis metodologiniais reikalavimais (Clandinin, Connelly, 2000), naratyvinio interviu metu surinkti duomenys buvo analizuojami laikantis šios sekos: aprašymas, interpretacija, apibendrinimas. Tyrimo rezultatai pateikti laikantis nuoseklumo. Aprašymas, istorijų pateikiamas suskaldytas į smulkesnes dalis, išlaikoma informantų patirtis. Interpretacinėje dalyje pateikiamos asmeninės įžvalgos, apmąstymais paremti prisiminimai.

Pusiau struktūruoto interviu metu kiekvienam informantui suteiktas kodas: SP1, SP2, SP3, SP4, SP5. Gauti duomenys buvo transkribuojami. Surašius visą tekstą, užkoduojami interviu transkriptai ir jų puslapiai. Interviu tekstas buvo skaitomas daug kartų, išskiriamos kategorijos,

kurios skaidomos į subkategorijas, interpretuojamos, pagrindžiamos teksto ekstrahuotais įrodymais (Žydžiūnaitė ir kt., 2017 p. 24-25).

Informacija aiškinama struktūruotu aprašymu, vėliau duomenys interpretuojami (Kardelis, 2016). Remiantis iš informantų surinktais duomenimis, atliekama kokybinė turinio (*content*) analizė, kuri yra validus metodas, leidžiantis padaryti išvadas, remiantis analizuojamu tekstu (Bitinas ir kt., 2008).

2.2.2. Tyrimo validumas ir patikimumas. Tyrėjo vaidmuo

Vidinį tyrimo validumą, tyrimo tikėtinumą buvo siekiama užtikrinti keliais būdais. Pirmiausia, tai tyrėjos tiesioginis dalyvavimas tyrime. Informantų išsakymai buvo įrašinėjami, vėliau perrašyti į „Microsoft Office Word“ programą ir pateikti patikslinimui, pildymui, patvirtinimui, pasiteirauta, ar ji yra teisinga, ar gerai suprasta. Tyrimo metu bei po jo buvo naudojama mechaninės duomenų įrašymo ir saugojimo priemonės, kurios leido tyrėjai daryti pagrįstas tyrimo išvadas. *Išorinis tyrimo validumas*. Tyrimo ataskaitoje buvo stengiamasi kuo daugiau pateikti išsamios informacijos apie tiriamą objektą, jog skaitytojui būtų aiškios problemos su kuriomis susiduria jaunuoliai, priklausantys subkultūroms, bei jų sprendimų būdai, gaunama pagalba. Siekta kuo detaliau aprašyti gautus rezultatus. Remiantis B. Bitinu ir kt. (2008), užtikrinti kokybinio tyrimo validumą padeda detalus tyrimo aprašymas. Šiame darbe apibrėžtas kokybinio tyrimo pasirinkimas, pateiktas naratyvo tyrimo ir iš dalies struktūruoto interviu aprašymas, aptartas tyrėjo vaidmuo, tyrimo imties sudarymas, tyrimo duomenų rinkimas ir analizė bei tyrimo etika.

Tyrimo patikimumas. *Tyrimo patikimumą pagrindžia* tai, kad šiame darbe atliktas naratyvo tyrimas, naudojant naratyvinio interviu metodą. Kitų tyrimo duomenų analizės metodų taikymas gali padėti užtikrinti tyrimo patikimumą.

Tyrėjo vaidmuo. Kokybiniuose tyrimuose pats tyrėjas yra tyrimo instrumentas (Bitinas, 2013). Darbo autorė, atlikusi tyrimą, yra dirbusi pedagoginį darbą mokykloje, su jaunimo subkultūros problema yra tiesiogiai susidūrusi. Tyrimas buvo atliktas ugdymo įstaigose, kuriose mokosi jaunuoliai, kuriuose dirba socialiniai pedagogais. Su kiekvienu informantu telefonu ar elektroniniu paštu buvo susitarta dėl interviu laiko ir vietos kur vyks interviu. Šio tyrimo metu interviu truko 40-50 min., bei 1 val., 00 min., – 1 val., 30 min. Buvo gauti raštiški informantų (jaunuolių ir socialinių pedagogų) sutikimai dalyvauti tyrime. Darbo autorė, atlikusi interviu, siekė „(...) užimti neutralaus klausinėtojo poziciją, tai yra visus klausinėti tuo pačiu būdu: informuodama apie save ir interviu tikslą, teikdama klausimus, išklaudydama ir žymėdamasi atsakymus, laikydamasi bendravimo taisyklių“ (Bitinas, 2013, p. 276).

2.2.3. Tyrimo etika

Tyrimas buvo atliekamas laikantis tyrimų etikos reikalavimų ir principų. Tyrimo dalyviams buvo paaiškintas šio tyrimo tikslas, jie buvo supažindinti su taikomais tyrimo metodais – naratyviniu interviu ir iš dalies struktūruotu interviu. Taip pat paaiškinta, kodėl būtent jie buvo pasirinkti dalyvavimui tyrime.

Informantai turėjo teisę, neverčiami apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime. Dalyvauti tyrime, tiriamieji sutiko savo noru, tai patvirtino pasirašydami sutikimus. Sutikimai dalyvauti tyrime buvo pateikiami rašytine forma.

Siekiant nuoširdžių pokalbių, subkultūrai priklausantiems jaunuoliams ir socialiniams pedagogams buvo paaiškinta, kad visa tyrimo metu gauta informacija bus naudojama išskirtinai moksliniais tikslais, rengiant magistrinį darbą. Su informantais buvo suderinta, kad pokalbis bus įrašytas, siekiant neiškreipti išsakytų minčių ir laikantis kokybinio tyrimo etikos reikalavimų.

Tiriamiesiems buvo užtikrintas gautos informacijos konfidencialumas, kad niekas išskyrus tyrėją negali naudotis pateikta informacija, taip pat užtikrintas anonimiškumas, todėl interviu metu asmeninės informacijos nebuvo reikalaujama, tik susipažįstama su tyrimo dalyviais, jų patirtimi, siekiant sukurti teigiamą atmosferą.

Tyrimo dalyvių charakteristika.

Iš dalies struktūruotame interviu dalyvavo **5 socialiniai pedagogai**. Aprašant tyrimo metu gautus duomenis, informantai buvo koduojami, jiems suteikti atitinkami kodai – SP1, SP2, SP3, SP4 ir SP5.

2 lentelė. Informantų (socialinių pedagogų) charakteristika

Informantai	Išsilavinimas	Pedagoginio darbo stažas	Socialinio pedagoginio darbo patirtis
Informantas SP1	Socialinės pedagogikos bakalauro laipsnis	6 metai	Dirbo dviejose ugdymo įstaigose. Vienoje su 1-10 kls., mokiniais, kitoje šiuo metu dirba su 1-12 kls., mokiniais.
Informantas SP2	Filosofijos bakalauro laipsnis, Socialinės pedagogikos magistro laipsnis	7 metai	Dirbo dviejose ugdymo įstaigose. Vienoje su 1-12 kls., mokiniais, kitoje šiuo metu dirba su 9-12 kls., mokiniais.
Informantas SP3	Socialinės pedagogikos bakalauro laipsnis, Edukologijos magistro laipsnis	11 metų	Dirba vienoje ugdymo įstaigoje su 1-12 kls., mokiniais.
Informantas SP4	Ugdymo mokslų profesinis bakalauras, socialinio pedagogo kvalifikacija	7 metai	Dirbo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Dirba su 9-12 kl., mokiniais.
Informantas SP5	Socialinių mokslų profesinis bakalauras, Edukologijos magistro laipsnis	16 metų	Dirbo trejose ugdymo įstaigose. Vienoje su 1-10 kls., mokiniais, kitoje bei šiuo metu dirba su 9-12 kls., mokiniais.

2 lentelėje pateikiami tyrimo dalyvių duomenys, iš kurių matyti, kad interviu dalyvavo informantai turintys socialinio pedagogo kvalifikaciją, nemažesnę nei 5 metų pedagoginio darbo stažą bei dirba ugdymo įstaigose kuriose mokosi asmenys priklausantys jaunuolių amžiaus grupei. Informantai dirbdami ugdymosi įstaigose, kuriose mokosi 16-18 metų jaunuoliai, gali išsamiai pasisakyti, išreikšti savo nuomonę tiriamuoju klausimu apie jaunuolių, priklausančių subkultūroms problemas, kokią pagalbą taiko.

2.3 Interviu su socialiniais pedagogais tyrimo rezultatai

Interviu su socialiniais pedagogais metu buvo numatyta aptarti *šias temas*: 1) jaunimo subkultūros, su kokiomis socialiniai pedagogai susiduria mokykloje; 2) subkultūrai priklausančių jaunuolių problemos, su kuriomis teko susidurti socialiniams pedagogams mokykloje; 3) subkultūrai priklausančių jaunuolių kreipimasis į socialinį pedagoga, prašant pagalbos dėl iškilusių problemų; 4) socialinių pedagogų pagalba jaunimui, priklausančiam subkultūrai, sprendžiant

iškiliusias problemas; 5) jaunuolių, priklausančių subkultūrai, pagalbos iš socialinio pedagogo priėmimas; 6) jaunuolių, priklausančių subkultūrai, tęstinės pagalbos priėmimas; 7) socialinio pedagogo bendradarbiavimas su kitais specialistais, sprendžiant subkultūrai priklausančių jaunuolių problemas; 8) socialinių pedagogų sąveikos su subkultūrai priklausančiais jaunuoliais sukūrimas; 9) subkultūrai priklausančių jaunuolių motyvavimas kreiptis pagalbos; 10) socialinių pedagogų siūlymai dėl pagalbos subkultūrai priklausančiam jaunimui efektyvinimo.

Pirmąją interviu tema siekta išsiaiškinti, *su kokiomis jaunimo subkultūromis socialiniai pedagogai susiduria mokykloje*. Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, buvo išsiskirta viena kategorija – *subkultūra* ir atitinkamai penkios subkategorijos – *gotai, metalistai, pankai, emo, hipiai* (žr. 3 lentelė).

3 lentelė. Jaunuolių subkultūros, su kuriomis susiduria socialiniai pedagogai mokykloje

Kategorija	Subkategorija	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Subkultūra	Gotai	„[...] panašiai, plius minus 5-6 mergaitės, kurias galėtume priskirti gotams“ (SP1); „Iš subkultūrų teko susidurti su gotais“ (SP2); „Dažniausiai mano darbe pasitaiko gotų“ (SP3); „Šiuo metu mokykloje bendrauju su [...] nemaža gotų bendruomene“ (SP4); „[...] pas mus mokosi gotų būrelis“ (SP5)	5
	Metalistai	„Mokykloje turime [...] metalistų, turime penkis, visą grupę“ (SP3); „[...] šiuo metu mokykloje bendrauju su [...] metalistais“ (SP4); „[...] keli metalistų subkultūros atstovai“ (SP5)	3
	Pankai	„[...] mano darbe pasitaiko [...] pankų“ (SP3)	1
	Emo	„[...] šiuo metu mokykloje bendrauju su emo subkultūros keliomis merginomis“ (SP4)	1
	Hipiai	„Rečiau pasitaiko, hipių, mokykloje turime vieną hipį vaikį“ (SP3)	1

Interviu metu gauti rezultatai atskleidė, kad šiuo metu mokykloje socialiniai pedagogai susiduria su gotų subkultūra, taip teigė visi informantai. Kiek rečiau socialiniai pedagogai mokykloje susiduria su metalistais. Retai susiduriama su pankų, emo ir hipių subkultūra. Galima teigti, jog informantų teigimu, šiandien mokykloje galima sutikti jaunuolius, kurie priklauso vienai ar kitai subkultūrai, dažniau sutinkama gotų ir metalistų subkultūra. Gauti rezultatai iš dalies patvirtina mokslininkų (Johansson ir kt., 2017) teiginį, kad šiandien subkultūros kerta kelias kartas, sudarydamos įtakingas subkultūras, iš kurių dažniausiai sutinkamos gotai, pankai ir kt.; jog viena iš dažniausiai matomų yra metalistų subkultūra (Petridis, 2014). Iš informantų pasisakymų išryškėjo jaunimo subkultūros atpažinimo problema. Informantų teigimu, subkultūras atskirti darosi vis sudėtingiau: „[...] šiuo laikotarpiu subkultūrų sumažėjo arba aš sunkiau jas atpažįstu“ (SP3); „[...] yra tekę matyti jaunuolių, kurie išsiskiria savo kitokia išvaizda, bet kokia ten subkultūra pasakyti sunku“ (SP4). Informantai pastebi jaunuolių judėjimą, bet mano, jog pastarieji mažiau įsilieja į konkrečią subkultūrą, jaučiamas jų sumažėjimas: „[...] šiek tiek tenka susidurti su judėjimais“

(SP2); „[...] subkultūros šiuo metu apnykusios“ (SP5), „[...] šiuo laikotarpiu jaučiamas subkultūrų sumažėjimas“ (SP3). Informantų nuomonė apie subkultūrų atpažinimą atitinka A. Petridis (2014) tyrimų rezultatus, kuriuose teigiama, kad dažniausiai jaunuolių subkultūros sunkiai atskiriamos, jie siekia parodyti save kitokius, todėl „neįremina“ savęs į vieną subkultūrą, taip vysto judėjimą.

Antrąją interviu temą siekta išsiaiškinti, *su kokomis problemomis, socialinių pedagogų nuomone, mokykloje susiduria jaunuoliai, priklausantys subkultūrai*. Iš informantų pasisakymų buvo išskirtos 5 kategorijos: *socializacijos problemos; konfliktai; elgesio problemos; erdvės privatumui poreikis; patyčios*. Pirmoje kategorijoje išskirtos 3 subkategorijos: bendravimo sunkumai; siauras draugų ratas; sudėtingesnis pritaipimas visuomenėje. Antroje kategorijoje išskirtos 2 subkategorijos: konfliktai su pedagogais ir konfliktai su bendraklasiais. Trečioje kategorijoje išskirtos 3 subkategorijos: pamokų nelankymas; žalingi įpročiai ir negatyvus elgesys; įsitraukimas į nusikalstamą veiką. Ketvirtoje kategorijoje išskirtos 2 subkategorijos: privatumas ir atskira erdvė saviraiškai. Penktoje kategorijoje išskirta 1 subkategorija: Patyčios ir psichologinės problemos (žr. 4 lentelė).

4 lentelė. Informantų nuomonė apie jaunuolių, priklausančių subkultūrai, problemas mokykloje

Kategorija	Subkategorijos	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Socializacijos problemos	Bendravimo sunkumai	„Bendravimo problema, nes jie tokie uždari, būna atstumti ar atsiskybę nuo kitų, sunkiai bendrauja“ (SP4)	1
	Siauras draugų ratas	„[...] siauras draugų ratas ir tų žmonių, kurie supranta jo praktikuojamą kultūrą“ (SP2)	1
	Sudėtingesnis pritaipimas visuomenėje	„Jiems sudėtingiau pritaipyti visuomenėje“ (SP5); „Pritaipyti tiems vaikams sunkiau, problemos“ (SP2); „[...] labai sunkiai pritaipoma“ (SP4)	3
Konfliktai	Konfliktai su pedagogais	„[...] dažnesni nei kitų mokinių konfliktai su pedagogais, dėl išreikšto asmeniškumo, savo teisių ginimo“ (SP2); „[...] dažniausiai pasitaiko nesutarimas su dalykų pedagogais“ (SP5)	2
	Konfliktai su bendraklasiais	„[...] dažna jų problema – konfliktuoja su bendraklasiais“ (SP3)	1
Elgesio problemos	Pamokų nelankymas	„[...] pradeda nelankyti pamokų“ (SP4); „[...] turi pamokų lankomumo problemų“ (SP5)	2
	Žalingi įpročiai ir negatyvus elgesys	„[...] žalingi įpročiai, pradeda vartoti alkoholį, rūkyti, nelankyti pamokų“ (SP4) „[...] neigiamas elgesys, kuris trukdo pedagogams“ (SP3)	2
	Įsitraukimas į nusikalstamą veiką	„Įsitraukia į nusikalstamas veikas“ (SP4)	1
Erdvės privatumui poreikis	Privatumas	„[...] trūksta dažnai privatumo, jie daugiau linkę yra užsidaryti, būti vieni, jie norėtų ramesnių erdvių mokykloje“ (SP1)	2
	Atskira erdvė saviraiškai	„Būna prašymas dėl atskiros erdvės mokykloje, kurioje galėtų užsiimti saviraiška“ (SP5)	1

Patyčios	Patiria patyčias ir psichologines problemas	„Patyčios labai dažna problema [...] pastebėjau, kad tokie jaunuoliai jas patiria daugiau, dažniau pasisako dėl to, jie stengiasi to neslėpti“ (SP4); „Pasitaiko patyčių atvejų, kurie iššaukia psichologines problemas“ (SP5)	2
----------	---	--	---

Socialinių pedagogų teigimu, jaunuoliai priklausantys subkultūroms, mokykloje susiduria su socializacijos, konfliktų, elgesio, privatumo ir patyčių problemomis. Jaunuoliai turi bendravimo sunkumų, jų draugų ratas siauras, jie sunkiai pritampa aplinkoje: „[...] pritapti tiems vaikams sunkiau“ (SP2); „jie tokie uždari, būna atstumti ar atsiskyrę nuo kitų, sunkiai bendrauja“ (SP4).

Dažniau nei kiti mokiniai konfliktuoja ne tik su pedagogais, bet ir su bendraklasiais: „[...] konfliktai su pedagogais dėl labiau išreikšto savo teisių ginimo“ (AP2); „[...] yra atvejų, kuomet jie būna nesuprasti bendraamžių“ (AP5). Jaunuoliai turi pamokų nelankymo problemų; pasižymi žalingais įpročiais, gali įsitraukti į nusikalstamą veiką. Informantai įžvelgia, kad subkultūros jaunimui labai svarbi yra erdvė privatumui, nes jie yra uždaresni. Opi problema yra patyčios, dėl kurių jaunuoliai patiria psichologinių problemų. Nors tik du socialiniai pedagogai paminėjo, kad jaunuoliai patiria patyčias, tačiau jų teigimu „[...] nesupranta, kodėl jų klasiokas auginasi ilgesnius plaukus, lakuojasi nagus juodai ar pats rengiasi visada juodai, tada prasideda nesutarimai, peraugą į patyčias“ (SP4).

Tyrimo rezultatai patvirtina kitų mokslininkų (McLaren, 2015) teiginius, kad socializacija yra viena opiausių subkultūrai priklausančių jaunuolių problemų, socializacijos mokykloje sunkumus dažnai lemia tai, kad jie būna nesuprasti bendraamžių. Dažniausiai problemos, kurias patiria subkultūros jaunuoliai yra atskirtis, patyčios, konfliktai ir pan. (Smolík, 2013). Nors jaunuoliai priklausantys subkultūroms nėra linkę konfliktuoti, tačiau gali kilti ir neigiamų reiškinių, tarpusavio konfliktų (Petridis, 2014), jie gali piktavališkai inicijuoti konfliktą.

Trečiaja interviu tema siekta išsiaiškinti, ar subkultūrai priklausantys jaunuoliai patys kreipiasi į socialinius pedagogus, prašydami pagalbos dėl jiems iškilusių problemų. Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, buvo išsiskirta dvi kategorijos – kreipiasi pagalbos ir atitinkamai 3 subkategorijos: ateina noriai, pokalbiui ir išsipasakoti, išspręsti problemas ir nesikreipia pagalbos, atitinkamai 2 subkategorijos: nesikreipia patys ir su vaikinais sunku kalbėtis (žr. 5 lentelė).

5 lentelė. Jaunuolių kreipimasis pagalbos į socialinius pedagogus

Kategorija	Subkategorija	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Kreipiasi pagalbos	Ateina noriai	„Yra jaunuolių kurie kreipiasi į mane prašydami pagalbos [...], dažniausiai gana noriai ateina[...]“ (SP3); „[...] ateina iš karto pasako, kad reikia pagalbos ir prašo jos“ (SP4); „Taip, kreipiasi savo noru, be papildomo paskatinimo“ (SP5)	3
	Pokalbiui, išsipasakoti	[...] ateina pasikalbėti, išsipasakoja“ (SP3); „Yra atvirų vaikų, kurie nori kalbėtis, ateina pasipasakoja“ (SP4)	2
	Išspręsti problemas	„Jaunuoliai nėra linkę problemas pasilikti tik sau, priešingai jie nori jas išspręsti, todėl kreipiasi“ (SP5)	1

Nesikreipia pagalbos	Nesikreipia patys	„[...] yra tekę spręsti nesutarimą tarp jaunuolių, bet čia buvo atvejis, kai pranešė klasės auklėtoja, ne jie patys kreipėsi“ (SP1); „tiesiogiai ne [...] jie paprastai nelinkę problemomis dalintis“ (SP2)	2
	Su vaikiniais sunku kalbėtis	„[...] dažniausiai vaikinai nėra linkę kalbėti apie problemas, net sunku su jais kalbėtis, klausi kažko ir jie „aha, mhm“ ar palinkčioja galva“ (SP4)	1

Galima teigti, kad subkultūrai priklausantys jaunuoliai kreipiasi į socialinius pedagogus prašydami pagalbos, norėdami pasikalbėti, išsipasakoti bei išspręsti savo problemas: „buvo atvejis, kai mergina net kelis kartus keitė klasę, bet galiausiai pakeitė mokyklą, nes sakė, kad jaučiasi čia nepritapusi“ (SP4). Trys informantai teigė, kad jaunuoliai į juos nesikreipia patys, dėl jų kreipiasi kiti pedagogai. Vieno informanto teigimu, dažniau nesikreipia pagalbos vaikinai, kurie nelinkę kalbėtis apie savo problemas, be to, ir socialiniams pedagogui su jais sunku kalbėtis.

Ketvirtąją interviu tema siekta išsiaiškinti, *kokią pagalbą socialiniai pedagogai teikia jaunimui, priklausančiam subkultūrai, sprendžiant jiems iškilusias problemas*. Socialiniai pedagogai pasidalino mintimis, kaip jie teikia pagalbą jaunuoliams, priklausantiems subkultūrai. Informantų pasisakymų analizė leido juos sugrupuoti į 7 kategorijas: *bendravimas; padrašinimas; informavimas ir tarpininkavimas; integravimas į veiklas; bendra grupės veikla; eksperimentavimas; veiklos ataskaita*. Atitinkamai pirmoje kategorijoje išskirtos 3 subkategorijos: pasikalbėjimas, išklausymas, problemos priežasčių ieškojimas; antroje viena subkategorija – pagalbos siūlymas; trečioje – 2 kolegų informavimas ir tarpininkavimas susikalbėjimui; ketvirtoje 2 – integravimas mokykloje ir įtraukimas į neformalias veiklas; penktoje 2 - veiklos savirealizacijai ir bendravimas grupėje; šeštoje 1 – klasių keitimas; septintoje 2 – pasiekimų stebėjimas, lankomumas ir nesutarimai su pedagogais (žr. 6 lentelė).

6 lentelė. Socialinių pedagogų pagalba jaunuoliams, priklausantiems subkultūrai

Kategorija	Subkategorijos	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Bendravimas	Pasikalbėjimas	„Tuo atveju pasikalbėjome su abiem pusėmis, padėjau suprasti, kad yra skirtingos asmenybės“ (SP1); „Bendrauju su jais, kalbuosi“ (SP3); „[...] daug bendraujam, kalbame“ (SP4); „Dažniausiai su jaunuoliais užtenka pasikalbėti, dėl erdvių tenka diskutuoti“ (SP5)	4
	Išklausymas	„Kalbamės, pagrinde tiesiog išklausu“ (SP2)	1
	Problemos priežasčių ieškojimas	„[...] daug bendraujant ieškom priežasčių, kodėl atsirado problema, tada bandome ją išspręsti“ (SP4)	1
Padrašinimas	Pagalbos siūlymas	„[...] jeigu dar kada nesutaps nuomonės, kad kreiptųsi pirmiausiai į mane“ (SP1); „Palaikau draugišką santykį, siūlau nuolatinę savo pagalbą“ (SP3)	2
Informavimas, tarpininkavimas	Kolegų informavimas	„Informuoju kolegas apie jaunuolius, kad ramiau reaguotų probleminėse situacijose“ (SP3)	1

	Tarpininkavimas susikalbėjimui	„Tarpininkauti tarp mokinio ir mokytojo, kad jiems lengviau būtų susikalbėti“ (SP2)	1
Integravimas į veiklas	Integravimas mokykloje	„Integruoju jus klasėje, mokykloje, ypač tai reikalinga, kai jaunuolis pradeda lankyti mokyklą mokslo metų eigoje“ (SP5); „[...] integruoju į mokyklos veiklas“ (SP3)	2
	Įtraukimas į neformalias veiklas	„Padedu integruotis mokykloje, įtraukiu į neformalias veiklas“ (SP3); „[...] įtraukiu, neformalios veiklos“ (SP5)	2
Bendra grupės veikla	Veiklos savirealizacijai	„[...] bandome surasti veiklas, kur galėtų save realizuoti, nors į grupes įsitraukti jie patys yra linkę“ (SP4); „[...] bendros veiklos grupėje“ (SP5)	2
	Bendravimas grupėje	„Skatinu jaunuolius burtis į grupes, kad turėtų su kuo bendrauti, nes bendravimas padeda, mažina problemų atsiradimą“ (SP5); „[...] bendravimas grupėje“ (SP4)	2
Eksperimentavimas	Klasių keitimas	„Bandome keisti klases, eksperimentuojame“ (SP4)	1
Veiklos ataskaita	Pasiekimų stebėjimas	„Veiklos atskaitą, pasiekimų sekimas, kai iškyla problemos (SP5); „[...] pasiekimus stebiu“ (SP4)	2
	Lankomumas ir nesutarimai su pedagogais	„Veiklos atskaitą, tai taikau kai problemos susijusios su lankomumu“ (SP5); „[...] kai problemos susijusios su nesutarimu su pedagogais“ (SP5)	1

Tyrimo rezultatai rodo, kad socialiniai pedagogai teikia pagalbą bendraudami su jaunuoliais, kalbėdamiesi su jais, išklausydami juos, kartu ieškodami problemų priežasčių. Bendravimas jaunuoliui suteikia informacijos, kokie jo bruožai žmonėms atrodo patrauklūs bei priešingai, atstumiantys vertinami priešingai (Žukauskienė, 2012). Tai vienas dažniausiai naudojamų metodų, sprendžiant jaunuolių problemas. Informantų teigimu, vienas iš pagalbos būdų yra jaunuolių padaršinimas kreiptis į juos pagalbos, per draugiškus santykius jie gali gauti ją nuolat. Išaiškėjo, kad socialiniai pedagogai informuoja savo kolegas mokytojus apie jaunuolius, kurie priklauso subkultūrai, taip pat tarpininkauja jų abipusiam susikalbėjimui: „[...] kad jiems lengviau būtų susikalbėti, nes mokytojais dažniausiai būna radikalesni, konservatyvūs, padėti suprasti, kodėl čia tas vaikas taip elgiasi, kad jis nenori įžeisti mokytojo, kad tokia jo natūra, vidinė kultūra ir kuri neturėtų kirstis su mokytojo kultūra, nes tai nėra įžeidinėjimai“ (SP2).

Kitas pagalbos būdas – jaunuolių integravimas į veiklas mokykloje, į neformalias veiklas, taip pat raginimas burtis į grupes, vykdyti bendras veiklas, mokytis bendravimo ir taip save realizuoti „neformalioms veiklomis daile, šokių, teatru, muzika skatinu užsiimti jaunuolius, kur matau jų polinkį į tas sritis, nes visuomet pasiteirauju kas jiems patinka skatinu pabandyti“ (SP3), „pristatau jį bendraklasiams, iš kur atvyko, kokias veiklas mėgsta, paskatinu bendraklasius bendrauti, jeigu eina į tą pačią užklasinę veiklą, jog eitų kartu“ (SP5), „integruotis padedu supažindinant su mokyklos bendruomene mokinių savivalda, ką galima po pamokų veikti mokykloje“ (SP3).

Tai, kad socialiniai pedagogai integruoja jaunuolius į mokyklos veiklas, leidžia daryti prielaidą, kad jie gerai supranta savo pareigas – „(...) užtikrinti besivystančio žmogaus integraciją į visuomenę“ (Leliūgienė, 2003). Kad jaunuoliai galėtų užsiimti norima neformalia veikla socialiniai pedagogai tarpininkauja su mokyklos administracija „*dėl erdvių tenka diskutuoti, tačiau yra pavykę gauti klasę, kur jaunuoliai užsiima muzikine veikla, žinoma tokių klasių reikėtų daugiau, nes kiti jaunuoliai norėtų kitaip save realizuoti mokyklos aplinkoje*“ (SP5).

Užsiima prevencine veikla patyčių mažinimui „*naudoju daug prevencinių priemonių, klasių valandėlės, renginiai, pokalbiai, švietimas tarp tų mokinių grupės kurioje patiriamos patyčios*“ (SP4). Kiti pagalbos būdai yra eksperimentavimas, kai socialiniai pedagogai rekomenduoja jaunuoliams keisti klases bei pildo jaunuolio veiklos ataskaitą „*ataskaitą pildome siekiant pamatyti progresą ar nuopuolius, matosi jaunuolių pasiekimai, pamokų ar kitų veiklų lankomumas*“ (SP5). Ataskaitos pagalba mato jaunuolio veiklas, pasiekimus, kas jam sekasi, nesiseka, kur suduria su sunkumais, kurioje srityje reikėtų suteikti jam pagalbą. Tokie tyrimo rezultatai patvirtina P. McLaren, (2015) teiginį, jog subkultūrai priklausančiam jaunimui sunku socializuotis ugdymo įstaigoje, todėl jam svarbi socialinio pedagogo pagalba.

Pagal gautus tyrimo rezultatus socialiniai pedagogai apima visas socialinio pedagogo funkcijas siekia užtikrinti vaiko gerovę mokykloje, teikia mokiniams būtinas bei reikalingas socialinės pedagogikos paslaugas, padeda mokiniams adaptuotis, prisitaikyti ugdymo aplinkoje, rengia prevencines programas, užsiima konsultacine, koordinacine, šviečiamąją veikla.

Penktąją interviu tema siekta išsiaiškinti, *ar jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, noriai priima socialinių pedagogų pagalbą*. Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, buvo išsiskirta 1 kategorija – pagalbos priėmimas ir atitinkamai 3 subkategorijos: noriai priima pagalbą, nedrąsiai priima pagalbą, nenoriai priima pagalbą (žr. 7 lentelė).

7 lentelė. Socialinių pedagogų teikiamos pagalbos jaunuoliams priėmimas

Kategorija	Subkategorija	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Pagalbos priėmimas	Noriai priima pagalbą	„ <i>Taip, nebuvo kažkokios neigiamos nuomonės ar nenoro kalbėtis apie esamą situaciją</i> “ (SP1); „ <i>Noriai priima, nes kreipiasi patys prašydami pagalbos</i> “ (SP3); „ <i>Dauguma taip, noriai, ypač tie kurie patys kreipiasi</i> “ (SP4); „ <i>Noriai, konfliktinių situacijų mano praktikoje nepasitaikė</i> “ (SP5)	4
	Nedrąsiai priima pagalbą	„ <i>Teko pastebėti ganėtinai nedrąsūs kreiptis pagalbos [...] pagalbą jie priima kuklindamiesi, bet noriai</i> “ (SP2); „ <i>[...] būna, kad nenori mano siūlomo metodo, tada bandome ieškoti kito, kurį visada atrandame, pritaikome</i> “ (SP5)	2
	Nenoriai priima pagalbą	„ <i>Jaunuoliai, kurie turi rimtų problemų, užsiima bloga veikla, vartoja alkoholį, rūko, nenoriai priima pagalbą</i> “ (SP4)	1

Informantų teigimu, jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, priima siūlomą pagalbą. Noriai priima tie, kurie kreipiasi patys, teikia pasiūlymus, kokios pagalbos norėtų sulaukti: „*[...] patys*

rodo iniciatyvą, kad tik jų ta problema būtų išspręsta, būna net atsineša kokį straipsnį iš interneto su panašia problema kaip palyginimui, kad kažkam irgi taip buvo“ (SP4). Jaunuoliai, nors įsisavina suaugusiųjų vaidmenis, siekia nepriklausomybės, tačiau jie noriai priima jiems siūlomą pagalbą (Furlong, 2013).

Vienas informantas pastebėjo, kad ne visi jaunuoliai kreipiasi pagalbos drąsiai: „[...] ganėtinai nedrąsūs [...], teko daugiau su berniukais, tai jiems dar ir toks turbūt vyriškas barjeras, kaip čia aš dabar eisiu spręsti savo problemas, bet galų gale jie vis tiek sutikdavo tą pagalbą priimti, santykis likdavo toks draugiškas ir jie galėdavo ateiti pasikalbėti, ir aš paklausdavau, kaip sekasi su tuo mokytoju“ (SP2). Socialiniai pedagogai kartais ieško kompromisų: „[...] būna, kad pasako, jog nenori mano siūlomo metodo, tada bandome ieškoti kito būdo, kurį visada atrandame, pritaikome“ (SP5).

Vieno informanto nuomone, yra jaunuolių, kurie nenoriai priima siūlomą pagalbą. Jie dažnai turi žalingų įpročių, vartoja alkoholį ir pan. D. Filakovska, Bobakova ir kt. (2018) bei J. Smolík, (2013) teigimu, subkultūroje save realizuojantis jaunimas gali turėti neigiamų bruožų, negatyvų elgesį, priklausomybių, rodyti agresiją, nukrypti į nusikaltimus.

Šeštąja interviu tema siekta išsiaiškinti, ar jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, su pagalbos prašymu kreipiasi į socialinį pedagogą pakartotinai. Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, buvo išsiskirtos 2 kategorijos – kreipiasi pagalbos pakartotinai ir nesikreipia pagalbos pakartotinai. Atitinkamai pirmoje kategorijoje išskirtos 3 subkategorijos: neteko sulaukti, būna, kreipiasi dar, tiesiogiai nepasako. Antroje kategorijoje išskirta 1 subkategorija: neteko sulaukti (žr. 8 lentelė).

8 lentelė. Jaunuolių kreipimasis į socialinius pedagogus tęstinės pagalbos

Kategorija	Subkategorija	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Kreipiasi pagalbos pakartotinai	Būna, kreipiasi dar	„Ne visada, tačiau būna kreipiasi pakartotinai, tenka suteikti pagalbą vėl [...] jie sugrįžta, dažniausiai problemos būna tos pačios, kartais pasitaiko naujos“ (SP3); „Merginos dažniausiai pačios kreipiasi, vaikus tenka paskatinti kreiptis dar kartą“ (SP4); „Tokių atveju mano praktikoje buvo nedaug [...], tačiau taip, kreipiasi pakartotinai“ (SP5)	3
	Tiesiogiai nepasako	„Kad tiesiogiai nepasako, taip nėra [...], bet leido suprasti, kad jau vėl tos pagalbos nori sulaukti, vėl ten sukonfliktavo ir pan.“ (SP2)	1
Nesikreipia pagalbos pakartotinai	Neteko sulaukti	„Neteko sulaukti, jog kreiptųsi pakartotinai“ (SP1)	1

Analizuojant informantų pasisakymus, išaiškėjo, kad jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, kreipiasi pagalbos į socialinius pedagogus pakartotinai dėl atsikartojančių problemų, nors tai daro ne visada. Kreipimuisi įtakos turi ir jaunuolių lytis, merginos pakartotinai dažniau kreipiasi nei

vaikiniai: „[...] vaikus tenka paskatinti, pasikviesti pasikalbėti, taip sužinoti, ar dar reikia pagalbos“ (SP4). Jaunuoliai kreipiasi pakartotinos pagalbos netiesiogiai, tiesiog leidžiami suprasti, kad ji reikalinga: „[...] pradėdavo kalbėti, kad vėl ten sukonfliktavo, vėl tie santykiai nesivysto, į šitą pamoką neisiu, taip netiesiogiai išreiškdami narą pagalbai“ (SP2). Vieno informanto teigimu, kai kurie jaunuoliai nesikreipia pagalbos pakartotinai. Galima daryti prielaidą, kad socialiniai pedagogai yra pasirengę suteikti pagalbą subkultūrai priklausančiam jaunimui, jei jie kreipiasi. Tačiau, žinant, kad šie jaunuoliai dažniau yra uždaresnio būdo, juos reikėtų paskatinti kreiptis į socialinį pedagogą.

Septintąją interviu tema siekta išsiaiškinti, *ar socialiniai pedagogai, sprenddami jaunuolių, priklausančių subkultūrai, problemas kreipiasi į kolegas, kitus specialistus.*

Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, buvo išsiskirtos trys kategorijos: *darbas kartu su specialistais; bendradarbiavimas su kitais pedagogais; kreipimasis į administraciją; nesikreipimas į kolegas.* Atitinkamai pirmoje kategorijoje išskirta 1 subkategorija – psichologas; antroje 2 subkategorijos – klasės vadovai ir meninių dalykų pedagogai; trečioje 1 subkategorija – pavaduotojai; ketvirtoje kategorijoje taip pat 1 subkategorija – problemos nedidelės (žr. 9 lentelė).

9 lentelė. Socialinių pedagogų bendradarbiavimas su kolegomis, sprendžiant jaunuolių, priklausančių subkultūrai, problemas

Kategorija	Subkategorija	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Darbas kartu su specialistais	Psichologas	„Dažniausiai visada jeigu kažkokia rimtesnė problema [...] dažniausiai kartu su psichologe mes vedame tuos pokalbius ir bandome kažkaip išsiaiškinti ir nukreipti, ir padėti, jei blogai jaučiasi mokykloje [...]“ (SP1); „Taip, labai dažnai bendradarbiaujame su psichologe [...] problemas analizuojame kartu, jaunuoliai ne visada yra labai atviri“ (SP3); „Daugiausiai su psichologe dirbam kartu“ (SP4)	3
Bendradarbiavimas su kitais pedagogais	Klasės vadovai	„Dažniausiai bendradarbiauju su klasės vadovais“ (SP4)	1
	Menų pedagogai	[...] dirbame kartu su meninių dalykų pedagogais“ (SP4)	1
Kreipimasis į administraciją	Pavaduotojai	„Sunkesniais atvejais su pavaduotojais, kai tenka įtraukti ir tėvus“ (SP4)	1
Nesikreipimas į kolegas	Problemos nedidelės	„Neteko kreiptis, kadangi tos problemos buvo nedidelės ir ganėtinai lengvai sprendžiamos“ (SP2); „Ne, neteko kreiptis į kolegas ar kažkur kitur, nedidelė problema buvo“ (SP5)	2

Socialiniai pedagogai kreipiasi pagalbos į kolegas, bendradarbiauja su jais, sprendžiant subkultūrai priklausančio jaunimo problemas. Pirmiausia kartu dirba su psichologais, jei jaunuoliai turi rimtesnių problemų: „[...] blogai jaučiasi mokykloje, turi problemų šeimoje ar kažkas tai tokio“ (SP1), taip pat siekdami didesnio jaunuolių atvirumo: „[...] jaunuoliai ne visada yra labai atviri ar linkę pasitikėti“ (SP3). Socialiniai pedagogai bendradarbiauja su kitais mokyklos pedagogais:

klasės vadovais, kurie „[...] dažniausiai supranta tokius mokinius, mato juos dažniau, gali suteikti naudingos informacijos apie tą jaunuolį, kas man padeda surasti problemos sprendimą“ (SP4); taip pat ir su meninių dalykų pedagogais, tikėtina, siekdami įtraukti jaunuolius į neformaliąją veiklą. Tam tikrais atvejais socialiniai pedagogai kreipiasi į ugdymo įstaigos administraciją, ypač į pavaduotojus, kurie padeda įtraukti tėvus į problemos sprendimą. Du informantai teigė, kad jie nesikreipė į kolegas ar specialistus, nes jiems neteko spręsti labai sudėtingas jaunuolių, priklausančių subkultūrai, problemas. Informantų teigimu, „[...] žinoma, jeigu neužtektų mano pagalbos, bendradarbiaučiau su kolegomis ar kitais specialistais“ (SP5); „[...] jie individualistai, tai ir kitų specialistų pagalba galbūt, tik apsunkintų situaciją“ (SP2).

Tyrimo rezultatai patvirtina kitų tyrėjų išvadas, kad socialinis pedagogas yra jaunuolio gerovės komisijos narys, jis turi dirbti kartu su psichologais, logopedais, klasių vadovais, administracija, mokyklos pedagogais, kitais įstaigos darbuotojais (Baraldsnes, Vaškienė, 2013); kad jie užsiima korekcine veikla, bendradarbiauja su įstaigos specialistais, pedagogais (McLaren, 2015).

Aštuntąją interviu tema siekta išsiaiškinti, ar socialiniams pedagogams visada pavyksta sukurti sąveiką su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai. Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, buvo išsiskirtos dvi kategorijos: socialinio pedagogo ir jaunimo sąveika ir sąveikos kūrimo sunkumai. Atitinkamai pirmoje kategorijoje išskirtos 2 subkategorijos: pavyksta sukurti sąveiką ir linkę megzti kontaktus. Antroje kategorijoje išskirta 1 subkategorija – nenori bendrauti (žr. 10 lentelė).

10 lentelė. Socialinių pedagogų sąveika su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai

Kategorija	Subkategorija	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Socialinio pedagogo ir jaunimo sąveika	Pavyksta sukurti sąveiką	„Pavyksta sukurti sąveiką su jaunuoliais [...] dabar tikrai vaikai kreipiasi ir dažnai, ateina, nori pasikalbėti, tikrai dažniau“ (SP1); „Su jaunuoliais, subkultūrų nariais, sąveiką sukurti visuomet pavyksta, jie prisileidžia kitus žmones, atviri bendravimui, jeigu parodai susidomėjimą subkultūra“ (SP5);	2
	Linkę megzti kontaktus	„Paprastai kalbą rasti pavyksta [...] gal specifika mokyklos, kad jie pas mus yra nedidelė bendruomenė ir jie linkę megzti tuos kontaktus, ganėtinai jaukiai jaučiasi“ (SP2); „Sąveika dažnai sukuriu su jaunuoliais, randam bendrą kalbą“ (SP3); „Pavyksta sukurti ryšį su subkultūros atstovais“ (SP4)	3
Sąveikos kūrimo sunkumai	Nenori bendrauti	„[...] su kai kuriais būna sunkiau atrasti kontaktą, nes būna labai užsispyrę ir iš principo nenori to kontakto, švietimo pagalba kažkoks baubas“ (SP2); „Būna išskirtinių atvejų, kai nepavyksta sukurti sąveikos su jaunuoliu [...] nenori prisileisti manęs arčiau, bendrauti su manimi ir mano kolegomis“ (SP4)	2

Informantai teigė, kad sąveiką su jaunuoliais, priklausantiems subkultūrai, sukurti pavyksta, kadangi jaunuoliai noriai bendrauja, linkę megzti kontaktus, yra atviresni: „[...] jeigu parodai

susidomėjimą jų subkultūra, tuomet pavyksta sukurti artimesnį ryšį su juo ar ja“ (SP5). Anot R. Žukauskienės (2012), jaunuoliai yra linkę bendrauti, sukurti artimesnį ryšį su aplinkiniais, jei jais domimasi. Socialiniams pedagogams, bendraujantiems su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai, itin svarbu siekti grįžtamojo ryšio (Kvieskienė, 2005). Informantų praktikoje yra buvę, kad kuriant sąveiką su jaunuoliais, jie susiduria su pastarųjų nenoru bendrauti apskritai: „[...] turi nusistatymą prieš administraciją, mokytojai blogai, bet administracija, švietimo pagalba kažkoks baubas“ (SP2). Jei jaunuoliai nelingę bendrauti, sąveiką sukurti neįmanoma, o be jos sunku išspręsti jų problemas. Šiuo atveju galima padaryti prielaidą, remiantis E. Vosylienės (2009) mintimi, kad jaunuoliai, priklausantys subkultūroms, dažnai pagalbą mieliau priima iš bendraamžių nei iš pedagogų ar kitų suaugusiųjų.

Devintąja interviu tema siekta išsiaiškinti, kaip *socialiniai pedagogai galėtų motyvuoti jaunuolius, priklausančius subkultūrai, kreiptis pagalbos, sprendžiant jiems iškilusias problemas.* Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, buvo išsiskirta viena kategorija – motyvavimas kreiptis pagalbos. Ir atitinkamai 4 subkategorijos: informacijos teikimas, draugiškas santykis, skatinimas, aplinkos kūrimas (žr. 11 lentelė).

11 lentelė. Jaunuolių motyvavimas kreiptis pagalbos į socialinius pedagogus

Kategorija	Subkategorija	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Motyvavimas kreiptis pagalbos	Informacijos teikimas	„Manau reikėtų daugiau švietimo, edukacinių pamokų, tai būtų puiki motyvacija bei daug kalbėtis apie tai“ (SP3); „Padedą stendai, kai informacija yra vieša“ (SP4); „[...] informuoti jaunuolius, kad nėra neišsprendžiamų problemų, kad kiekviena problema turi sprendimo būdą ir jeigu kreipsis pagalbos, tai tikrai jos sulauks, kiekvienas bus išklaustas, suprastas“ (SP5)	3
	Draugiškas santykis	„[...] labiausiai veikdavo draugiškas priėjimas, santykis [...] pasikalbėjimas, kodėl ta problema atsirado“ (SP2); „[...] svarbiausia sukurti teigiamą, draugišką santykį su jais, tuomet ir pagalbą noriai priima vėl ir vėl“ (SP3)	2
	Skatinimas	„[...] skatinti juos, kad žinotų, jog kalbėti ir spęsti problemas nėra kažkas žalingo ar neigiamo“ (SP3); „visada juos paskatinu, kad jeigu reikėtų mano pagalbos gali drąsiai kreiptis, tai tikrai jie sugrįžta [...]“ (SP2); „[...] paskatinimas, kad kreiptųsi, parodymas, kad nori padėti“ (SP5); „[...] yra klasės auklėtojai atsakingi, kurie skatina tokius jaunuolius, kad ateitų pas mane, pasikalbėtų, tai paskatinimas pagalbai iš jų“ (SP4)	4
	Aplinkos kūrimas	„[...] stengiuosi sukurti aplinką, kad jaunuoliai nebijotų kreiptis, „[...] dažnai, jei problema iškyla dar kartą, jaunuoliai pradeda ieškoti neigiamų dalykų savyje, aš tam noriu užkirsti kelią“ (SP5)	1

Išsiaiškinta, kad subkultūrai priklausančius jaunuolius reikia motyvuoti kreiptis pagalbos į socialinį pedagogą, parodant suinteresuotumą padėti: „[...] reikėtų parodyti, kad ir pedagogai yra motyvuoti jiems visuomet padėti, o ne tik kritikuoti, iššaukti problemas“ (SP5). Tai atspindi V. Gudžinskienės (2013) mintį, kad svarbu paskatinti, įvertinti jų pastangas, pagirti juos.

Informantų nuomone, jaunuoliams svarbi informacija apie pagalbą, kurią jie gali gauti, vienas iš būdų – standai, kuriuose pateikiama „[...] kitų jaunuolių pasakojimai, patirtys, komentarai apie gautą pagalbą“ (SP4), taip pat minimos edukacinės pamokos. Veiksmingas motyvavimo pagalbai būdas yra socialinio pedagogo draugiškas santykis su jaunuoliu/e, neskubus priėjimas prie problemos: „[...] ne iškart kalbėti, kad mokytojas tavimi nepatenkintas, o apie tai, kad žinau, jog tu turi problemą, nelankai kūno kultūros, tai kodėl tu jos nelankai, pasikalbėti, kodėl ta problema atsirado“ (SP2). Informantai išsakė mintį, kad jaunuolių nenorui kreiptis pagalbos į socialinį pedagogą įtakos turi aplinka, tėvai: „[...] galbūt, tai iš dalies tėvų kaltė, nes dabartinių jaunuolių tėvai, dar tos kartos atstovai, kurie nelinkę spręsti problemas su specialistais, labiau užsidaro savyje, taip ir jaunuoliai, matydami kaip elgiasi jų tėvai, dažnai perima jų pavyzdį“ (SP3). Socialiniai pedagogai supranta, kad norint padėti jaunuoliams, reikia grįžtamojo ryšio, pasitikėjimo, saugios aplinkos, kad jaunuoliai galėtų išsipasakoti, pasidalinti savo problemomis (McLaren, 2015).

Dešimtąja interviu tema siekta išsiaiškinti, kaip socialiniai pedagogai siūlytų efektyvinti pagalbą subkultūrai priklausančiam jaunimui, sprendžiant jų problemas. Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, buvo išsiskirtos keturios kategorijos: neformali veikla; švietimas; įtraukimas į grupę; pedagogų švietimas subkultūros tema. Atitinkamai pirmoje kategorijoje išskirtos 2 subkategorijos: neformalūs užsiėmimai mokykloje ir neformalių institucijų įtraukimas. Antroje kategorijoje 3 subkategorijos: informaciniai standai, interneto svetainės, edukaciniai užsiėmimai su subkultūrų atstovais. Trečioje kategorijoje 1 subkategorija: bendravimas grupėje, įveikiant patyčias. Ketvirtoje kategorijoje išskirtos 2 subkategorijos: labiau šviesti ir daugiau seminarų, mokymų subkultūros tema (žr. 12 lentelė).

12 lentelė. Socialinių pedagogų siūlymai, kaip efektyvinti pagalbą jaunimui, priklausančiam subkultūrai, sprendžiant jų problemas

Kategorija	Subkategorijos	Citatos iš interviu protokolo	Skaičius
Neformali veikla	Neformalūs užsiėmimai mokykloje	„Savaitei kartą darom kažkokį neformalų užsiėmimą, septintą, aštuntą pamoką“ (SP1); „Reikėtų kuo daugiau neformalių renginių, kur tie jaunuoliai galėtų save realizuoti, išreikšti“ (SP4)	2
	Neformalių institucijų įtraukimas	„[...] įtraukti ir neformaliais institucijas, muzikos, šokio, dailės mokyklas“ (SP4)	1
Švietimas	Informaciniai standai	„Galima informacinius standus daryti“ (SP1); „Pateikti istorijas stende [...]“ (SP4)	2
	Interneto svetainės	„Pateikti istorijas prieinamai, mokyklos puslapyje ar net mokyklos „Facebook“	1

		<i>puslapyje“ (SP4)</i>	
	Edukaciniai užsiėmimai su subkultūrų atstovais	<i>„Galima padaryti edukacinį užsiėmimą su žmogumi, kuris priklauso subkultūrai, žinomesnis, kad padaryti didesnę poveikį“ (SP1); „[...] reikėtų jaunuolius supažindinti su jų subkultūrų atstovais“ (SP5)</i>	2
Įtraukimas į grupę	Bendravimas grupėje, įveikiant patyčias	<i>„Jeigu ateitų pas mane jaunuolis, priklausantis kažkokiai subkultūrai ir sakytu, kad iš jo tyčiojasi ar panašiai [...], galima tiesiog vaikus supažindinti, [...] suskirstyti į grupes su tuo vaiku, kuris yra atstumiamas, keičiame, kad kuo daugiau jie bendrautų, kontaktuotų“ (SP1)</i>	1
Pedagogų švietimas subkultūros tema	Labiau šviesti	<i>Trūksta šiek tiek socialinių ir kitų pedagogų švietimo subkultūros tema [...], jeigu tai nėra kažkokia žalinga subkultūra, judėjimas, siūlyčiau labiau šviesti pedagogus (SP5)</i>	1
	Daugiau seminarų, mokymų	<i>„[...] švietimo, labai to trūksta, nes niekada neteko sudalyvauti seminare ar mokymuose, kur būtų kalbama apie subkultūras [...], padėtų supratimui“ (SP2); „Reikėtų seminarų, kad mokytojai etikos pamokose ar klasių valandėlių metu kalbėtų apie jaunuolių subkultūrą, taip ne tik mokiniai apie jas žinotų, bet ir pedagogai“ (SP3)</i>	2

Informantai pateikė pasiūlymų, kaip reikėtų efektyvinti pagalbą jaunuoliams, priklausantiems subkultūrai, sprendžiant jų problemas. Socialinis pedagogas gali jaunuolius įtraukti į neformaliąją veiklą, renginius, kur jie galėtų save išreikšti, kur gerėja jų emocinė būklė: *„[...] jaunuoliai turėdami užsiėmimų, mažiau įsitraukia į problemines situacijas, jaučia daugiau teigiamų emocijų“ (SP3)*. Rezultatai atspindi kitų autorių mintį, kad socialinis pedagogas gali padėti integruotis į mokykloje, neformaliose veiklose grupėse, surasti bendraminčių (McLaren, 2015).

Informantų nuomone, tokie jaunuoliai ne visada turi pakankamai žinių, kur gali kreiptis pagalbos, todėl siūlo ugdymo įstaigose pateikti informaciją stenduose, mokyklos internetiniame puslapyje: *„[...] stenduose matytų, kad gaunama pagalba padeda, tai motyvuotų juos“ (SP3)*; edukaciniai užsiėmimai su subkultūrų atstovais, dalijantis patirtimi: *„[...] galbūt, subkultūra jiems buvo kažkoks paskatinimas užsiimti kokia nors veika, kad papasakotų savo problemas ir kokios pagalbos jie kreipėsi bei kur, nes kitų patirtys labai skatina jaunuolius“ (SP5)*.

Informantai siūlo įtraukti jaunuolius į kitų moksleivių grupes, kur jie galėtų bendrauti, susipažinti vieni su kitais, įsitraukti į grupines veiklas, tai skatintų atsisakyti išankstinės nuomonės: *„[...] nebebūtų to vertinimo pagal išvaizdą, o kad vertintų jį kaip žmogų, kaip asmenybę“ (SP1)*.

Kiti siūlymai skirti patiems pedagogams. Sprendžiant jaunuolių problemas, informantų nuomone, reikėtų ne tik socialinių, bet ir kitų pedagogų švietimo, seminarų, kur jie atnaujintų ar įgytų žinių apie jaunimo subkultūras: *„[...] niekada neteko sudalyvauti seminare ar mokymuose, kuris būtų skirtas subkultūrai, [...] manau, tai būtų naudinga [...], norėtusi tvirčiau jaustis, kai prie*

to vaiko eini ir nori santykį sukurti“ (SP2). Iš pasisakymų išaiškėjo, kad švietimas apie dabartinio jaunimo subkultūras būtų naudingas ir jiems, ir pedagogams: „[...] ne tik mokiniai apie jas žinotų, bet ir pedagogai, sumažėtų neigiamų situacijų, mokiniai jaustųsi geriau pamokose, kultų mažiau konfliktų su pedagogais [...], reikėtų žvelgti į dabartinę visuomenę ir švietimą orientuoti į ją“ (SP4).

Informantų pasiūlymai iš dalies atspindi D. Baraldsnes, A. Vaškienė, (2013) išsakytą teiginį, kad socialiniai pedagogai turi turėti lakią vaizduotę, nuolat siekti naujovių, užsiimti savišvieta.

Apibendrinant galima teigti, jog iš socialinių pedagogų pasisakymų išryškėjo jaunimo subkultūros atpažinimo problema, jaunuoliai labiau linkę eksperimentuoti mažiau įsilieja į konkrečią subkultūrą, jaučiamas subkultūrų sumažėjimas. Jaunuoliai, priklausantys subkultūroms suduria su socializacijos, konfliktų, elgesio, privatumo ir patyčių problemomis. Spręsdami jaunuolių problemas socialiniai pedagogai teikia pagalbą naudodami bendravimo metodą, kalba su jaunuoliais, išklauso juos, kartu ieško problemų atsiradimo priežastis, taiko integravimo metodą, padeda įsitraukti į veiklas mokykloje, burtis į grupes, tarpininkauja tarp kitų pedagogų, padeda jų abipusiam susikalbėjimui, skatina siekti pasiekimų, gerina pamokų lankomumą, padrašina kreiptis į juos pagalbos, akcentuoja, kad gali gauti ją nuolat.

Subkultūrai priklausantys jaunuoliai kreipiasi į socialinius pedagogus prašydami pagalbos, norėdami pasikalbėti, išsipasakoti bei išspręsti savo problemas, tačiau ne visi jaunuoliai kreipiasi pagalbos drąsiai. Pagal tyrimo rezultatus, matyti, jog jaunuolių problemos atsikartoja, prireikus tęstinės pagalbos, pasikartojus problemoms jaunuoliai kreipiasi pagalbos į socialinius pedagogus, tačiau ne visuomet. Juos paskatina prielaidą, kad socialiniai pedagogai yra pasirengę suteikti pagalbą, neatsisako jiems padėti. Tačiau, žinant, kad šie jaunuoliai dažniau yra uždaresnio būdo, juos reikėtų paskatinti kreiptis į socialinį pedagogą. Kreipimuisi įtakos turi ir jaunuolių lytis, merginos pakartotinai dažniau kreipiasi nei vaikinai. Jaunuoliai kurie patys kreipiasi pagalbos noriai ją priima, teikia pasiūlymus kokios pagalbos norėtų. Su jaunuoliai kuriais santykis lieka draugiškas yra linkę pasikalbėti, ieškoti kompromisų bei priimti pagalbą. Tačiau yra jaunuolių kurie nenoriai priima siūlomą pagalbą, tokie jaunuoliai dažnai turi žalingų įpročių, vartoja alkoholį.

Socialiniai pedagogai spręsdami jaunuolių, priklausančių subkultūrai problemas bendradarbiauja su kitais pedagogais, klasės vadovais, meninių dalykų pedagogais, jie suteikia naudingos informacijos apie jaunuolį, kas padeda surasti problemos sprendimą, esant rimtesnėms problemoms su ugdymo įstaigos administracija, ypač į pavaduotojus, kurie padeda įtraukti tėvus į problemos sprendimą, psichologais.

Sąveiką socialiniams pedagogams su jaunuoliais, priklausantiems subkultūrai, sukurti pavyksta jaunuoliai noriai bendrauja, linkę megzti kontaktus ypač jeigu jais domimasi. Išskiriami motyvacijos būdai, kurie skatina subkultūrai priklausančius jaunuolius motyvuoja kreiptis pagalbos

į socialinį pedagogą, parodant suinteresuotumą visuomet padėti, svarbi informacija apie pagalbą, kurią jie gali gauti, palaikyti draugiškus santykius, neskubėti kalbėti apie problemas, edukacinės pamokos, kitų jaunuolių pasakojimai, patirtys, komentarai apie patirtas bei išgyventas problemas.

Socialiniai pedagogų siūlo, kaip efektyvinti pagalbą jaunuoliams, priklausantiems subkultūrai, socialinis pedagogas gali įtraukti jaunuolius į neformaliąją veiklą, renginius, kur jie galėtų užsiimti saviraiška, kurių metu gerėja jų emocinė būklė, įtraukti jaunuolius į kitų moksleivių grupes, kur jie galėtų bendrauti, susipažinti vieni su kitais, įsitraukti į grupines veiklas, tai skatintų atsisakyti išankstinės nuomonės, siūlo ugdymo įstaigose pateikti informaciją stenduose, mokyklos internetiniame puslapyje, rengti edukacines pamokas su subkultūrų atstovais, dalintis patirtimi, rengti ne tik socialinių, bet ir kitų pedagogų švietimą, seminarus, kur jie atnaujintų ar įgytų žinių apie jaunimo subkultūras.

2.4 Naratyvinis interviu su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai

Naratyviniame interviu dalyvavo **8 jaunuoliai, priklausantys subkultūroms**. Informantai buvo užkoduoti, suteikiant kiekvienam slapyvardį (žr. 13 lentelė).

13 lentelė. Informantai, priklausantys subkultūrai

Eilės Nr.	Amžius	Lytis	Subkultūra
Pirmasis informantas (Povilas)	16	V	Metalistai
Antrasis informantas (Greta)	17	M	Pankai
Trečiasis informantas (Lina)	16	M	Gotai
Ketvirtasis informantas (Mėta)	18	M	Pankai
Penktasis informantas (Tadas)	16	V	Gotai
Šeštasis informantas (Rūta)	18	M	Emo
Septintasis informantas (Rita)	17	M	Reivas
Aštuntasis informantas (Saulė)	18	M	Pankai

Kaip galima matyti iš lentelės, informantai priklauso jaunystės amžiaus grupei. Pagal R. Žukauskienę (2012), jaunystė – tai 16-18-ieji gyvenimo metai. Pagal amžių informantai gali dalyvauti naratyviniame interviu, jie gali papasakoti savo istoriją, kas juos motyvavo save realizuoti vienoje ar kitoje subkultūroje, pasisakyti apie socialinių pedagogų teikiamą pagalbą, sprendžiant jų problemas.

Naratyvinio interviu metu buvo numatyta aptarti, *kokioms jaunimo subkultūroms jaunuoliai save priskiria, kas juos paskatino reikštis šioje subkultūroje; kaip jie jaučiasi priklausydami subkultūrai; su kokiomis problemomis jie susiduria; ar kreipiasi dėl to į socialinį pedagogą, kokios pagalbos iš jo sulaukia ir kokios norėtų/tikėtusi.*

2.4.1 Naratyvinio interviu su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai, rezultatų analizė ir apibendrinimas

Jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, pasidalino savo istorijomis. Kaip teigia A. Furlong, (2011) jaunystės laikotarpiu ypač aktuali sava patirtis, kuri gali lemti norą priklausyti tam tikrai kultūrai ar grupei.

Jaunuolio, priklausančio metalistų subkultūrai, Povilo istorija.

Povilas pasakoja, kad jo įsitraukimas į subkultūrą vystėsi po mažų, domėjimąsi paskatino šiuolaikinė muzika, noras surasti panašaus žanro atlikėjų. Muzika jam padėjo nusiraminti, atsipalaiduoti, taip vaikinai įsitraukė į metalistų subkultūrą:

Iš pradžių, kaip ir dauguma, klausiausi popso, vėliau radau „Youtube“ vieną įdomią grupę, kuri grojo lengvą roką, tuo pačiu metu lankiau muzikos mokyklą, pradėjau labiau domėtis muzika, tai galima sakyti, paskatino ieškoti kitokios muzikos ir atradau lengvąjį metalą, tada sunkųjį. Man ši muzika padėjo atsipalaiduoti, nusiraminti, nors mama juokėsi, kad kaip ji gali nuraminti, kai ten tiek daug triukšmo, bet man padeda, nežinau. Tai muzika mane pastūmėjo į šią subkultūrą.

Muzika yra stiprus jaunų žmonių gyvenimo prasmės suvokimo veiksnys, per jos klausymąsi reiškiasi subkultūros stilius (Williams, 2011). Ši mintis padeda suprasti Povilas įsitraukimo į metalistų subkultūrą priežastį.

Apie savęs ieškojimą Povilas pasakoja ganėtinai trumpai, jis save realizuoja tik vienoje – metalistų subkultūroje. Jaunuolis siekia būti savimi, jis mėgsta ne tik muziką, bet domisi metalistų aprangos detalėmis ir kitais dalykais, kurie padeda jo savirealizacijai:

Aš save priskiriu metalistų subkultūrai, visada žinojau, kad būtent tai man patinka. Jau senai klausau metalo žanro muzikos, pradėjau klausytis progimnazijoje, tai jaučiu maždaug apie penkis metus. Šiame tokiu laikau, man patinka jų apranga, propaguojamos idėjos, klausoma muzika, mėgstu masyvius batus, „kerzus“, ilgesnius plaukus, juodus odinius rūbus, nors gal dabar daug kas taip rengiasi, darosi vis sunkiau išsiskirti, tai tik būnu savimi.

Pasakodamas apie tai, kaip jaučiasi, priklausydamas metalistų subkultūrai, jaunuolis nuolatos šypsojosi, sakė, kad jaučiasi labai gerai, pozityviai, turi draugų, kurie jį palaiko, nors kai kurie bendraamžiai jo nesupranta:

Aš esu labai pozityvus, todėl jaučiuosi labai gerai, man patinka tai ką darau, jaučiuosi savimi, turiu draugų, su kuriais turime daug bendro. Dauguma jų vyresni, nes mano bendraamžiai nelabai mėgsta tokia muziką, kiti net nesupranta jos, o ir man sako, ar man galvos neskauda nuo jos. Bet džiaugiuosi turėdamas kelis draugus, kurie mane supranta ir palaiko.

Jaunystėje žmonės ypač linkę eksperimentuoti, ieškoti savęs, bet vystymosi pokyčiai retai vyksta be kitų paskatinimo ar pagalbos. Jaunuoliams svarbus aplinkinių palaikymas, kurį dažnai atranda bendraamžių ar bendraminčių grupėse, kuriuos sieja panaši veikla, propaguojamos idėjos. Tai paaiškina, kodėl Povilo teigiamas emocijas skatina bendravimas su kitais subkultūros grupės nariais.

Povilo problemos, jų sprendimas

Povilas apie savo problemas atvirauti nelabai linkęs, jis nemėgsta kalbėti apie neigiamus dalykus, tačiau papasakojo, kaip susidūrė su bendravimo, tyčiojimosi problema. Jam teko išgirsti neigiamą nuomonę apie savo išvaizdą, sulaukti nemalonių žvilgsnių ne tik iš bendraamžių, bet ir pedagogų, jis patyrė tokį bendraklasių elgesį, kokį galima būtų įvardinti kaip patyčias:

Nelabai mėgstu kalbėti apie neigiamus dalykus, visada stengiuosi juos palikti nuošalyje, gal dėl to, kad anksčiau turėjau daug problemų, klasiškai kabinėjosi, mokytojai keistai į mane žiūrėjo, kieme vaikai nenorėjo su manimi bendrauti. Kai pamatė, kad nusipirkau „kerzus“, viena mergina dažnai kabinėjosi, replikavo dėl mano išvaizdos, kad „negražūs, atrodo kareiviški“ ir pan. Bet ir ji man nepatiko, kaip ir jos nuomonė. Dabar mažai bendrauju su klasiokais, tai jau mažiau girdžiu kažką, bet šiaip jaučiu, kad klasėje nepritampu, nes nesu kaip visi klasiškai su tomis „gaidžių“ šukuosenomis ir trumpais džinsais. Vis dar dabar problema ta pati, kad nelabai kas nori su manimi bendrauti mokykloje.

Mokslininkų teigimu, jaunuoliams ypač svarbus bendravimas su aplinkiniais, nors priklausantys subkultūrai, dažnai susiduria su socializacijos problemomis, būna nesuprasti bendraamžių (McLaren, 2015), jaučiasi atstumti nuo bendraklasių, patyria patyčias (Filakovska Bobakova ir kt., 2018).

Kaip pasakoja Povilas, jis dėl iškilusio konflikto su bendraklasiais kreipėsi pagalbos į klasės auklėtoją, kuri problemą sprendė kartu su socialine pedagoge. Jaunuolis nesutarė su mergina, kuri prie jo kabinėjosi, iš jo tyčiojosi. Problema buvo sprendžiama socialinei pedagogei pasikalbėjus su mokiniais ir paaiškinus vaikinio stiliaus ypatumus, taip pat konfliktuojančios pusės raštiškai išdėstė savo pozicijas:

Buvo vieną kartą, kai auklėtojai skundžiausi dėl klasiokų, ėjau pas socialinę pedagogę su jais kalbėtis, kreipiausi dėl konflikto progimnazijoje. Dar buvau susipykęs su ta mergina, kuri kabinėjosi, teko pasiaiškinimą rašyti. Socialinė pedagogė padėjo tuo, kad pasikalbėjo su klasiokais, jog aš nieko blogo nedarau ir mano stilius nėra blogas.

Povilo pasakojime išryškėja, kad jo problema susijusi su aplinkinių, bendraamžių neigiamu požiūriu, nesupratingumu. Šiuo atveju socialinė pedagogė įvertino situaciją, aplinką ir pritaikė šviečiamosios pagalbos priemonę – informavo kitus klasės mokinius apie jaunuolio priklausymą subkultūrai, paaiškino jos raiškos savitumą.

Šviečiamoji veikla stiprina jaunimo socializaciją, padeda siekti tikslingo rezultato (McLaren, 2015). Bendravimas yra vienas iš jaunimo problemų sprendimo būdų (Smolík, 2013).

Povilas norėtų, kad mokiniams būtų teikiama daugiau informacijos apie subkultūras, ir pamokų metu, kad kiti daugiau sužinotų, suprastų ir nereiktų ginčytis dėl to, kodėl jis priklauso subkultūrai:

Norėčiau, kad būtų daugiau informacijos apie tai, kad visi galim būti kokie norim ir nereikia dėl to kažkam aiškintis ar prie to žmogaus kabinėtis, jeigu jis yra kitoks nei visi. Nes daugumai neįdomu, tai galėtų per etikos pamoką apie tai pakalbėti, nes žymiai lengviau būti savimi, kai niekas į tai nekiša nosies.

Iš Povilo pasakojimo galima suprasti, kad jam reikėjo švietėjiško pobūdžio pagalbos, kuri plėstų bendraklasių supratimą apie subkultūrą, atskleistų ją individualios saviraiškos kontekste, skatintų pozityvų bendravimą klasėje.

Jaunuolės, priklausančios pankų subkultūrai, Gretos istorija

Greta pasakojo, kad jos kelias į subkultūrą prasidėjo nuo vaikystės, ji mėgo ryškias spalvas, atrodė kitaip nei aplinkiniai. Tuo metu ji apie subkultūras nieko nežinojo, tiesiog savaip save išreiškė. Vėliau, pradėjus domėtis subkultūromis, mergina pritapo prie emo stiliaus, dar vėliau ėmė save realizuoti pankų subkultūroje, kurios skleidžiamos idėjos jai priimtinos, kuri labiausiai atitinka jos asmenybę:

Kiek pamenu save, nuo pat vaikystės atrodžiau keistai, nešiojau spalvotus neoninius rūbus, spalvotus batus su „smiley faces“ ir tiesiog mylėjau viską kas ryšku. Tuo metu dar nelabai supratau, kas tos subkultūros ir kokios jos yra, tiesiog buvau savimi ir tuo mėgavausi. Gal kokių 11 metų sužinojau, kas yra emo ir kaip jie atrodo, todėl ilgą laiką priklausiau emo subkultūrai. Tačiau laikui einant, pradėjau domėtis daugiau ir atradau daugiau subkultūrų. Maždaug 14 metų supratau, kad pankavimas, man labiausiai prie širdies, dėl jų idėjų ir tikėjimų. Ilgą laiką „šlifavau“ šią subkultūrą ir iki šiol tą darau, bet puikiai žinau, kad čia mano vieta. Į šią subkultūrą įsitraukti paskatino visos idėjos, kurios man nuo pat jaunų dienų pasirodė labai teisingos, tarp tokių žmonių pirmą kartą pasijaučiau kaip tikroje šeimoje.

Greta savo priklausymą pankų subkultūrai sieja su jos skleidžiamomis idėjomis. Literatūros analizėje atskleista, kad įprastai pankų požiūris apima asmens laisvę, anti autoritarizmą, „pasidaryk pats“ principą (Hannon, 2010).

Greta apie savo jauseną būnant pankų subkultūroje nedaug kalbėjo, teigė, kad jaučiasi puikiai, bet kartu apgailestavo, kad dauguma žmonių turi neigiamą nuomonę apie jos išvaizdą ir pankus apskritai:

Priklausydama pankų subkultūrai jaučiuosi puikiai, tik labai gaila, kad dauguma žmonių neteisingai supranta ir yra susidarę pirmąjį išpūdį nesistengia jo keisti, nenori pasidomėti, sužinoti kas, kaip ir kodėl.

Gretos problemos, jų sprendimas

Greta pasakojo, kad dažnai susiduria su kitų žmonių neigiamu požiūriu, raginimu atsisakyti subkultūros, pedagogų išankstiniu nusistatymu. Merginai teko išmokti apginti save, kas iki tol jai buvo sudėtinga padaryti. Gretai, patyrius sunkiausią periodą, mergina pradėjo maištauti, jos elgesys kėlė nerimą, atsirado lankomumo problemos, ji metė mokyklą. Kaip morališkai sunkiausią problemą Greta įvardina tai, jog nebuvo ir nėra pripažinta savo šeimos, todėl būdama namuose, save varžo, kad neiššauktų neigiamų potyrių:

Problemos, su kokiomis susidūriau, tai buvo žmonių neigiamas požiūris į mane ir mano išvaizdą. Dažnai teko klausytis, kad atrodau baisiai, netinkamai ir kad turiu būti, galvoti, atrodyti ir elgtis kaip kiti, „normalūs“ žmonės. Tai įvarė daug nepasitikėjimo savimi, ilgą laiką jaučiau didelę neapykantą savo gyvenimui. Iki maždaug septintos klasės buvau pilka pelytė, kuri bijojo kažkam kažką atsikirsti, bet tada susiradau „kietą“ draugę, iš kurios išmokau už save pastovėti ir nuo tada bent jau iš bendraamžių jokių komentarų nebegaudavau. Tačiau mokytojai, pažiūrėję į mano išvaizdą, nuspręsdavo, kad aš būsiu jų naujas taikinyš ir nuolat prie manęs kabinėjosi. Tada išsikrausčiau į užsienį, įsivėriau pirmą auskarą į veidą, nusidažiau plaukus ryškiai rožine spalva ir buvau labai nustebusi, kad niekam nebuvo įdomu kaip atrodau, niekas nieko neklausinėjo ir davė man ramybę. Pripratau prie to ir labai džiaugiasi, bet po metų vėl grįžau į Lietuvą ir tada prasidėjo mano sunkiausias laikotarpis, nes buvau pamiršusi, ką reiškia būti nepripažintai. Prasidėjo maištavimas. Kuo labiau man aiškino, tuo aš labiau stengiausi visus paerzinti darydama priešingai. Mečiau mokyklą, po to pradėjau eiti į kitą, bet jos nelankiau. Visi sakė, kad nieko nepasieksiu, nebaigsiu mokyklos. Bet mokyklą baiginėju puikiais pažymiais ir visiems įrodžiau, kad jie buvo neteisūs. Liūdniausia buvo, kad nebuvo pripažinta net savo šeimos ir iki šiol nesu, todėl kaskart, grįžtant namo, stengiuosi atrodyti kuo padoriau, kad tik nereikėtų pyktis. Ir tai išties liūdina, nes visą gyvenimą buvau varžoma. Gal tai mane dar labiau ir paskatino pasinerti į subkultūrą, nes ten visi buvo tokie patys kaip aš, su tokiomis pat problemomis ir mintimis.

Gretos pasakojimas atskleidžia, kad jos elgesys vienu jos gyvenimo laikotarpių buvo problemiškas, iššauktas tėvų bandymu ją varžyti, neleisti savęs išreikšti. Literatūroje (Hodkinson, 2016; Filakovska Bobakova ir kt., 2018) teigiama, kad jaunimas, kuris yra nesuprastas aplinkinių, ieškodamas gyvenimo prasmės, siekia save realizuoti subkultūroje, tačiau jo raiška gali turėti ir neigiamą atspalvį, lemti maištavimą, lankomumo problemas, nesutarimus su tėvais ir pan.

Greta viską laiko savyje, kreiptis pagalbos jai buvo sunku, priimti nenorėjo, vengdavo, o mokykloje pagalbos nesulaukdavo. Po bandymo nusižudyti, Greta sulaukė pagalbos iš gydytojų, kurie padėjo suprasti, jog pagalba jai reikalinga, ji pradėjo lankyti konsultacijas pas gydymo įstaigos psichologą, priėmė terapiją, vartojo vaistus, tačiau vėliau jų vartojimą nutraukė:

Pagalbos kreiptis buvo sunku, viską laikiau savyje, bandžiau žudytis ir tik po nepavykusio bandymo, kai atsiguliau į ligoninę, gavau pagalbą ir supratau, kad man jos reikia. Pradėjau lankytis pas psichologą, lankyti terapiją, gerti vaistus. Bet supratau, kad čia nesąmonė, kodėl aš turiu būti kažkokiu psichiškai nestabiliu žmogumi visuomenėje ir gerti vaistus, kai esu visiškai sveika. Niekada nemėgau pagalbos, todėl labai jos vengdavau, mokykloje pedagogai nekreipė dėmesio į mano problemas, vienintelė pagalba buvo iš mano ligoninės ir psichologų.

Greta neįvardijo, iš kokių specialistų bei kokios norėtų sulaukti pagalbos, bet norėtų, kad aplinkiniai nesityčiotų, nepriekabautų, nenuvertintų, suprastų jaunuolius, priklausančius subkultūrai, daugiau žinotų apie subkultūras:

Norėčiau, kad nereikėtų nė galvoti apie kažkokią pagalbą, būtų smagu, jeigu žmonės žinotų daugiau apie subkultūras, būtų supratingesni, mažiau kištų nosį į kitokių vaikų gyvenimą. Norėčiau, kad nesityčiotų, nesikabinėtų ir nenuvertintų, nes mes tie, kitokie, išprotėję bepročiai esame tokie patys kaip jūs, visi kiti. Ir tai, kad mūsų plaukai žali, o ne rudi, visiškai nieko apie mus nesako. Kiekvienas žmogus turi pilną teisę būti tuo, kuo nori ir nebūti užgauliojamu.

Šviečiamoji pagalba yra vienas iš socialinių pedagogų siekių, jaunuolių švietimas svarbus atsakingam savo socialinių vaidmenų atlikimui (Smolík, 2013; McLaren, 2015).

Taigi Gretos pasakojimas liudija apie priklausimo subkultūrai kaitą, kurią sąlygojo nuolatinis domėjimasis jaunimo raiškos stiliais. Mergina supranta savo problemas, išgyvena dėl šeimos neigiamo požiūrio į ją, teigė, kad jokios pagalbos mokykloje nėra sulaukusi, bet norėtų, kad aplinkiniai daugiau žinotų apie subkultūras, priimtų jaunuolių kitoniškumą, nesityčiotų ir nenuvertintų jų.

Jaunuolės, priklausančios gotų subkultūroms, Linos istorija

Lina pasakoja, kad subkultūromis domisi apie trejus metus, tačiau ilgai savęs nepriskyrė jokiai, ji mėgsta neformalų stilių, siekia išsiskirti savo neįprastumu, tačiau šiuo metu jai artimiausia yra gotų subkultūra:

Aš į vieną subkultūrą savęs ilgai „neįreminau“, pradžioje buvau šiek tiek metalistė, vėliau pradėjo patikti gotai, neseniai mano stilius yra maištas, šiek tiek gotų ir emo mišinys, tai kaip ir jokiai vienai nepriklausau, tiesiog esu neformalė, t. y., išsiskiriu savo neįprastu stiliumi,

tačiau artimiausi šuo metu gotai. Aprangos stiliais pradėjau domėtis kažkur nuo 6 klasės, tai jau apie 3 metus.

Literatūros apžvalgoje teigiama, kad jaunuoliams būdinga nuolat savęs ieškoti, jie mėgsta išbandyti kažką naujo (Huq, 2006); jaunystės periodas lydimas eksperimentų, savęs paieškos bei vaidmenų sąmyšio (Žukauskienė, 2012). Taigi Linos savęs ieškojimas yra amžiaus bruožas, subkultūroje ji ieško raiškos galimybių.

Apie tai, kaip jaučiasi, Lina neatviravo. Ji kalba apie save kaip labai ramaus būdo merginą, ji mažai bendraujanti, uždara, todėl subkultūra jai padeda save išreikšti, ji jaučiasi savimi, jai lengviau bendrauti su kitais jaunuoliais, kurie taip pat priklauso subkultūrai:

Esu labai rami, lėta, viską tikrai gana lėtai darau, kalbu, judu. Mažai kalbu, esu gana uždara. Priklausydama gotams, jaučiuosi savimi, man tai patinka, susipažinau su žmonėmis, kurie labai panašūs į mane, daug bendraujame internetu, kartais sustinkime, nes savo mieste nelabai sutinku tokių kaip aš.

Linos problemos, jų sprendimas

Lina pasakoja apie problemas, ji susiduria su piktais žmonių žvilgsniais, vengimu, priekabiavimu, įžeidžiais komentarais, mokykloje – su neigiamais atsiliepimais apie save, taip pat jaučia bendravimo trūkumą:

Labai dažnai susiduriu su piktais žmonių žvilgsniais ar spoksojimu. Dažniausiai tai būna vyresnio amžiaus žmonės, tačiau tikrai pasitaiko jaunesnio amžiaus žmonių, jie pamatę mane dažniausiai atsitraukia, laikosi tam tikro atstumo arba kartais laido priekabių, įžeidžius komentarus. Tačiau atsiranda ir draugiškų žmonių, kurie užkalbina ir pasidomi, koks mano stilius. Mokykloje tenka girdėti neigiamų replikų, bet apsimetu, kad negirdžiu. Nesu linkusi į diskusijas, tai tiesiog ignoruoju. Būdama mokykloje jaučiu, kad nelabai pritampu, trūksta žmonių, kurie su manimi bendrautų, norėtųsi ką nors veikti, lankyti būrelius, bet esu labai ramaus būdo, ir nuėjus, su manimi kiti nebendrauja, nesijaučiu ten gerai.

Iš Linos pasakojimo aiškėja esminė problema – bendravimo trūkumas, o jaunystės amžiuje ypač jis labai svarbus. Nesuprasti aplinkinių, jaunuoliai įsitraukia į subkultūras, ieškodami bendravimui bendraminčių. Bendravimo problemai spręsti socialiniai pedagogai taiko grupių arba darbo poromis metodą, suburdami jaunuolius, turinčius panašių interesų, pomėgių ar problemų, taip siekdami jaunuoliams padėti susirasti bendraminčių (Vosyliienė, 2009).

Lina prisimena, kad yra tekę lankytis pas socialinę pedagogę, pasikalbėti apie problemas, kurias pastebėjo jos klasės auklėtoja. Socialinė pedagogė merginai pasiūlė kreiptis į ją pagalbos, jei reikėtų, praveisti edukacinę pamoką apie subkultūrą, tačiau Lina atsisakė:

Esu buvusi pas socialinę pedagogę, norėjo pasikalbėti, nes auklėtoja jai pasakė, kad girdėjo neigiamas replikas apie mane. Tada ji pasikalbėjo su manimi, paklausė kaip jaučiuosi ir

pasiūlė kreiptis pagalbos jeigu reikės. Ai, dar sakė, jog galiu su tais mokiniais pasikalbėti ir pasiūlyti auklėtojai per klasės valandėlę praveisti edukacinę pamoką apie neformalus, bet nenorėjau, nes kam reikia.

Kaip minima literatūros apžvalgoje P. McLaren, (2015), G. Kvieskienė, (2005), socialiniai pedagogai analizuoja, vertina jaunuolių poreikius, atsižvelgia į jų norus bei pageidavimus. Linos atveju buvo pateikiamas tik pasiūlymas, bet jai atsisakius, nebuvo taikyti kiti pagalbos būdai.

Lina atviravo, pagalbos nesikreipė ir nenorėtų jos sulaukti, nes sunkiai ją priima. Tačiau norėtų, kad aplinkiniai į ją nežiūrėtų kaip į kitokį asmenį nei kiti yra:

O šiaip pati pagalbos nesikreipiau, nes žmonėms žiūrėti neuždrausi. Gauti pagalbos taip pat nenorėčiau, esu uždara ir sunkiai man ją priimti, tik būtų smagu, jeigu aplinkiniai suprastų, kad visi mes esam žmonės, kai į tave spokso, nėra labai malonu.

Linos pasakojimas iškėlė aktualią jaunuolių problemą – aplinkinių nesupratimas dėl priklausimo subkultūrai verčia juos blogai jaustis, dar labiau skatina jų uždarumą, nenorą priimti pagalbą. Merginos pasakojimas parodo, kad mokykloje neišnaudojamos galimybės įtraukti „neformalus“ į kokias nors veiklas, būrelius, padėti jiems susidraugauti su kitais jaunuoliais, skatinti atsiverti, kalbėtis apie problemas ir ieškoti jų sprendimo būdų.

Jaunuolės, priklausančios pankų subkultūroms, Mėtos istorija

Mėta savo istorija pradėjo nuo to, kad jau vaikystėje klausėsi klasikinių gotų muzikos, ji augo matydama tokius atlikėjus, žavėjosi jais. Nuo vienuolikos metų pradėjo plačiau domėtis kitu stiliumi. Pirmoji buvo emo subkultūra, kurią bandė atspindėti savo išvaizdoje, vėliau kurį laiką save priskyrė gotams, tačiau nenorėdama savęs sprausiti į rėmus, pasirinko daryti tai, kas jai patinka:

Tiksliai negaliu pasakyti, kiek laiko domiuosi subkultūromis. Nuo pat vaikystės su tėčiu klausydavomės tokių grupių kaip „The Cure“, „The Sisters of Mercy“, „Christian Death“. Šios grupės neretai laikomos klasikinėmis gotų grupėmis, tad užaugau matydama būtent tokius žmones, klausydama tokios muzikos. Visada žavėjausi atlikėjų išskirtine išvaizda ir drąsa atrodyti taip, kaip jiems patinka. Kurį laiką man net nebuvo minties, kad galiu daryti taip pat, tačiau vienuolikos ėmiau daugiau klaidžioti po interneto platybes, atradau dar įdomiau atrodančių žmonių, kurie buvo ne tiek jau ir vyresni už mane. Pirmasis stilius, kurį bandžiau parodyti savo išvaizdoje, buvo emo, iš pradžių susižavėjau jų išvaizda – tamsiais, nerūpestingai atrodančiais rūbais, gausybe papuošalų, ryškiu akių makiažu ir dramatiškomis šukuosenomis. Greitai po to ėmiau domėtis jų kultūra – muzika, laisvalaikiu, bendravimu. Iškart patraukė jų emocionalumas, atvirumas, geras muzikos skonis. Atradau gausybę grupių, kurios man buvo artimos širdžiai ir dainavo apie dalykus, svarbius nuo pat vaikystės – psichologines problemas, gyvenime patirtas traumas. Kurį laiką save vadinau gote, stengiausi

atitikti standartus, tačiau greitai spjoviau į visus pavadinimus, „dėžutes, į kurias bandžiau save susprausti“ ir tiesiog dariau tai, kas buvo artima širdžiai.

Literatūros apžvalgoje (Petridis, 2014; Williams, 2011) minima, kad jaunuolių potraukis į subkultūrą dažnai lydimas muzikos bei mados. Mėtos pasakojime tai galima aiškiai išvelgti.

Mėta toliau pasakojo, kas ją paskatino įsirausti į subkultūrą. Mergina atviravo, tai buvo problemos, kurios ją lydėjo nuo vaikystės. Po patirtos prievartos, mergina turėjo sveikatos problemų: depresiją, potrauminio šoko sindromą, nerimo sutrikimų, obsesinį kompulsinį sutrikimą (įkyrios mintys ar veiksmai, kurie suvokiami kaip savi, tačiau yra nemalonūs, varginantys). Ji pasižymėjo perdėtu perfekcionizmu. Pradėjus mokytis mokykloje, Mėta patyrė patyčias dėl savo atsakymų:

Kiek save prisimenu, visad lydėjo negandos. Viskas prasidėjo nuo ketverių patirtos prievartos, kuri atnešė daugybę sveikatos problemų, tokių kaip potrauminis šoko sindromas, depresija, nerimo sutrikimas, obsesinis kompulsinis sutrikimas, perdėtas perfekcionizmas. Niekas iš artimųjų nežinojo, kas man nutiko. Tik išėjus į mokyklą, prasidėjo patyčios dėl mano svorio. Vos aštuonerių, su motinos palaikymu, pradėjau laikytis įvairių dietų. Badaudavau, vėliau persivalgydavau ir nekėsdavau savęs dar labiau, pradėjau sportuoti iki nukritimo.

Mėta pasakojo, kad susirgus depresija, ji pradėjo domėtis subkultūromis, jų judėjimu, po truputį keisti savo išvaizdą, tai padėjo jai išreikšti emocijas, skausmą, kuri bandė paslėpti nuo aplinkinių. Mėtos savęs paieškos truko vasarą, pakeitus išvaizdą, į mokyklą jai buvo nedrąsu eiti, tačiau kardinaliai ją pakeitusi, mergina suprato, jog gali rengtis ir elgtis kaip jai patinka:

Trejus-ketverius metus būdama tame rate, galiausiai susirgau sunkia depresija. Tuo metu daugiau klausiausi alternatyvios muzikos, domėjausi subkultūroms priklausančių žmonių pasaulėžiūra. Tuomet pasiėmiau mamos akių pieštuką, apšvedžiau akis, pradėjau plaukus šukuotis ant šono ir rengtis tamsiai. Supratau, kad tai man duoda „prieglobstį“, skydą po kuriuo galiu išreikšti viduje kunkuliuojančias emocijas ir skausmą, kuri metų metus slėpia nuo visų. Šios savęs paieškos truko vasarą, mat į mokyklą šiek tiek bijojau tokia eiti, tačiau dvylikos jau drąsiai plaukus išsikarpiau ir nusidažiau mėlynai, užsidėjau juodus plėšytus džinsus, odinį švarkelį ir patraukiau į gyvenimą kaip naujas žmogus. Kai supratau, kad visgi galiu taip elgtis, atrodyti taip, kaip noriu, eksperimentuoti, viskas pasipylė kaip iš gausybės rago: ėmiau dažnai keisti plaukų spalvą, ilgį, ėmiau rinktis, ką noriu rengtis, pati siūti, taisyti savo rūbus. Nusirėžius plaukus iki smakro, pradėjus juos dažyti įvairiomis spalvomis ir pagaliau pradėjau kvėpuoti.

Mėta prisimena, kad išvaizdos, stiliaus pokyčiai jai padėjo išsilaisvinti, pradėjo mokytis ne dėl to, kad liepia, kad sulauktų tėvų meilės, o dėl to, kad patinka. Ieškodama savęs, nustojo dalyvauti mokslo olimpiadose, lankyti muzikos mokyklą, kurioje patyrė neigiamas emocijas.

Muzika, kuri anksčiau merginai padėjo susitvarkyti su emocijomis, tapo priežastimi, kad Mėta pradėjo galvoti apie savižudybę. Tėvų ji nebuvo išklaudyta, bet pradėjo rašyti dainas, poeziją, kurti muziką, kuri padėjo jai emociškai. Savo kūryba dalinosi su kitais subkultūros nariais, Mėtai atrodė, kad tik jiems buvo nuoširdžiai įdomu, kaip ji jaučiasi:

Stiliaus pakeitimas ir savęs ieškojimas padėjo išsilaisvinti iš tėvų ir mokytojų sukurtų „moksliukės“ rėmų. Pradėjau mokytis todėl, kad man patiko, o ne todėl, kad gaučiau daugiau meilės iš tėvų. Supratau, kad ir toji „meilė“, dėl kurios taip draskiausi, buvo paprasčiausias žmogaus sudaiktinimas. Kokie tėvai rodo „meilę“ bardami už kiekvieną pažymį, devynetą ir neparodydami jokie džiaugsmo, pasididžiavimo dėl mano gautų dešimtukų, mat jų vaikas tiesiog privalo mokytis idealiai, be jokio paskatinimo. Tėvų nepasitenkinimui, nustojau dalyvauti olimpiadose, kurios be mano sutikimo man „gerklėn grūsdavo“ mokytojai, per ašaras ir visiškai sugadintus santykius mečiau ir muzikos mokyklą, kurioje ypatingai griežta mokytoja kiekvieną pamoką už menkiausią klaidą išvadindavo mane netikša, kaltino jos laiko švaistymu. Muzika, anksčiau padėjusi susitvarkyti su psichologine būseną, tapo dar viena priežastimi, dėl kurios augo mano mintys apie savižudybę. Tėvai negirdėjo manęs, kaip man buvo sunku, tuomet parašiau pirmąją dainą apie tai, kaip noriu mirti ir supratau, kad menas yra mano pabėgimas nuo pasaulio. Pradėjau rašyti poeziją, dainas, kurti muziką, dalintis ja su kitais alternatyviais žmonėmis, nes rodėsi, kad tik jiems buvo nuoširdžiai įdomu, kas dedasi mano sieloje. Ilgą laiką poezija mane gelbėjo nuo suicidinių minčių, padėjo išverti ašarų pilnas naktis prisimenant viską, kas buvo nutikę gyvenime.

Kaip teigiama literatūros apžvalgoje, subkultūros nariai savo kūrybiškumą rodo per saviraiškos sritis (Kabas, 2017), kuriose atsispindi jų asmeninė patirtis, kūrybiniai poreikiai (Ramanaukaitė, 2004), todėl dažnai yra linkę save realizuoti meninėje srityje. Poezija, muzikos kūrimas Mėtai buvo itin svarbus saviraiškos būdas, kuris padėjo išgyventi sunkumus.

Mėta subkultūros grupėje susirado naujų draugų, vienas iš jų paragino kreiptis į profesionalus, realizuoti save kitose srityse. Ji pradėjo lankyti dailės mokyklą, dailių čiuožimą, lankytis pas psichoterapeutą. Menas visada buvo greta jos, muzika, kurią atrado prisijungus prie subkultūros, tapo vienu svarbiausiu dalyku jos gyvenime. Patyrus traumą, prisiminė savęs paieškas per subkultūros propaguojamą stilių, muziką ir dėl to jautėsi laimingesnė:

Atrodydama alternatyviai, susiradau daug naujų draugų. Vienas iš jų pastūmėjo mane ieškoti profesionalios pagalbos. Po ilgų „kovų“ su tėvais, palaikoma tik draugų, metusi muzikos mokyklą, pasukau į dailę. Taip pat pradėjau lankyti dailių čiuožimą, baletą, atradau tai, kas man patinka. Niekada neapleidau meno – savo išsigelbėjimo. Muzika taip pat tapo svarbiausiu bendrakeleivių gyvenime. Būtent ta muzika, kurią radau prisijungusi prie alternatyvių žmonių bendruomenės. Tiesa, pradėjusi sportuoti ir lankytis pas psichoterapeutą,

truputį apleidau savo stiliaus paieškas. Vis dar įvairiomis spalvomis dabinau plaukus ir džiaugiausi kaskart tai padariusi, tačiau visas laisvalaikis buvo nukreiptas į hobius. Patyrus traumą, teko keliems mėnesiams nutraukti sportą. Jau maniau, kad viskas, dėl ko sunkiai dirbau, yra prarasta, tačiau trauma padėjo prisiminti tai, kas man palaikė gyvybę ir anksčiau – alternatyvius stilius. Pradėjau ieškoti savęs net dar intensyviau, kurti, groti pianinu, gitara, ukulėle, nusiskutau plaukus, ėmiau rengtis vyriškais rūbais. Plyšęs meniskas ir trūkusi saugyslė buvo tarsi atgimimas. Grįžau sportuoti gana greitai, viltis pasiekti daugiau varė į priekį kaip niekad. Šįkart derinau naująjį savo stilių su sportu ir jaučiausi žymiai laimingesnė.

Įsitraukimas į subkultūras, jų puoselėjamas veiklas muzika, teatrą, šokį ir kitas, skatina asmens socializaciją (Osgerby, 2014). Mėtos savęs realizavimas subkultūroje padėjo jai labiau socializuotis, įsitraukti į aktyvias veiklas.

Mėta pasakoja, kad geros emocijos, pasitikėjimas savimi greitai išblėso, kai ji pajuto grįžtančios depresijos simptomus. Čiuožimas nebeteikė laimės, ji pradėjo jausti trūkumą to, kas anksčiau padėjo susitvarkyti su emocijomis. Ji nustojo sportuoti, pakeitė mokyklą, pasinėrė į depresiją. Naujoje mokykloje susipažino su naujais subkultūrų nariais, kurie ją ragino nepasiduoti, ieškoti savęs. Jų dėka Mėta nustojo save žaloti, vėl keitė išvaizdą, jautėsi rami, lyg būdama savo vietoje:

Deja, laimė nesitęsė ilgai. Pajutau grįžtančius depresijos simptomus, čiuožimas laimės nebeteikė. Dalyvaudama varžybose, čiuoždama užsienyje su olimpiniais čempionais, verkdavau naktimis, kad pagaliau siekiu savo svajonės, tačiau nieko nebejaučiu tam, ką anksčiau taip mylėjau, kas padėjo man atsistoti po visos emocinės žalos, patirtos gyvenime. Penkiolikos nustojau čiuožti, pakeičiau mokyklą ir smarkiai grįžau į depresiją, atsinaujino valgymo sutrikimai, nerimas ir visa, kas jau buvo pamiršta. Visgi naujoje aplinkoje sutikau dar daugiau alternatyvių žmonių, kurie mane pastūmėjo ieškoti savęs, nepasiduoti. Būtent jų dėka nustojau save žaloti, stengiausi atsigauti. Įsivėriau pirmąjį auskarą į nosį, gana greitai po to, ir į lūpą, nusidažiau plaukus juodai/raudonai per pusę, ėmiau rengtis tomis spalvomis ir supratau, kad pagaliau jaučiuosi žymiai geriau. Pirmą kartą gyvenime su tokia išvaizda likau ilgiau nei pusmetį, jaučiausi rami, tarsi būčiau savo odoje. Mano gyvenime atsirado vis daugiau žmonių iš įvairių subkultūrų, kuriuos iki pat šiol galiu vadinti tikrais artimais draugais.

Raidos psichologai (Žukauskienė, 2012) teigia, kad jaunuoliai būna linkę į eksperimentus, kurių pasėkoje gali surasti savo vietą visuomenėje. Mėta, bandydama spręsti savo psichologines problemas, nuolatos eksperimentavo, keitė išvaizdą, užsiėmimą/veiklą, mokyklą, ir tai jai suteikė pasitikėjimo, ramybės, subkultūros grupėse ji rado naujų tikrų draugų.

Mėtos problemos, jų sprendimas

Mėtai su problemomis padėjo susitvarkyti draugai. Tėvai jos atsisakė, tačiau paraginta draugų, po bandymo nusižudyti, ji užsiregistravo pas psichiatrą, kuris jai diagnozavo sunkią depresiją, ribinį asmenybės sutrikimą. Mergina pradėjo gydytis, vartoti vaistus. Ji pamilo savo išvaizdą, sustiprėjo motyvacija keltis iš lovos, įveikti stresą:

Tėvai atsisakė manęs, tačiau tai man sukėlė tik dar daugiau palengvėjimo. Supratau, kad neturiu jokio ryšio su jais. Pastūmėta savo draugų iš įvairių subkultūrų, po paskutinio bandymo nusižudyti, užsiregistravau pas psichiatrą, man buvo diagnozuota sunki depresija ir ribinis asmenybės sutrikimas, kuris pasaulyje yra stigmatizuojamas kaip tas sutrikimas, kurį turi tik patys šlykščiausi žmonės. Pradėjau vartoti antidepresantus, atsirado motyvacija užsiimti mėgstama veikla. Pagaliau gyvenimas nebeatrodė toks tamsus. Žiūrėdama į veidrodį, mačiau tai kas man patinka, pamilau kiekvieną auskarą, kiekvieną kūno modifikaciją taip kaip niekad iki tol, supratau kiek daug tai man padėjo. Kai depresija prirakindavo prie lovos, vis tik sugebėdavau rasti jėgų atsikelti ir išsivalyti naujai įvertų auskarų skylutes, nes norėjau, kad šie sugytų, nebūtų infekcijų. Kai stresuodavau, nusidažydavau plaukus kita spalva ir atsigaudavau, supratau, kad nors gyvenimas slysta pro pirštus, vis dar galiu kontroliuoti tai, kaip atrodau, pamilti save iš naujo.

Jaunuoliai noriai priima jiems siūlomas idėjas, pagalbą, motyvaciją (Furlong, 2013), tik ji turi būti suteikiama tinkamai, atsižvelgiant į jaunuolio interesus, kokios pagalbos jis nori. Iš Mėtos pasakojimo galima suprasti, kad jaunuoliams, priklausantiems subkultūrai, susidūrus su problemomis, itin svarbus aplinkinių palaikymas, paskatinimas. Mėta, nesulaukė palaikymo iš tėvų, bet jai padėjo kiti – medikai, kurie suteikė profesionalią pagalbą įveikiant sveikatos problemas; subkultūros grupės nariai, kurie pamotyvavo merginą keisti požiūrį į save, gyvenimą.

Mėtai teko susidurti ne tik su psichologinėmis problemomis. Neretai iš kitų mokinių ji sulaukdavo komentarų, keistų žvilgsnių, gatvėje sutiktų vyresnio amžiaus žmonių pasiūlykštėjimą demonstruojančių žvilgsnių. Dėl patirtų patyčių mokykloje, mergina bendravo su mokyklos socialine pedagoge, psichologe, tačiau pati jas tikindavo, kad viskas yra gerai. Jie siūlydavo pasikalbėti su jaunuoliais ar jų tėvais kurie tyčiodavosi iš merginos. Daug Mėtos pažįstamų subkultūros narių sulaukia iš aplinkinių neigiamos reakcijos, tačiau mergina gina visus, kas patiria patyčias:

Kai mokiausi ankstesnėje mokykloje, neretai sulaukdavau įvairių komentarų iš mokinių. Tiesa, daugiausia tokių sulaukiau, kai pradėjau rengtis vyriškiau ir nusiskutau plaukus. Tada patyriau patyčias. Bandžiau bendrauti su mokyklos specialistais, tačiau aš visada jiems sakydavau, kad man viskas gerai, jie siūlydavo pasikalbėti su mokiniais ar net jų tėvais. Vėliau plaukus šiek tiek atsiauginau ir ėmiau dažyti, daugiau sulaukdavau nepritarančių, keistų

žvilgsnių. Visai kitas reikalas būna, kai kur nors išeinu. Nėra buvę dienos, kad vyresnio amžiaus žmonės nenumestų pasišlykštėjusių žvilgsnių. Daug mano pažįstamų, kurie taip pat propaguoja alternatyvų stilių, yra sulaukę įvairių šlykščių dalykų iš aplinkinių. Yra ne kartą tekę kreiptis į pedagogus dėl kelių vaikinukų, kurie vis padegdavo mano draugo plaukus (vaikinas juos auginosi iki pečių). Pedagogai pasikalbėdavo su jais, tačiau tai vargiai padėdavo. Aš šiaip ginu kiekvieną, kuris sulaukia bet kokių patyčių iš aplinkinių.

Iš Mėtos pasakojimo galima suprasti, kad jaunuoliai, kurie priklauso subkultūros grupėms, susiduria su aplinkinių neigiamu požiūriu į juos, patyčiomis, tačiau ne visi yra linkę dalintis savo problemomis. Mėta tik minimaliai savo problemas sprendė su specialistais, pedagogais. Mėta norėtų, kad būtų stiprinamas žmonių tolerantiškumas, kad visi būtų priimami tokie, kokie yra:

Norėčiau, kad visur būtų keliamas žmonių tolerantiškumas, kad žmogus gali save laisvai reikšti ir būtų priimtas koks yra. Norėčiau, kad mokyklose, už jų ribų būtų skatinama nesikišti į kitų reikalus ir neteisti pagal išvaizdą. Liūdna, kad iki šiol dauguma nesupranta, kad išvaizdos keitimas ne tik nėra tik kvailo maišto simbolis, bet netgi gelbėja gyvybes tiems, kam tampa vieninteliu būdu pabėgti nuo skaudžiausios prispaudusios realybės.

Subkultūros nariai apsivelka gerai apgalvotą „apdarą“, taip sutelkdamas dėmesį į dvi skirtingas auditorijas, todėl jam svarbus žiūrovas, kuris iš šono mato ir vertina atliekamus vaidmenis (Sweet, 2005), tačiau subkultūros nariui svarbus teigiamas aplinkinių požiūris. Teigiama aplinkinių nuomonė jam suteikia pasitikėjimo savimi, drąsos bei paskatinimo saviraiškai (Williams, 2011; Gavrilyuk 2016). Mėta, kaip ir dauguma subkultūros narių, tikisi iš aplinkinių supratingumo ir tolerantiškumo.

Jaunuolio, priklausančio gotų subkultūrai, Tado istorija

Tado istorija apie savęs ieškojimą ganėtinai trumpa. Tada subkultūra žavėjo nuo pradinių klasių, jis ne tik tuo žavėjosi, bet ir norėjo save matyti kaip jos atstovą. Gotų subkultūrai priklauso palyginus neilgai, apie trejus metus:

Man nuo pradiniu klasių buvo gražūs žmonės su auskarais ir jų alternative stilius. Nuo vaikystės norėjau atrodyti taip, kaip atrodau dabar. Alternative stiliui, gotų subkultūrai priklausu tik apie 3 metus. Aš visai neseniai pradėjau taip rengtis, dažyti plaukus ir puoselėti savo stilių kaip norėjau, kaip įsivaizdavau.

Tadas pasakoja, kad jį domėtis subkultūra paskatino aplinka, sunkumai moksle, patirtos patyčios. Vaikinas sulaukė mamos, draugų palaikymo, pritarimo norui atrodyti savaip:

Manau, kad mane paskatino atrodyti taip kaip atrodau mano aplinka ir visi sunkumai. Iš manęs visą gyvenimą tyčiojosi dėl mano interesų, išvaizdos, man sakydavo, jog mano oda per balta ir tiksluose moksluose man niekada nesisekė. Tačiau, man labai padėjo mano mama,

kuri nuolat palaikė kylant sunkumams, taip pat ir mano draugai, kurie parodė, kad galiu atrodyti kaip Aš noriu ir nekreipti dėmesio į negatyvas reakcijas iš kitų.

Sunkumai, su kuriais susidūrė Tadas, tai kitokios gyvenimo nuostatos ir būdas, patyčios dėl išvaizdos ir pan. Subkultūra siejama su savitu jaunimo elgesiu, jų polinkiu į tam tikras vertybines preferencijas, tam tikrų normų bei gyvenimo būdo, atspindinčio jų būklę, priėmimu ar atmetimu (Smolík, 2013).

Tadas kalbėjo apie savo jauseną, kad dabar labiau savimi pasitiki, jam mažiau kyla dvejonų, nepasitikėjimo, kompleksų, tapo lengviau bendrauti su kitais, jis nebijo suklysti, pataisyti, išmoko priimti klaidas:

Jaučiuosi lyg pagaliau galiu save išreikšti taip, kaip norėjau visa savo gyvenimą ir labiau pasitikiu savimi, savo išvaizda. Jaučiu, kad palikau tvirtesnis, žinau ko noriu, nebedvejoju, mažiau kompleksuoju dėl savo kitokios išvaizdos, baltos odos. Svarbiausia, pasitikiu savimi, nes kai nesisekdavo, labai abejodavau savimi, dabar suklystų, pasitaisau ir darau vėl. Išmokau geriau bendrauti su kitais, kalbėtis, juoktis. Tikrai jaučiuosi geriau galėdamas save išreikšti, būti savimi.

Tadas sugebėjo išreikšti save subkultūroje, dėl to įgijo didesnę pasitikėjimą savimi, gebėjimą save išreikšti, nebijoti klysti ir jaustis savimi.

Tado problemos, jų sprendimas

Tadas, kalbėdamas apie savo problemas, labai nerimavo, buvo matyti, kad nesijaučia gerai. Jaunuolis pasakojo, kad susiduria su patyčiomis, neigiamu aplinkinių žmonių požiūriu į jį. Patyčios ypač neigiamai paveikė vaikina, jam prasidėjo depresija, psichozė, panikos priepuoliai:

Patyčios, aplinkinių neigiamas požiūris ir pan. Iš tiesų patyčios labai paveikė mano gyvenimą, kad pradėjau gerti išrašytus slopinančius vaistus nuo psichozės ir depresijos. Iš manęs nuo ankstyvos vaikystės iki dabar tyčiojasi. Būdavo, kad apsimendavau, apsiverkdavau, ištikdavo panikos priepuoliai prieš pamokas arba pamoku metu, taip pat nuo streso aplinkoje.

Problemos, kurias dažnai patiria subkultūrai priklausantis jaunimas – tai atskirtis, patyčios, konfliktai ir pan. (Smolík, 2013). Tado pasakojimas patvirtina, kad patyčios opi jaunuolių, priklausančių subkultūrai, problema. Tado patirtos patyčios paveikė jaunuolio emocinę, psichologinę būseną, lėmė sveikatos problemas.

Tadas pasakojo, kad kreipėsi pagalbos į psichologę ir psichiatrę, kurios padėjo išmokti suvaldyti stresą, paskyrė gydymą. Medikų pagalba ir mamos palaikymas padėjo jam labiau pasitikėti savimi. Mokykloje Tadas bendrauja su socialine pedagoge, kai reikia kreiptis į ją, jie pasikalba, jis pabūna pas ją, kad nusiramintu. Vaikinas sako, kad papildomos pagalbos jam nereikia, gauna jos pakankamai:

Kreipiuosi pagalbos, jos man labai reikia. Dabar turiu nuostabias psichologę ir psichiatrę, kurios man labai padėjo, savimi labiau pasitikėti ir padėjo išmokti tvarkytis su stresu. Reguliariai einu arba susiskambinu su savo psichologe, lankausi pas psichiatrę, kuri man išrašo vaistų, padeda dėl gilesnių problemų. Mokykloje, jeigu pasijaučiu blogai, einu pas socialinę pedagogę, ji padeda man nusiraminti, leidžia pabūti kol nusiraminu, nes mokykloje nėra kažkokios klasės, kur galėčiau pabūti vienas, o sunkių momentų tikrai būna. Socialinė pedagogė siūlo pagalbą dėl patyčių, bet nelabai ką gali ji man padėti, nes nepakeis ji aplinkinių. Tai pat turiu labai mane palaikančią mamą. Daugiau nemanau, kad man šiuo metu reikia pagalbos. Gaunu visą, kurios reikia, ir iš aplinkinių, ir specialistų.

Nors jaunuolis Tadas kalbėdamas apie save, savo išgyventus potyrius, problemas jaudinosi, nerimavo, tačiau teigė, jog sulaukia jai reikiamos pagalbos, sprendžiant jo problemas, gaunama pagalba jį tenkina bei padeda išspręsti jo problemas.

Jaunuolės, priklausančios emo subkultūrai, Rūtos istorija

Rūta pasakojimą pradėjo nuo savo išvaizdos apibūdinimo, subkultūros, kuriai priklauso, stiliaus. Rūta priklauso emo subkultūrai, kuri, jos teigimu, šiuo metu rečiau sutinkama visuomenėje. Šios subkultūros stilius Rūtos gyvenime atsirado per trumpą laikotarpį. Mergina pasakoja, kad mirus tėčiui ji dėvėjo juodos spalvos rūbus, praėjus gedului Rūta savo aprangoje nesurado kitų spalvų, tik juodą. Šalia nuolat buvusi draugė pradėjo domėtis subkultūra, taip ir Rūta pradėjo žiūrėti į save kaip šios subkultūros atstovę. Tuo metu Rūtos būsenai, slogiai nuotaikai išreikšti emo subkultūra buvo tinkamiausia:

Esu dabar beveik išnykusios, gal apmažėjusios emo subkultūros atstovė, nors man ją sudėtinga išreikšti per išvaizdą. Turiu tipinę emo šukuoseną, „grifką“, kuri dengia pusę veido, pakeliu plaukus ir nešioju kaspinuką juose. Auskarų veide neturiu, akis dažau juodai. Apranga labai standartiška, juoda su ryškios spalvos detalėmis, raudona, rožinė, žalia, inkariukai, kartais „kerzai“, pūstas sijonas, plėšytos pėdkelnės, kelnės. Šios subkultūros stilius į mano gyvenimą atėjo staiga, kai buvau aštuntokė, pirmomis rugsėjo dienomis mirė mano tėtis, tada mano gyvenime atėjo toks metas, kai apranga visada juoda, manau esate girdėję apie gedulą, pusę metų vaikščiojau juodai apsirengusi, po to supratau, kad nebesugebu rengtis kitaip, draugė kažkaip pradėjo domėtis subkultūra, na ir aš „užsikabinau“. Tuometinei mano būsenai labai tiko emo judėjimas, slogi nuotaika ir pan. Taip tapau tu, kuo esu dabar.

Rūta įsitraukti į subkultūrą paskatino aplinka, artimo žmogaus netektis. Rūta subkultūrą pasirinko dėl savo emocinės būsenos. Kaip teigiama literatūros apžvalgoje, jaunuoliai linkę prisitaikyti prie supančios aplinkos (Ramonienė ir kt., 2012), emo subkultūra suprantama kaip

„emocija“, kuriai būdingas pažeidžiamumo jausmas ir noras išreikšti savo jausmus, kuriuos išgyvena jaunas žmogus (Avramecs, Mukstupāvels, 2000).

Rūta pasakoja, kad emo subkultūra jai padeda save išreikšti, tvarkytis su savo emocijomis, atrasti save, turėti draugų su panašia patirtimi, kurie ją palaiko, išklauso. Rūtai dėl turimo palaikymo dabar lengviau emociškai:

Subkultūra, tai mano „išsigelbėjimo ratas“. Buvau emociškai sugniuždyta, tai slėpiau, užsidėjau išvaizdos „kaukę“, kuri tapo mano gyvenimo būdu. Atradau savyje kažką, kas patinka, t. y., meną, muziką. Būdama neformale, susiradau tokių pat draugų, kurie yra nuoširdūs, palaikantys, suprantantys, nes dauguma jų išgyveno panašias emocijas. Šie metai man tikrai morališkai lengvesni, mažiau išgyvenu, verkiu, liūdžiu, nes turiu draugų, kurie mane visada palaiko, turiu su kuo pasikalbėti, pasidalinti neigiamomis ir teigiamomis emocijomis, bet to ir išmokau mažiau viską girdėti, nes aš noriu būti savimi, o ne kažkuo kitu.

Rūtos teigimu, subkultūros nariai ją išklauso, jie pasidalina patirtimi, tuo būdu suteikdami merginai motyvacijos saviraiškai, priklausymui subkultūrai. Emo subkultūra dažnai reiškiasi emocionalumu, jos narius vienija panašūs išgyvenimai, patirtys (Bailey, 2005).

Rūtos problemos, jų sprendimas

Rūta pasakoja, kad jos išvaizdos pokyčių aplinkiniai nesuprato. Mergina gyveno mieste, kuriame nebuvo daug šios subkultūros atstovų, todėl kitų žmonių likdavo nesuprasta, gatvėje ją dažai lydėdavo nemalonūs žvilgsniai ir komentarai, buvo įžeidžiančių ar linkinčių nusižudyti. Rūta nemalonių atsiliepimų apie savo išvaizdą girdėdavo ir artimoje aplinkoje, giminių rate, ir nors ji stengėsi nekreipti dėmesio į aplinkinius, tai nebuvo lengva:

Labai norėjau pasikeisti, tačiau mano pokyčiai tapo nesuprantami kitiems. Gyvenau eiliniame Lietuvos mieste, kur gyventojų ne per daugiausiai, čia buvo vienas pankas, porėlė gotų, keli metalistai, mano draugė, kuri prijautė pankams, ir aš. Žmonės mūsų nesuprato, dažnai gatvėje lydėjo keisti žvilgsniai, replikos, liepdavo susisiūti rūbus, klausdavo ar ne karšta vasarą juodai apsirengus, kibdavo prie padažytų akių, buvo net tokių, kurie siūlydavo nusižudyti. Tikriausiai tai patyčios ar ne? Bet aš mokėjau nekreipti dėmesio į kitus, tačiau buvo labai sunku tai girdėti. Giminėje irgi girdėdavau apkalbas, tetos manęs nesuprasdavo, sakydavo, kad savo dukroms neleistų savęs taip darkyti, vis tai prikišdavo.

Kaip parodo Rūtos istorija, subkultūrai priklausantys jaunuoliai nelabai toleruojami aplinkinių, jie susiduria su užgauliojamais, patyčiomis gatvėje, apkalbomis šeimoje, giminės rate.

Rūta pasakoja, kad dėl užgauliojimų gatvėje ar artimoje aplinkoje ji niekur nesikreipė, nes tai vykdavo ne ugdymo įstaigoje. Mokykloje su socialine pedagoge Rūta mažai bendravo. Buvo nesutarimų su kitais mokiniais, buvo sukėlusį muštynes su ją užgauliojusia mergina, tačiau, kaip sako Rūta, niekas nekreipė dėmesio į muštinių priežastį, kad tai įvyko dėl aprangos:

Tačiau dėl tokių dalykų niekada nesikreipiau niekur pagalbos, nes čia nebuvo mokyklos reikalai. Su socialine pedagoge reikalų turėjau labai nedaug, tik tada kai susimušiau su viena mergina iš kitos klasės, tada reikėjo parašyti pasiaiškinimą, kodėl taip buvo, bet niekas nekreipė dėmesio, kad tai įvyko būtent dėl mano aprangos.

Rūta dėl užgauliojimo sukėlė konfliktą. Remiantis P. McLaren, (2015), subkultūrai priklausantis jaunimas gali būti nesuprastas bendraamžių, dėl ko gali kilti ginčai ar konfliktai.

Rūta norėtų sulaukti pagalbos, norėtų, kad pedagogai būtų atidesni, nes subkultūrai priklausantys jaunuoliai mokykloje patiria patyčias, kurios išprovokuoja konfliktus. Ji norėtų, kad pedagogai pasiūlytų savo pagalbą, nes ji yra uždara, pati nelinkusi kalbėtis apie savo problemas:

Norėčiau, kad pedagogai būtų šiek tiek atidesni, nes tokie mokiniai kaip aš sulaukia patyčių mokykloje, to pasėkoje tenka pačiai už save pastovėti. Manau, jie turėtų pasiūlyti savo pagalbą, tikrai nebūčiau prieštaravusi, jei būtų pasikvietę tiesiog pasikalbėti ir pasidomėti, ar neturiu kokių problemų. Man pačiai eiti prašyti pagalbos yra sudėtinga, nesu linkusi daug kalbėti apie tai, esu uždaro būdo.

Rūta nėra linkusi pati kreiptis pagalbos, nes yra uždaro būdo mergina, tačiau ji norėtų sulaukti pagalbos iš pedagogų, matyti jų susidomėjimą subkultūrų nariais bei jų problemomis.

Jaunuolės, priklausančios reivo subkultūrai, Ritos istorija

Rita pasakoja, jog subkultūra domisi ilgesnį laikotarpį, ji atstovauja reivo subkultūrą. Subkultūromis pradėjo domėtis po truputį, tačiau priežasčių įvardinti negali, tiesiog jai patiko pokyčiai, nori jaustis kitokia, turi bendraminčių, kuriems gali pasipasakoti bei sulaukti pagalbos:

Subkultūrai priklausau jau ilgą laiką, net negaliu pasakyti, kiek laiko, bet tikrai ne metai ar du, save priskiriu reivui. Net nežinau, kodėl įsitraukiau, tiesiog pamažu pradėjau keistis, gal dėl to man patinka, jaučiuosi kitokia. Priklausymas subkultūrai duoda vieną labai fainą dalyką, tu žinai, kad kažkam gali priklausyti, turi šalia tokių pat kaip tu, gali jiems pasipasakoti tokiems draugams, tau padės ar šiaip išklausys. Subkultūra atspindi spalvotą, pozityvią mano asmenybę, kupiną meilės, juoko, kuri nori gėrio ne tik sau, bet ir aplinkiniams.

Ritos pasirinkimą priklausyti subkultūrai lėmė šios skleidžiamas pozityvumas, kuris svarbus jos asmenybei, skatina meilę ir gėrio siekį sau bei aplinkiniams. Kaip teigia Collin (2018), reivo subkultūros nariai skatina „saugų“ jausmą bendruomenėje, ramybę, vienybę, pagarbą. Tai akcentavo ir Rita savo pasakojime.

Ritos problemos, jų sprendimas

Rita įvardijo didžiausią jai kylančią problemą – aplinkinių nesupratimas, kodėl ji realizuoja save subkultūroje, kuo ši subkultūra ją žavi, jos propaguojama muzika, spalvota apranga, plaukai, judesys teigiama emocija:

Didžiausia problema yra tikriausiai, kad kiti manęs nesupranta, dėl ko aš esu šitoje subkultūroje, kaip man gali patikti jų muzika, jei jų teigimu, tai vien užesiai, kodėl aš vaikštau spalvota, važiuoju į festivalius, keliomis spalvomis dažau plaukus, daug šoku, judu. Kiti net klausia, kas man gerai, kodėl aš visada geros nuotaikos. Tikriausiai keista girdėti, kad žmonėms linksmi žmonės kelia nuostabą, bet deja, taip yra. Realiai kiekvienas žmogus yra skirtingas, negaliu nieko pakeisti, kas patinka man nebūtinai gali patikti kitam, tad tiesiog reikia susitaikyti su tuo.

Ritos pasakojimas atskleidžia problemą, kad aplinkiniai žmonės nelinkę priimti subkultūros narių, net jaunuolių teigiamos emocijos, pozityvumas, ryški išvaizda kelia pasipiktinimą visuomenėje.

Rita prisimena, kad būdama jaunesnė dažnai kreipėsi į klasės auklėtoją, socialinę pedagogę, dalinosi su jomis savo problemomis dėl nesutarimų su bendraklasiais, dėl ginčų su jais. Rita sulaukdavo pedagogų patarimų, paskatinimo, todėl labai tuo džiaugiasi, galėdama pasikalbėti su specialistais bei sulaukti jų pagalbos:

Kai buvau kažkiek jaunesnė, kreipdavausi su visomis savo problemomis, tiksliau koks ten kreipimasis, pasiskųdavau, nors rimtų problemų niekada neturėjau, tačiau sakydavau, kad manęs nesupranta, kad klasiškai keistai į mane žiūri kodėl aš tokia esu, kodėl aš daug juokiuosi, kodėl nenustygstu vietoje, kartais susiginčydavau su jais, taip aš buvau auklėta namie, kas blogai ateini ir pasakai tėvams, mokykloje auklėtojai, tai šis įprotis labai ilgai mane lydėjo. Visus savo nusiskundimus išsakydavau auklėtojai, vėliau auklėtoja mane nukreipė pas socialinę pedagogę, dažnai pas ją apsilankydavau. Tai tikrai ne kartąėjau, tiesiog pasišnekėti su socialine pedagoge, tai, ji man tiesiog vos ne kai psichologė buvo, išklausydavo ir patardavo, ką daryti, kaip nekreipti dėmesio, skatindavo daryti tai, kas man patinka. Kadangi pakeičiau mokyklą, naujoje mokausi neilgai, tačiau jau teko susipažinti su socialine pedagoge, pasikalbėti, koks yra mano būdas, nes bendravimas man tiesiog būtinas. Tai va, gal man pasisekė, sutikau geras socialines pedagoges, specialistes, jeigu ko nors norėdavau ar ko nors paklausdavau, man atsakydavo ir nebuvo taip, kad nueini, o ji tyli, pasakai, o ji žiūri keistai. Džiaugiuosi, kad jos šalia, nes jos man lyg draugės.

Iš Ritos istorijos galima suprasti, kas socialinė pedagogė ir klasės auklėtoja jai yra tie žmonės, kurie visuomet ją išklauso. Mergina nebuvo susidūrusi su rimtomis problemomis dėl subkultūros, tačiau bendravimas su specialistais jai yra svarbus ir būtinas. Rita linkusi išsipasakoti, pasidalinti net menkiausiomis problemomis, ir džiaugiasi, kad gali visad sulaukti paskatinimo bei patarimo.

Nors Rita teigė, kad socialinės pedagogės pagalbos ji sulaukdavo, tačiau, būdama subkultūros atstove, jai sudėtingiau pritapti mokykloje, ypač kai čia mokosi daug moksleivių. Mergina norėtų pagalbos, susipažįstant su kitais jaunuoliais, kurie priklauso subkultūroms:

Galiu pasakyti, nors visą pagalbą tikrai gavau, man socialinė pedagogė padėjo, bet yra vieną problemą, kad kai esi kitoks, tave priima sunkiau, kad va ir dabar, naujoje klasėje man pritapti sunkiau, iš dalies norėčiau, kad padėtų man prisitaikyti mokykloje, supažindintų su panašiais į mane, nes mokykla mano didelė ir nėra taip lengva susirasti draugų, tai norėčiau tokios pagalbos. Žinau visada galiu jos paprašyti, tačiau tai būtų naudinga ne vien man.

Ritos pasakojimas rodo, kad iš socialinės pedagogės ji tikisi pagalbos, kaip pritapti klasėje, mokykloje, kaip susirasti naujų draugų. McLaren (2015) teigimu, pagrindinis socialinio pedagogo siekis – pozityvi integracija, šviečiamoji, koordinacinė veikla, siekiant sėkmingos socializacijos.

Jaunuolės, priklausančios pankų subkultūrai, Saulės istorija

Saulė pasakojimą pradėjo nuo savo išvaizdos apibūdinimo, kad ji dėvi ryškius rūbus, jos plaukai violetinės spalvos, turi tatuiruočių ir pan., save išreiškia pankų judėjime. Potraukį tokiam stiliui ji pajuto dar paauglystėje, ji klausė alternatyvios muzikos, atrado subkultūras, domėjosi Japonijos kultūra. Pradėjusi keisti savo išvaizdą, mergina norėjo būti savimi, tačiau pokyčiams prieštaravo jos tėvai:

Aš esu tiesiog aš, su savo kiaušinio trynio geltonumo kailiniais, mėtiniais auliniiais, spalvotomis kojineimis, violetiniais plaukais, tatuiruotėmis, auskarais, pasidarytais iš lėlių galvų ir daugybe kitų aksesuarų, kurie mane su hipiais. Suvokimas, kad mano estetinis skonis gerokai skiriasi nuo daugumos žmonių, mane pasiekė dar paauglystėje: ėmiau klausyti alternatyvios muzikos, atradau įvairius judėjimus (pankai, hipiai, metalistai, gotai), itin domėjausi Japonijos kultūra, skaičiau daug knygų ir plėčiau akiratį. Pamažu ėmė keistis mano pasaulėžiūra, supratau, kad nebenoriu turėti ilgų, rudų plaukų ir dėvėti blankių tonų, niekuo neišsiskiriančius mamos išrinktus drabužius, pasinėriau į pankizmą. Deja, rengtis taip, kaip man patinka, ėmiau kur kas vėliau, nes šeima smarkiai priešinosi mano norui būti savimi – anot jų, mane buvo užvaldęs tipinis paaugliškas noras maištauti, praeisiantis po metų ar dviejų. Jų nelaimei, tai negalėjo būti dar toliau nuo tiesos.

Saulė pasakoja, kad noras pakeisti savo gyvenimą nebuvo pagrindinė priežastis, paskatinusi domėtis subkultūra. Saulė užaugo romų šeimoje, gyveno su mama, seneliais, tėvas šeimą paliko kai jai buvo ketveri. Mergaitė buvo auklėjama pagal romų tautos vertybes, kurios Saulei atrodė amoralios, nepriimtinos, prieštaravo jos įsitikinimams, ir skatino priešintis bei maištauti. Saulės šeima bandė ją palaužti ne tik morališkai, bet ir fiziškai, naudojo smurtą. Priešingai, įsitraukimas į

subkultūrą jai suteikė daugiau pasitikėjimo savimi, asmenybinio tvirtumo. Stiliaus pakeitimas jai tapo ginklu prieš neteisybę, skydu nuo manipulavimo:

Negaliu teigti, kad muzika ir subkultūrų atradimas buvo pagrindinė priežastis, kodėl nusprendžiau eiti prieš sistemą. Nuo pat mažens buvau maištingas vaikas, atsikalbinėdavau prieš šeimos narius ir mokytojus, keikdavausi, darželyje įsiveldavau į muštynes su vaikais. Tėvas (lietuvis) šeimą paliko man būnant ketverių, tad užaugau su mama ir jos tėvais. Jie romai (visuomenė kur kas geriau juos žino kaip čigonus), tad stengėsi mane auklėti pagal savo vertybes: „kišti per gerklę“ religiją (per prievartą buvau pakrikštyta, priėmusi Komuniją ir Sakramentą); bandė įteigti, kad jau šešiolikos būsiu prigimdžiusi vaikučių mamos išrinktam jauniui, kad mano mokymasis yra nė velnio nesvarbus, kad galėsiu gyventi iš pašalpų kaip kitos romų merginos, kad vyras yra šeimos galva, o aš turėsiu atlikti bejausmės marionetės, auginsiančios vaikus, pareigą. Pamenu, man buvo dvylika, kai mama su močiute jau kalbėjo, už kokių trečios eilės pusbrolių mane galėtų ištekinti praėjus dar keleriems metams. Visa tai buvo taip amoralu, šlykštu, neteisinga, prieštaravo mano vertybėms ir įsitikinimams, ir, savaime suprantama, tik dar labiau mane paskatino priešintis, paliekant bjauriausių įspūdį giminėms ir potencialiems jaunikiams – atsisakydavau kalbėti romų kalba, prie stalo drąsiai kalbėdavau apie savo politines pažiūras ir feministines pažiūras, „per dantį“ traukdavau ne tik šeimą, bet ir svečius, o mano tonas buvo nuolat pritvinkęs sarkazmo. Deja, šeima ir toliau mėgino mane palaužti, kalbomis apie tai, kad mano siekiai ir svajonės nieko nereiškia, kad tokiu elgesiu nieko neįrodysiu, neretai iš močiutės gaudavau ir antausį ar spyrį į šonkaulius. Močiutė sakydavo, kad mane apsėdo velnias, o jį išvaryti bandydavo pasitelkdama tiek fizinį, tiek emocinį smurtą. Bet priešingai nei kaulai, mano dvasia nepalūžo, susiplėšiau pirmuosius džinsus, raudonai nusidažiau plaukus pigiais dažais, su siuvimo adata prasivėriau pirmą auskarą lūpoje ir užsisėgiau ant rankos spygliuotą apyrankę, kadaise buvusią močiutės šuns antkakliu. Jaučiausi kaip iš naujo gimusi ir supratau, kad man tai buvo daugiau nei stilius, tai buvo mano ginklas prieš neteisybę ir skydas nuo manipulavimo.

Save realizuoti subkultūroje Saulei buvo vienas iš būdų pakeisti savo gyvenimą. Būdama maištinga, per subkultūrą ji išreiškė savo nenorą gyventi pagal tautos ir šeimos tradicijas. Moksliniuose tyrimuose (Šatūnienė, 2014) teigiama, kad jaunimo subkultūra dažnai priskiriama judėjimui, atsiradusiam dėl noro pasipriešinti vyraujančiai tradicinei kultūrai, kad subkultūros nariams svarbus siekis keisti nusistovėjusias normas (Landowski, 2015).

Saulė tęsdama pasakojimą apie raišką subkultūroje, akcentavo, kad pradėjus keisti savo stilių, ji jautėsi emociškai stipresnė, pradėjo daugiau šypsotis, reikšti savo nuomonę, kovoti už save, jos gyvenimas įgijo prasmę:

Nors šeimos bandymai įsprausti į mane į rėmus, „perlipdyti“ nesiliovė, pradėjusi keisti savo stilių į artimiausių mano širdžiai, jaučiausi stipresnė dvasiškai. Mano gyvenimas įgavo daugiau prasmės, pati taip pat pasikeičiau: ėmiau dažniau šypsotis, reikšti savo nuomonę, nevengti kontraversiškų temų ir nuomonių, išmokau apginti save ir kovojau dėl vietos po saule. Kai kuriems žmonėms atrodydavo nesuprantama, kad dažyti plaukai ir apdriskę rūbai turėjo tokią didžiulę įtaką mano asmenybei ir padėjo tapti ta manimi, kokia esu šiandien. Taip, yra pankų, kurie skiautes darosi tik siekdami gauti dėmesio, yra gotų, perkančių juodus lūpdažius tik norint paerzinti nuolat kiekvieną jų judesį kontroliuojančius tėvus, tačiau visuomet yra išimčių. Ir aš esu viena iš jų.

D. R. Sweet (2005) teigimu, asmuo, priklausantis subkultūrai, apsivelka gerai apgalvotą „apdarą“, jį dėvėdamas atkreipia į save dėmesį. Saulė pasakojo, kad yra subkultūros narių, kurie nori tik atkreipti į save dėmesį arba paerzinti šeimos narius, tačiau ji nepriskiria savęs prie tokių jaunuolių, jos siekiai kiti.

Saulės problemos, jų sprendimas

Saulė pasakoja, kad mokykloje patyrė patyčias dėl išvaizdos, interesų, tautybės ir pomėgių, noro mokytis. Ji neturėjo nei vieno artimo draugo, kartais pasikalbėdavo su pedagogais, tačiau jie matydami jos išvaizdos pokyčius, elgdavosi abejingiau. Paguodos mergina ieškodavo rašydama kitiems subkultūrų atstovams, su kuriais bendraudavo internetu. Saulė būdavo užgauliojama mieste, vyresni vyrai merginą įžeidinėdavo, vadindavo necenzūriniais žodžiais, palydėdavo pašaipiais, nemaloniais žvilgsniais. Dėl žmonių stereotipinio vertinimo Saulė jautėsi atstumtą:

Iš manęs siaubingai tyčiodavosi progimnazijoje: dėl stiliaus, tautybės, interesų, apkūnios figūros ir net polinkio į menus bei noro mokytis. Neturėjau nė vieno artimo draugo, pietų pertraukas leisdavau viena, kartais pasikalbėdavau su mokytojais, tačiau net ir jie ėmė elgtis šalčiau, pastebėję mano stiliaus metamorfozę. Buvau viena kaip pirštas, o paguodos ieškodavau žiūrėdama filmus, rašydama laiškus bendraminčiams, su kuriais susipažinau internete, ir kurdavau planus ateičiai. Prie manęs kabinėdavosi vidutinio amžiaus vyrai, ne sykį esu išgirdusi klausimų, kodėl nevaikštau palei stotį, kokia mano kaina, kur mano tėvai, kodėl jie man leidžia taip išsidirbinėti, kur galima pigiai gauti narkotikų, išvadindavo asociale, valkata, atmata ir visokiais keiksmažodžiais, buvau lydimą pašaipaus juoko ir pakraupusių pagyvenusių moterų žvilgsnių. Buvau stereotipais apipinta visuomenės atstumtoji, individe, į kurią nuolat spoksodavo ir badydavo pirštais it kokį egzotinį žvėrelį zoologijos sode.

Bandydama užgožti savo skaudžias patirtis, Saulė siekė bendravimo. Ji bendraudavo su pedagogais, ieškojo draugų internete, kam galėtų išsipasakoti. Saulės istorija parodo, koks svarbus yra bendravimas jaunuoliams, priklausantiems subkultūrai. Saulė pasakoja, kad kreiptis pagalbos į

specialistus nedrįso, bijojo būti nesuprasta, abejojo ar sulauks reikiamos. Jos psichinė sveikata sparčiai blogėjo išvykus mamai, palikus jai visą atsakomybę. Saulė pasinėrė į depresiją, laiką leisdavo viena, žalojo save bandydama nusižudyti. Mergina svarsto, ar priėmė teisingą sprendimą, ar tikrai jai reikėjo visą tai iškęsti:

Nedrįsau ieškoti pagalbos pas profesionalus, lankyti terapiją, nors likus apytikriai dviem metams iki pilnametystės, mano psichinė sveikata ėmė sparčiai blogėti. Mama netikėtai susirado vaikiną ir išsikraustė gyventi pas jį į Mančesterį, palikdama rūpintis viskuo, užkraudama savo šešiolikametei moksleivei dukrai milžinišką atsakomybę. Dėl tokio įtempto ir slogaus gyvenimo tarp manęs nekenčiančių žmonių nebesugebėjau „sugerti“ skausmo į save it kempinė, nebegalėjau ignoruoti skaudžių replikų ir neteisybės, tad galiausiai pratrūkau, susirgau depresija, ėmiau žaloti save, nebejutau gyvenimo džiaugsmo, didžiąją laiko dalį praleisdavau užsidariusi kambaryje, klausydama muzikos ir gyvendama vaizduotės vaisiais, skausmą skandindavau močiutei išrašytais psichotropiniais vaistais, mėginau nusižudyti. Tačiau į psichiatrą nesikreipiau, nes nemaniau, kad liksiu suprasta, kad sulauksiu tinkamos pagalbos. Bijojau, nes buvau šventai įsitikinusi, kad gydytojai pamatę mano randuotas rankas, gyvybę praradusias akis, nerimo iškankintą veidą bei sulėtėjusią orientaciją aplinkoje, padarys savas išvadas, skirs vaistus kurie mane slopins, arba uždarys ligoninėje. Dabar žvelgdama į praeitį mąstau, kad užsidariusi savyje, padariau ne itin protingą sprendimą ir kenčiau kur kas didesnę skausmą nei privalėjau. Tačiau tuometinė emocinė trauma buvo per stipri, negalėjau savęs priversti pasitikėti nepažįstamaisiais, kiekvienas naujai sutiktas veidas vertė nerimauti ir žvelgti į jį kaip į priešą.

Saulė atvirauja, kadangi atsisakė ieškoti pagalbos, nelabai ką galėtų pasakyti apie socialinius pedagogus. Su dviejų mokyklų socialiniais pedagogais jai teko bendrauti vos kelis kartus dėl savo elgesio, mokyklos taisyklių nesilaikymo bei patyčių. Saulė pasakoja, kad abejose lankytose mokyklose socialiniai pedagogai buvo abejingi mokinių problemoms. Merginai teko matyti, kaip mokykloje konfliktai, patyčios yra ignoruojami pedagogų ir specialistų, už netinkamą elgesį mokiniai drausminami pastabomis, baudos balais, o problemos lieka nesprenžiamos. Pedagogai vedavo klasės valandėles, organizuodavo projektus ar žaidimus patyčių prevencijos tema, tačiau tai buvo labiau imitacija ir nepadėdavo nei patyčių aukoms, nei iniciatoriams. Saulė pasakoja, kad socialinė pedagogė mačiusi, kad iš jos buvo tyčiojamasi, tačiau nesiėmė jokių veiksmų, ignoravo merginos problemas:

Kadangi atsisakiau ieškoti pagalbos, mano nuomonė apie socialinius pedagogus gan siaura, nes su jais esu susidūrusi vos kelis kartus: progimnazijoje dirbusi moteris grasino išmesti mane iš mokyklos už atsikalbinėjimą bei muštynes, o gimnazijoje turėjau kelis pokalbius dėl atsisakymo nešioti uniformą bei patyčių. Tiesa, norėčiau pabrėžti vieną dalyką – nežinau, ar

čia tik man taip nepasisekė, tačiau abiejose lankytose mokyklose socialiniai pedagogai buvo be galo abejingi mokinių problemoms: ne sykį mačiau, kaip atviri konfliktai ir patyčios koridoriuose buvo ignoruojami pro šalį einančių mokytojų ir kitų specialistų, kaip už agresyvių, netolerantišką elgesį mokiniai gaudavo pastabą pasiekimų knygelėje ar baudos balų, o tada situacija būdavo palaidota užmarštin. Pedagogai kurdavo iliuziją, kad patyčių prevencijai skiria daug dėmesio: vesdavo klasės valandėles, kurių metų vaikai snausdavo ar maigydavo telefonus, organizuodavo beprasmius projektus ir žaidimukus, tapusius galvos skausmu tiek patyčių aukoms, tiek iniciatoriams. Šie veiksmai nepakeisdavo nieko. Tai tebuvo varganas bandymas įgyvendinti švietimo ministerijos pateiktus reikalavimus, nors patiems darbuotojams buvo absoliučiai nuspėjami ant moksleivių gerovės ir saugumo – progimnazijos socialinė pedagogė ne sykį praeidavo pro mane, kai buvau supama išūlių vyresnių klasių mokinių, garsiai vadinusių mane „purvina čigone, vagiančia pinigų ir arklius“. Apsimesk, kad problemos nėra, tuomet ir nereikės jos spręsti, štai kokių principu buvo remiamasi mokyklose, kurias lankiau.

Ne visad taikomi problemų sprendimo būdai išsprendžia problemą. Kaip pasakojo Saulė, socialinių pedagogų taikomomis priemonėmis problemos likdavo neišspręstos, trūko noro jas spręsti, buvo nemažai abejingumo.

Saulė pasakoja, kad pakeitus mokyklą jos problemos po mažu blėsta. Pirmą kartą ji susirado draugų, dabartinės mokyklos bendruomenė tolerantiškesnė, nors kartais atsiranda moksleivių, kurie netolerantiški, tačiau ji reaguoja žymiai ramiau. Problemas išgyvena savo draugų dėka, jie supranta Saulę, stabdo nuo impulsyvių, neatsakingų sprendimų:

Perėjus į gimnaziją, reikalai truputį pagerėjo, pirmą kartą susiradau tikrų draugų, nudažiusių gyvenimą ryškesnėmis spalvomis, esu apsupta labiau subrendusių moksleivių, mokytojų, skatinančių mane neprarasti savo potencialo. Kai situacija namie nebepakeliama, kartais galiu išsiverkti ant jų peties. Žinoma, kartas nuo karto gyvenimą apjuodindavo netolerantiški bendramoksliai, tačiau nuleisdavau jų replikas negirdomis. Išgyvenu tik savo nuostabių, supratingų, visuomet manimi tikėjusių draugų dėka. Jie niekuomet negailėdavo gerų žodžių, suteikdavo nakvynę, kai senelis namo parsivesdavo savo draugužius ir gerdavo iki paryčių, padėdavo nepergyventi dėl savanaudės, atsakomybės jausmą praradusios mamos, kviesdavo pasivaikščioti ir stabdydavo nuo impulsyvių, grėsmę mano gyvybei keliančių sprendimų.

Rasdama palaikymą bendraamžių grupėje, Saulė jaučiasi suprasta. Draugų palaikymas, paskatinimas gerina jos gyvenimo kokybę, sulaiko nuo sveikatai pavojų keliančių sprendimų.

Saulė džiaugiasi, kad jos gyvenimas ir emocinė būklė gerėja, depresija po truputį atsitraukia. Ji teigia, kad vienas didžiausių jos stiprybės šaltinių yra subkultūra, stilius, per kurį ji save išreiškia. Jei to atsižadėtų, teigia mergina, atsižadėtų dalies savęs:

Laikui bėgant, mano gyvenimas linksta į geresnę pusę. Jaučiu, kaip depresijos gniaužtai pamažu apleidžia, vėl suprantu, ką reiškia gyventi, ne tik egzistuoti. Sunkiausiai savo jaunystės metais išmokau padėti pati sau, atkakliai siekti tikslų, neprarasti savitumo, neišsižadėti vertybių ir nesileisti žeminamai. Mano stilius buvo vienas didžiausių stiprybės šaltinių, jis man nuolat primindavo, kad niekas neturi teisės manęs versti bejausme marionete, kad čia mano gyvenimas ir mano kūnas, su juo galiu elgtis kaip panorėjusi. Net jei ir išgyvenau pragarą, neketinu liautis dažyti plaukus, daryti tatuiruotes, pirkti ryškius, akį rėžiančius rūbus ir apsimesti tuo, kas nesu vien tam, kad būčiau priimta ir „suvirškinta“ visuomenės. Atsižadėdama alternatyvaus stiliaus, atsižadėčiau labai svarbios savo dalies, tad rinkausi sunkesnę, tačiau širdžiai mielesnę kelią.

Saulė norėtų pagalbos ne sau, bet žmonėms, kurie gyvena stereotipais, nesupranta subkultūros atstovų, verčia jų gyvenimą pragaru:

Galiausiai norėčiau pasakyti, kad pagalbos trokštu ne sau, o žmonėms, kurie gyvendami stereotipų burbuluose, nesugeba matyti toliau savo nosies galiuko ir mėgina paversti kitokių žmonių, tokių kaip aš, gyvenimą pragaru – metas suvokti, kad pasaulis nėra vien baltas ir juodas.

Saulė išgyvenusi maištingos asmenybės tarpsnį, susidūrusi su sunkumais, po mažu išgyvenanti savo problemas, gerėjant jos emocinei būklei, vis dėl to pagalbos norėtų ne sau, o aplinkiniams padėti, kad žmonės suprastų tokius jaunuolius kaip ji.

Apibendrinant naratyvinio interviu rezultatus galima teigti, jog jaunuoliai save priskiria metalistų, pankų, emo, gotų, reivo subkultūroms. Jaunuoliai save apibūdino kaip ryškius, įdomias asmenybes, kurių išvaizdoje vyrauja juodos spalvos ar spalvoti, nerūpestingai atrodantys drabužiai, spalvoti plaukai, kitokios šukuosenos nei įprasta, ryškus makiažas, išskirtiniai aksesuarai, aprangos detalės kurios patraukia kitų dėmesį.

Potraukis į subkultūrą dažnai lydimas muzikos bei mados. Jaunuolius saviraiškai subkultūroje paskatino ir kiti *veiksniai*: skleidžiamos subkultūrų idėjos; subkultūros esmė; galimybė saviraiškai; rėmimasis principu „pasidaryk pats“; asmens laisvė; anti autoritarizmas; pokyčių ieškojimas.

Subkultūros pasirinkimą lėmė ir jaunuolių asmeninės savybės, patirti išgyvenimai, sunkumai, patyčios, artimo žmogaus netektis, prievarta, noras kažką pakeisti, savęs ieškojimas, parodymas savęs kaip asmenybės. Taip pat priklausymas subkultūrai padeda jaunuoliams išreikšti savo emocijas, spręsti psichologines problemas.

Jaunuoliai, priklausydami subkultūrai, jaučiasi labai gerai, pozityviai, kai kurie sulaukia palaikymo iš šeimos narių, draugų, džiaugiasi, kad subkultūra padėjo jiems atrasti bendraminčių, draugų, kurie išklauso, palaiko, pataria, suteikia bendrystės pojūtį ir galimybę pasidalinti

teigiamomis bei neigiamomis emocijomis, padeda rasti savo vietą „po saule“. Priklausymas subkultūrai suteikia pasitikėjimo savimi, mažina jų kompleksus, baimę klysti, išmoko nebeventgi kontraversišku temų ir nuomonių, kovoti už save ir savo nuomonę. Nors jaunuoliai ir jaučiasi kitokie nei visi, juos tai džiugina.

Aplinkiniai žmonės nelinkę priimti subkultūrą atstovaujančių jaunuolių, todėl jie susiduria su socializacijos, bendravimo problemomis, jaučia bendravimo trūkumą, jaučiasi atstumti nuo bendraklasių, konfliktuoja, ginčijasi su kitais mokiniais. Jaunuoliai būna nesuprasti bendraamžių, aplinkinių ar net pedagogų, susiduria su neigiamu požiūriu į juos, yra raginami atsisakyti subkultūros, kuriai priklauso, jie patiria pedagogų išankstinį nusistatymą savo atžvilgiu, jaučiasi nepritampantys mokyklos aplinkoje. Taip pat dėl savo išraiškos subkultūroje, jaunuoliai girdi apkalbas šeimoje, patiria pasipriešinimą iš tėvų, susiduria su priešingos jų asmenybei ir nepriimtiniomis, tačiau šeimos brukamomis amoraliomis nuostatomis, artimoje aplinkoje patiria smurtą. Jaunuoliai patiria patyčias, priekabiavimą, girdi įžeidžiančius ar linkinčius nusižudyti komentarus, susiduria su nemaloniais žvilgsniais, girdi neigiamus atsiliepimus apie save, užgauliojimus, necenzūrinius žodžius.

Patirti sunkumai provokuoja elgesį, kuris kelia sveikatos problemas, valgymo sutrikimus, depresiją, nerimo sutrikimus, psichozę, panikos priepuolius, polinkį savižudybei, maištavimą, pamokų lankomumo problemą, ugdymo įstaigos atsisakymą, nepasitikėjimą savimi, neigiamą požiūrį į savo gyvenimą, save, neigiamai paveikia emocinę būklę.

Susidūrus su problemomis, jaunuoliams itin svarbus aplinkinių palaikymas, paskatinimas. Jaunuoliai savo problemas sprendžia socialinių pedagogų, psichologų, kitų pedagogų, medikų, tėvų pagalba, jiems labai svarbus tėvų palaikymas. Spręsti savo problemas jaunimui padėjo domėjimasis subkultūra, saviraiška menų srityse, kūryba, poezija, rašymas, aplinkos ir/ar ugdymo įstaigos pakeitimas, bendravimas su kitais subkultūrų nariais ir dalijimasis problemomis su jais, sulaukta ir motyvacijos, paskatinimo kreiptis pagalbos į specialistus. Visa tai sulaukė nuo impulsyvių, neatsakingų sprendimų.

Jaunuoliai bendrauja su socialiniais pedagogais, kalbasi apie iškilusias problemas, ateina nusiraminti jiems sudėtingu metu. Socialiniai pedagogai sprendžia jaunuolių problemas bendraudami su jais ir suteikdami informacijos kitiems asmenims apie jaunuolių subkultūras, paaiškindami apie subkultūros nario raiškos savitumą.

Sprendžiant jaunuolių problemas, socialiniai pedagogai siūlo ir pakartotinę pagalbą, linkę pasikalbėti su mokiniais, kurie išprovokavo problemą, pataria klasių vadovams valandėlių metu pravesti edukacines pamokas apie subkultūras, taiko prevencines priemones prieš patyčias. Socialiniai pedagogai veda klasės valandėles, organizuoja projektus ar žaidimus patyčių prevencijos tema, patyčių aukoms ir iniciatoriams. Jaunuoliams dažnai užtenka pasikalbėti, išsipasakoti

socialiniams pedagogams, pokalbio metu jie sulaukia patarimų, paskatinimų, kas jaunuoliams itin svarbu. Socialiniai pedagogai visad skatina jaunuolius neprarasti savo gerojo potencialo, padeda bei skatina įsitraukti į veiklas, būrelius, kad padėtų susidraugauti su kitais jaunuoliais.

Kai kurių jaunuolių teigimų, jų problemų socialiniai pedagogai neišsprendė, neanalizavo problemų atsiradimo priežasčių, eigos, arba jų taikomos priemonės nepasiteisino, neieškota kitų būdų. Už netinkamą elgesį jaunuoliai socialinių pedagogų buvo drausminami pastabomis, baudos balais, grasinimais pašalinti iš mokyklos. Jaunuoliams teko susidurti su socialinių pedagogų abejingumu, jų problemos ignoravimu, nematymu. Ne visi jaunuoliai kreipėsi pagalbos į socialinį pedagogą, bijojo likti nesuprasti ir patirti ankstinę neigiamą nuomonę apie subkultūras, nenorėjo gauti netinkamos pagalbos. Kitiems jaunuoliams buvo sudėtinga kreiptis pagalbos, nes jie bandė tai daryti, bet jos nesulaukus, dar kartą kreiptis nenorėjo.

Jaunuoliai norėtų švietėjiško pagalbos pobūdžio, kuri plėstų jų bendraklasių bei aplinkinių supratimą apie subkultūras, atskleistų ją individualios saviraiškos kontekste, skatintų pozityvų bendravimą klasėje, bendruomenėje, visuomenėje. Jie norėtų, kad žmonės turėtų daugiau supratimo apie subkultūras, nekritikuotų jų gyvenimo, nesityčiotų bei nenuvertintų jų, priimtų jaunuolių kitoniškumą, nesusidarytų išankstinės nuomonės tik dėl jų išvaizdos. Jaunuoliai norėtų sulaukti daugiau pagalbos iš socialinių pedagogų, kad jie būtų atidesni jų problemoms, su kuriomis susiduria mokykloje, labiau juos skatintų dalintis esamomis problemomis, padėtų prisitaikyti mokykloje, susirasti bendraminčių. Jaunuoliai pagalbos nori ne tik sau, bet ir kitiems subkultūrų nariams, teigdami, kad išvaizdos keitimas ne tik nėra maišto simbolis, bet galbūt, būdas, gelbėjantis gyvybes tiems, kam sunku pabėgti nuo skaudžių patirčių.

DISKUSIJA

Literatūros apžvalga atskleidė, kad atliktuose tyrimuose dažniau aptariamos tokios jaunimo subkultūros kaip *metalistai* ir *emo*, kitos – kiek rečiau (Petridis, 2014). Šis atliktas tyrimas padėjo suprasti gotų, metalistų, pankų, emo, reivo subkultūroms priklausančių šiuolaikinių jaunuolių raišką, problemas bei jų sprendimo būdus. Tyrimas parodė, kad jaunuolius įsitraukti į subkultūras skatina patirti sunkumai, išgyvenimai, savęs ieškojimas, galimybė saviraiškai. Jų potraukis į subkultūrą lydimas mados, muzikos, domėjimusi subkultūros ideologija, noru ir galimybe susirasti bendraminčių, kurie, galbūt, išgyveno panašias problemas. Šie tyrimo rezultatai patvirtina mokslininkų teiginius, kad subkultūrai priklausančius jaunuolius lydi muzika ir mada (Petridis, 2014), spontaniška saviraiška (Jakobs, 2006), galimybė parodyti individualumą (Williams, 2011) subkultūros nariai susiję glaudžiais ryšiais, potyriais, bendrais interesais (Jakobs, 2006).

Tyrimo rezultatai parodė, kad subkultūrai priklausantys jaunuoliai susiduria su bendravimo mokykloje ir socializacijos visuomenėje problemomis, jiems trūksta bendravimo, jie jaučiasi atstumti nuo bendraklasių, sunkiau įsitraukia į neformalias veiklas, konfliktuoja su kitais mokiniais, pedagogais. Jaunuoliai jaučiasi nesuprasti bendraamžių, pedagogų, susiduria su mokymosi sunkumais, patyčiomis, išankstiniu nusistatymu, jaučiasi nepritampantys mokyklos aplinkoje. Iš aplinkinių jaunuoliai girdi apkalbas, neigiamus atsiliepimus apie save, įžeidžiančius komentarus, net raginimą nusižudyti, patiria nemalonius žvilgsnius, užgauliojimus, smurtą artimoje aplinkoje. Tyrimo rezultatai patvirtina kitų tyrėjų (Ramanauskaitė, 2004) mintį, kad subkultūra yra unikalus saviraiškos fenomenas, o jaunimas yra ypatinga amžiaus grupė, kuriai būdingi išskirtiniai poelgiai bei charakterio savybės, polinkis maištauti, noras išsiskirti iš masės.

Dėl priklausymo subkultūrai jaunuolių patiriami sunkumai skatina emocines, psichologines problemas, neigiamą elgesį, pamokų nelankymą, alkoholio vartojimą ir kitus žalingus įpročius. Kitų autorių moksliniai tyrimai rodo, kad jaunimui kyla problemų ugdymo įstaigose, bendraujant su kitais jaunuoliais, jiems sudėtingiau įsitraukti į veiklas, jaučiama atstumtis nuo bendraklasių, jaunuoliai patiria patyčias (Filakovska Bobakova ir kt., 2018), gali įsivelti į konfliktus (Smolík, 2013), susidurti su priklausomybe nuo narkotikų, agresija, jaunimo nusikaltimais ir kita (Smolík, 2013; Filakovska Bobakova ir kt., 2018). Kaip teigia L. Jovaiša, jaunuolis, turintis mokymosi, emocinių ir elgesio problemų, dažnai „neranda savęs“ formalioje grupėje, kurioje laikomas negabiu, „antrarūšiu“. Jei jis jaučiasi niekam nereikalingas, neužsiima papildoma veikla, tai nusiramino ir pozityvaus vertinimo pradeda susitikdamas ir bendraudamas su neformaliomis grupėmis, taip perimamos ir subkultūros nuostatos, keliančios problemų aplinkai (Jovaiša, 2013, p. 172-173).

Šio tyrimo rezultatai išaiškino, jog sprendžiant subkultūrai priklausančių jaunuolių problemas, socialiniai pedagogai taiko švietėjiško bendravimo metodą, išklauso juos, kartu ieško problemų atsiradimo priežasčių, padeda jiems įsitraukti į veiklas mokykloje, įsitraukti į mokinių grupes.

Socialiniai pedagogai tarpininkauja jiems bendraujant su kitais pedagogais, padeda susikalbėti, pataria, kaip gerinti jaunuolių mokymosi pasiekimus, pamokų lankomumą. Socialiniai pedagogai padrąsina jaunuolius kreiptis į juos pagalbos, esant rimtesnei problemai, teikia reikiamą informaciją apie juos ugdymo įstaigos administracijai, tėvams, bendradarbiauja su kitais pedagogais, klasės vadovais, meninių dalykų pedagogais, psichologais, ieškodami problemos sprendimo būdų. Žvelgiant per pragmatistinio ugdymo prizmę (Duoblienė, 2006), jaunimas mokosi spręsti realias gyvenimo problemas, t.y., mokyklos socialinis pedagogas siekia padėti jaunimui atpažinti savo problemas, skatina kartu ieškoti jų sprendimo būdų. Gauti tyrimo rezultatai patvirtina literatūroje analizuojamus socialinių pedagogų teikiamos pagalbos jaunuoliams, priklausantiems subkultūrai, būdus. Mokslininkai išskyrė šiuos socialinių pedagogų taikomus pagalbos būdus subkultūros jaunuoliams: jaunuolių švietimas (Smolík, 2013), asmeninis bendravimas (Leliūgienė, 2003), paskatos veikti (Gudžinskienė, 2013), vaikų ugdymosi poreikių ir ugdymosi aplinkos analizė bei vertinimas (Baraldsnes, Vaškienė, 2013), bendradarbiavimas su įstaigos specialistais (McLaren, 2015), bendradarbiavimas su jaunuolių tėvais, pedagogais (Jovaiša, Gurskienė, 2012), kilusių sunkumų įvertinimas, konsultavimas, jaunuolių integravimas į mokyklos grupę, pagalba ieškant bendraminčių, sąlygų išsipasakojimui sukūrimas (McLaren, 2015).

Tyrimo metu pastebėta, kad jaunuoliai, priklausantys subkultūroms, yra gan emocionalios asmenybės, jie dalinasi savo patirtimi tik tuomet, kai jaučiasi suprasti. Jaunuoliai turi įvairių problemų, tačiau ne visada yra linkę apie jas kalbėtis, juolab kreiptis pagalbos. Jaunuoliams reikalingas paskatinimas, žinojimas, kad jų problema bus ne tik aptarta, bet ir išspręsta. Socialiniai pedagogai taiko įvairius jaunimo problemų sprendimo būdus, tačiau jiems ne visada pavyksta su jaunuoliu/e užmėgsti abipusį ryšį.

Atlikto tyrimo ribotumas yra tas, kad tyrėjos požiūris į jaunuolius, priklausiančius subkultūrai, buvo labai pozityvus, tai galėjo objektyviau vertinti tyrimo rezultatus. Nelabai pavyko atsiriboti ir nuo turimos darbo mokykloje patirties, išsamiau vertinant tyrimo duomenis, giliau pažvelgiant į socialinių pedagogų pagalbą jaunuoliams. Galbūt, tyrime dalyvavo nepakankama socialinių pedagogų, kurie būtų susidūrę su jaunuolių, priklausančių subkultūroms, problemomis.

Tyrimus šia tema tikslinga pratęsti, gilinant ir į jaunuolių, priklausančių subkultūrai, problemas, ir į jų įveikos būdus. Ieškoti tyrimais pagrįstų atsakymų, kokia pagalba yra reikalinga jaunuoliams, kaip sukurti aplinką/sąlygas efektyvesnei socialinei pedagoginei pagalbai, į kokias konkrečias veiklas galima būtų įtraukti jaunuolius, kokiais metodais tikslingai ir nuosekliai gerinti jų emocinę būseną, nepažeidžiant jų saviraiškos laisvės, bet kartu padedant pritaipinti bendraamžių grupėje, visuomenėje. Svarbu tyrinėti ir socialinių pedagogų bendradarbiavimo su kitais specialistais bei tėvais klausimus, sprendžiant subkultūros jaunimo problemas, taip pat gilintis į jų gerosios patirties sklaidą.

IŠVADOS

1. Subkultūros fenomenas aiškinamas kaip savitas ir įdomus kultūros darinys, kuriam būdingas uždarumas ir savi būties principai. Jaunystės laikotarpiu žmogus siekia naujų tikslų ir pripažinimo, ypač aktuali sava patirtis, kuri gali lemti norą priklausyti tam tikrai kultūrai ir/ar grupei, eksperimentuoti ieškant savęs. Subkultūra siejama su savitu jaunimo elgesiu, polinkiu į tam tikras vertybines preferencijas, priėmimą ar atmetimą tam tikrų normų bei gyvenimo būdo, atspindinčio jo būklę, viena iš bruožų yra apranga, kurios išskirtinumas ryškiai matomas kasdieniniame gyvenime. Jaunimo subkultūra atsiranda ten, kur skiriasi gyvenimo filosofija ir gyvenimo stilius, kur ieškoma draugų mokykloje ir už jos ribų, vieni gali aiškiai susitapatinti su konkrečia subkultūra, o kiti – laisvai reikštis keliose skirtingose subkultūrose. Egzistuoja įvairios jaunimo subkultūros grupės: gotai, metalistai, pankai, reivas, emo, hipiai ir kt.
2. Mokyklos socialinio pedagogo pagalba jaunimui, priklausančiam subkultūrai, pirmiausia lemia jo kaip specialisto funkcijos: padėti ugdytis socialinius gebėjimus, vykdyti neigiamų socialinių reiškinių prevenciją, skatinti socialinį aktyvumą, analizuoti ugdymosi poreikius ir pan. Subkultūrai priklausantiems jaunuoliams socialiniai pedagogai gali padėti spręsti iškilusias problemas, formuodami jų pozityvias nuostatas į mokymąsi ir bendravimą, konsultuodami, kurdami saugią aplinką, įveikiant patyčias, įtraukdami juos į neformalią veiklą mokykloje.
3. Remiantis empirinių duomenų analizės rezultatais, *socialinių pedagogų nuomone*, subkultūrai priklausantys jaunuoliai mokykloje suduria su socializacijos, konfliktų, privatumo ir patyčių problemomis. Jas spręsdami, socialiniai pedagogai bendrauja su jaunuoliais, išklauso juos, siūlo kartu ieškoti problemų priežasčių, padeda įsitraukti į veiklas mokykloje, tarpininkauja jiems santykiuose su kitais pedagogais dėl pasiekimų, pamokų lankomumo, padrąsina kreiptis pagalbos. Socialiniai pedagogai bendradarbiauja su kitais pedagogais, klasės vadovais, meninių dalykų pedagogais, esant rimtesnei problemai, dirba išvien su ugdymo įstaigos administracija, įtraukia tėvus ir mokyklos psichologą. Socialinių pedagogų vertinimu, jiems pavyksta sukurti sąveiką su subkultūros jaunuoliais, jie noriai bendrauja, ypač jei supranta, kad jais domimasi.

Naratyvinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad jaunuolius, priklausančius metalistų, pankų, emo, gotų, reivo subkultūroms, saviraiškai jose paskatino mada, skleidžiamos idėjos, galimybė saviraiškai, pokyčių ieškojimas, taip pat ir patirti išgyvenimai, sunkumai, patyčios, prievarta. Viena vertus, priklausydami subkultūrai jaunuoliai, jie jaučiasi gerai, ne tai padėjo jiems atrasti bendraminčių, įgyti pasitikėjimo savimi, sumažino kompleksus, baimę klysti; kita vertus, jaunuoliai jaučiasi atstumti, nesuprasti aplinkinių, konfliktuoja, girdi neigiamus komentarus, užgauliojimus ir pan., patiria sveikatos problemų. Mokykloje jaunuoliai susiduria su bendravimo problemomis, jaučiasi atstumti, jiems sudėtinga įsitraukti į mokyklos veiklas, patiria patyčias ir

kt. Jaunuoliai bendrauja su socialiniais pedagogais, kalbasi apie iškilusias problemas, ateina nusiraminti jiems sudėtingu metu. Iš socialinių pedagogų kai kurie sulaukia patarimų, paskatinimų neprarasti savo savitumo ir įsitraukti į veiklas, būrelius. Jaunuoliai norėtų didesnės socialinių pedagogų švietėjiškos pagalbos, plečiant bendraklasių ir mokytojų supratimą apie subkultūras, atskleistų ją individualios saviraiškos kontekste. Jie tikisi iš socialinių pedagogų pagalbos pozityviam bendravimui klasėje, mokyklos bendruomenėje ir visuomenėje, atidumo jų problemoms, įveikiant skaudžias patirtis.

Literatūra

1. Abramson, A. (2015). *Rave Culture: Hugs, Drugs, or Both? A study of modern rave subculture*. San Francisco: Temple University [interaktyvus], [žiūrėta 2020 m. sausio 18d.], prieiga per internetą: <https://community.mis.temple.edu/ariabramson/files/2015/05/Rave-Subculture-Research-Project-Final-Paper.pdf>
2. Allooh, N. N. Rumeel, C. M. Levant, R. F. (2013). *“Emo” culture and gender norms in late adolescents and young adults*. The University of Akron.
3. Altschuler, D. Strangler, G. Berkley, K. Burton, L. (2009). *Supporting Youth in Transition to Adulthood: Lessons Learned from Child Welfare and Juvenile Justice*. Washington: Center for Juvenile Justice Reform.
4. Aramavičiūtė, V. (2009). *Šiuolaikinio žmogaus socializacija Juozo Vaitkevičiaus socialinėje pedagogikoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
5. Arnett, J. J. (2018). *Metalheads: heavy metal music and adolescent alienation*. New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
6. Avramecs, B. Muktupāvels, V. (2000). *Pasaulio muzika*. Vilnius: Kronta.
7. Bailey, B. (2005). *Emo Music and Youth Culture*. In S. Steinberg, P. Parmar & B. Richard (Eds.), *Encyclopedia of Contemporary Youth Culture*. Westport, CT: Greenwood Press.
8. Baker, S. Robards, B. Buttigieg, B. (2015). *Youth Cultures and Subcultures – Australian Perspectives*. United Kingdom: Henry Ling Limited.
9. Baraldsnes, D. Vaškienė, A. (2013). *Socialinio pedagogo iššūkiai organizuojant ir teikiant socialinę-pedagoginę pagalbą mokiniams mokykloje*. Tiltai [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. lapkričio 18d.], prieiga per internetą: https://vb.ku.lt/primoexplore/fulldisplay?docid=TN_eue_87902763&context=Ebsco&vid=KU&lang=lt_LT&search_scope=KU&adaptor=EbscoLocal&tab=default_tab&query=any.contains,socialinis%20pedagogas&offset=0
10. Bitinas, B. (2013). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Rinktiniai edukologiniai raštai, II t. p. 276. [interaktyvus], [žiūrėta 2020 m. balandžio 24.], prieiga per internetą: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4354227/datastreams/MAIN/content>
11. Bitinas, B. Rupšienė, L. Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Socialinių mokslų kolegija, Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
12. Brockmeier, Siri. C. (2009). *„Not Just Boys’ Fun?“ The Gendered Experience of American Hardcore*. Oslo: Universitetet I Oslo.
13. Clandinin, D.J. Connelly, F.M. (2000). *Narrative Inquiry: Experience and Story*. In: *Qualitative Research*. San Francisco: Jossey-Bass.
14. Coelho, P. (2018). *Hipie*. New Yourk: Library of Congress Cataloging.

15. Collin, M. (2018). *Rave On: Global Adventures in Electronic Dance Music*. London: Serpent's Tail, Main edition.
16. Černeckienė, J. (2007). *Socialinė pedagogika: studijų knyga*. Marijampolė: Marijampolės kolegijos Leidybos centras.
17. Duoblienė, L. (2006). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija*. Vilnius: TYTO ALBA.
18. Filakovska Bobakova, D. Holubicikova, J. Madarasova Geckova, A. Dankulincova Veselska, Z. (2018). *What Protects Adolescents with Youth Subculture Affiliation from Excessive Internet Use?* In: J. Environ. Res. Public Health. [interaktyvus], [žiūrėta 2018 m. lapkričio 28 d.], prieiga per internetą: <https://www.mdpi.com/1660-4601/15/11/2451>
19. Furlong, A. (2013). *Youth studies: an introduction*. London: Routledge.
20. Furlong, A. (2011). *Future Agendas in the Sociology of Youth*. Tasmania: National Clearinghouse for Youth Studies.
21. Gavrilyuk, T. (2016). *The Dynamics of the Global Youth Subcultures and Movements: the Russian Context*. Global Media Journal. [interaktyvus], [žiūrėta 2020 m. sausio 13 d.], prieiga per internetą: <http://www.globalmediajournal.com/open-access/the-dynamics-of-the-global-youth-subcultures-and-movements-the-russian-context.pdf>
22. Geldens, P. Lincoln, S. Hodkinson P. (2011). *Editorial: youth identities, transitions, cultures*. Australian.
23. Gelder, K. (2007). *Subcultures– Cultural Histories and Social Practice*. New Yourk: Taylor and Francis group.
24. Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
25. Gudžinskienė, V. (2013). *Jaunimo socialinės sąveikos ugdymas*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
26. Hannon, S. M. (2010). *Punks – A Guide to an American Subculture*. California: Greenwood press.
27. Hebdige, D. (2002). *Subculture. The meaning of style*. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group.
28. Heller, D. F. (2014). *I-Rave: Digiphrenia's transformation of a culture*. Honolulu: University of Hawaii at Manoa.
29. Hodkinson, P. (2016). *Youth cultures and the rest of life: subcultures, post-subcultures and beyond*. Journal of Youth Studies. [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. lapkričio 30 d.], prieiga per internetą: <https://ezproxy.biblioteka.ku.lt:4418/doi/pdf/10.1080/13676261.2015.1098778?needAccess=true>
30. Huq, R. (2006). *Beyond Subculture: Pop, Youth and Identity in a Postcolonial World*. New York: Routledge, Taylor and Francis Group.

31. Jakobs, G. (2006). *Charles Horton Cooley– Imagining Social Reality*. US: University of Massachusetts Press.
32. Juodaitytė, A. (2006). *Edukologijos mokslo sklaida: ugdymo sociologijos ir socialinės pedagogikos integraciniai ryšiai*. Šiauliai: Tiltai.
33. Juodaitytė, A. (2012). *Kokybiniai edukaciniai tyrimai: teorijos, duomenų rinkimas ir analize*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
34. Johansson, T. Andreasson, J. Mattsson, C. (2017). *From Subcultures to Common Culture: Bodybuilders, Skinheads, and the Normalization of the Marginal*. SAGE [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gruodžio 15 d.], prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244017706596>
35. Jovaiša, L. (2011). *Edukologija. I tomas*. Vilnius: Leidykla „Agora“.
36. Jovaiša, L. (2012). *Edukologija. II tomas*. Vilnius: Leidykla „Agora“.
37. Jovaiša, L. (2013). *Nuo pedagogikos edukologijos link*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
38. Jovaiša, T. R., Gurskienė O. (2012). *Socialinės inovacijos bendruomenėje: socialinio pedagogo požiūris*. *Socialinis ugdymas*, Nr. 19 (30), p. 42–52.
39. Kabas, B. (2017). *Today's youth subcultures: Resistance or corporation*. Sakarya: Cross Mark.
40. Kaffemanas, R. Gerulaitis, D. (2001). *Jaunimo subkultūrų grupės: elgsena, adaptacija, psichologinis vertinimas*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
41. Kardelis, K. (2016). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
42. Kavolis, T. (2012). *Aktyvumo būsenos skinhedų subkultūroje*. Grupės ir aplinkos. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
43. Kraniauskas, L. (2012). *Miesto erdvė ir subkultūrų dinamika Klaipėdoje 1991–2010 m*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
44. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: VPU leidykla.
45. Labanauskas, M. (2010). *Socialinis pedagogas ir švietimo pagalba*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d.], prieiga per internetą: [https://www.upc.smm.lt/tobulinimas/renginiai/medziaga/konsultantai/Socialinis pedagogas ir svietimo pagalba.ppt](https://www.upc.smm.lt/tobulinimas/renginiai/medziaga/konsultantai/Socialinis_pedagogas_ir_svietimo_pagalba.ppt)
46. Landowski, E. (2015). *Prasmė anapus teksto*. Vilnius: Baltos lankos.
47. Lauren, M. E. Bibby, M. 2007. *Goth – Undead Subculture*. Durham and London: Duke University Press.

48. Latysheva, T.V. (2011). *The Essential Nature and Types of the Youth Subculture*. Russian: Education and Society.
49. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
50. McLaren, P. (2015). *Life in Schools An Introduction to Critical Pedagogy in the Foundations of Education*. London and New York: Taylor & Francis.
51. Miller, R. (2009). *Vaiko vidinės galios ugdymas*. [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gruodžio 14 d.], prieiga per internetą: http://www.alternatyvusisugdymas.lt/uploads/2009/12/11_07_14_AU_vertimas_Nr.34.Vaiko_vidines_galios_ugdymas.pdf
52. Miselytė, M. (2009). *Jaunimo subkultūrų moralinių sprendimų kompetencijos ypatumai*. Grupės ir aplinkos. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
53. Moretta, J. A. (2011). *The Hippies a 1960s history*. US: McFarland & Company.
54. Mueller, C. (2010). *Gothic Covers: Music, Subculture and Ideology*. Association Mélanie Seteun. [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. lapkričio 20 d.], prieiga per internetą <https://journals.openedition.org/volume/2819>
55. Navickas, V. Vaičiulienė, A. (2010). *Žmogaus raidos psichologija*. Vilnius: „Versus aureus“ leidykla.
56. Neander, K. Skott, C. (2006). *Important meetings with important persons: narratives from families facing adversity and their key figures*. *Qualitative Social Work*, 5(3), 295-311. [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d.], prieiga per internetą <https://doi.org/10.1177/1473325006067357>
57. Osgerby, B. (2014). *Subcultures, popular music and social change: theories, issues and debates*. *Newcastle upon Tyne*: Cambridge Scholars Publishing
58. O'Neill, A. (2017). *A History of Heavy Metal*. London: Headline.
59. Petrauskaitė-Pranskūnienė, R. (2007). *Moksleivių kultūra: subjektyvus ir objektyvus pasaulio sandūra*. *Liaudies kultūra* Nr. 2 (113), p. 35-41. Vilnius. [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d.], prieiga per internetą <file:///N:/Lk072tekstai.pdf>
60. Petridis, A. (2014). *Youth subcultures: what are they now?* London: The Guardian.
61. Petrusėvičiūtė, A. (2009). *Metalistų subkultūros bruožai*. Grupės ir aplinkos. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
62. Pruskus, V. (2013). *Kultūros samprata ir inkultūrizacijos procesas tarpkultūrinės komunikacijos kontekste*. *Filosofija. Sociologija*. Nr. 3 p. 121-130 [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. gruodžio 19 d.], prieiga per internetą <http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2013/3/121-130.pdf>
63. Ramanauskaitė, E. (2004). *Subkultūra: fenomenas ir modernumas: XX a. Lietuvos subkultūrinių bendrijų tyrinėjimai*. Kaunas: VDU I-kla.

64. Ramonienė, M. Brazauskienė, J. Burneikaitė, N. Daugmaudytė, J. Kontutytė, E. Pribušauskaitė, J. (2012). *Lingvodidaktikos terminų žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
65. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: metodinė knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
66. Sancho, M. Manzanera S. V. (2017) *A New Human Impulse for Social Relations and Cultural Development*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
67. Smolík, J. (2013). *Youth Subcultures ad Social Pedagogy*. Adam Mickiewicz University Press.
68. Spielhagen, F. R. Schwartz, P. D. (2014). *Adolescence in the 21st Century : Constants and Challenges*. Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing.
69. Sweet, D. R. (2005). „*More than Goth: The Rhetorical Reclamation of the Subcultural Self*“. Popular Communication: Taylor & Francis.
70. Šatūnienė, R. (2014). *Tarp modernumo ir postmodernumo: „subkultūros“ ir „subkultūros nario“ sampratų kaita teorijų ir empirinių tyrimų kontekste*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija.
71. Šatūnienė, R. (2012). *Lietuvos subkultūra kultūrinės geografijos požiūriu*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
72. Šatūnienė, R. (2009). *Pankų subkultūrinės tapatybės bruožai Lietuvoje ir Vakaruose*. Kaunas: grupės ir aplinkos.
73. Tylor, E. B. Bourdeau, L. (2017). *History of Agriculture: Origin of the Plow and Wheel-carriage*. South Carolina: Createspace Independent Pub.
74. Varienė, R. (2012). *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [interaktyvus], [žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d.], prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/subkultura-105849>
75. Vosylienė, E. (2009). *Socioedukacinis darbas su vaiku*. Vilnius: „Baltos lankos“.
76. Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: „Margi raštai“ leidykla.
77. Žydžiūnaitė, V. Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai principai ir metodai*. Vilnius: Leidykla VAGA.
78. Weinstein, D. (2000). *Heavy metal. The music and its culture*. Boston: Da Capo Press.
79. Williams, J. P. (2011). *Subcultural Theory: Tradirions and Concepts*. United Kingdom: Polity Press.

PRIEDAI

Interviu su socialiniais pedagogais klausimai/temos

1. Su kokiomis jaunimo subkultūromis Jums teko susidurti mokykloje?
2. Su kokiomis problemomis susiduria jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, mokykloje?
3. Ar subkultūrai priklausantys jaunuoliai patys kreipiasi į Jus, prašydami pagalbos dėl iškilusių problemų?
4. Kaip Jūs padedate jaunimui, priklausančiam subkultūrai, spręsti jiems iškilusias problemas?
5. Ar jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, noriai priima Jūsų siūlomą pagalbą?
6. Ar jaunuoliai, priklausantys subkultūrai, kreipiasi į Jus pakartotinai prašydami tęstinės pagalbos?
7. Ar sprendžiant jaunuolių, priklausančių subkultūrai problemas kreipiatės į kolegas, kitus specialistus?
8. Ar Jums visada pavyksta sukurti sąveiką su jaunuoliais, priklausančiais subkultūrai?
9. Jūsų nuomone, kaip reikėtų motyvuoti jaunuolius, kad jie kreiptųsi pagalbos?
10. Kaip siūlytumėte efektyvinti pagalbą subkultūrai priklausančiam jaunimui, sprendžiant jų problemas?

Naratyvinio interviu temos

1. Jaunuolių saviraiška subkultūrose;
2. Įsitraukimo į subkultūras priežastys;
3. Jaunuolių, priklausančių subkultūroms emocinė būseną priklausant subkultūrai;
4. Priklausant subkultūrai patiriami išgyvenimai;
5. Jaunuolių priklausančių subkultūroms patiriamos problemos;
6. Jaunuolių pagalbos kreipimasis, ieškojimas, prašymas;
7. Gaunama pagalba iš socialinių pedagogų;
8. Jaunuolių, priklausančių subkultūroms siekiama, norima gauti pagalba.